34

mica
bibliotecă
critică

I

75034

GEORGE BARIȚIU

ARTICOLE LITERARE

e·s·p·l·a

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

GEORGE BARIŢIU

ARTICOLE LITERARE

CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

In toate articolele reproduse am păstrat formele specifice limbii lui Bariţiu. Am intervenit însă, pentru a-l face mai uşor de înţeles, în ortografia articolului *Thalia şi Melpomene în Transilvania*, scris în 1870 sub influenţa şcolii etimologiste. In orînduirea materialului am păstrat ordinea cronologică, notînd la sfîrşitul fiecărui articol datele bibliografice necesare, iar la sfîrşitul volumului am adăugat cîteva note cu caracter documentar.

CUVINT DESPRE GEORGE BARIȚIU

George Bariţiu, numit aşa după ortografia veche, în realitate, în pronunţia contemporanilor, Bariţ — după cum şi S. Barnutiu era Bărnuţ, iar Timotei Cipariu, Ţipar — s-a născut la 12/24 mai 1812, în satul Jucul de Jos, sat de iobagi din apropierea Clujului. Era primul născut al preotului Ioan Pop-Bariţiu, numele dintîi al familiei fiind Pop, scris uneori şi Popovici, iar cel de Bariţiu — nume de origine croato-maghiară — fiindu-i dat tatălui său de către profesorii gimnaziului din Cluj la începutul secolului al XIX-lea, pentru a-l deosebi de numeroşii Popi, Popescu sau Popovici înscrişi în registrele şcolii. Copilăria şi-a petrecut-o la Petridul de Sus, în ţinutul Turdei, satul de origine al familiei, unde tatăl său se transferase în 1813. În zare, spre apus, se ridicau coamele semeţe ale Munţilor Apuseni, din sînul cărora porneau apele impetuoase ale Arieşului, care atrăgeau în vîltoarea lor şi valea Hăjdatei de la Petrid. Nu departe, la Trăscău, se aflau vechile mine de fier şi argint. Oamenii copilăriei lui Bariţiu au fost deci

moții meșteri de ciubere și minerii de pe valea Arieșului, iobagii și muncitorii romîni, germani și unguri deopotrivă asupriți în acea închisoare a popoarelor care era imperiul habsburgic. Această primă experiență socială nu va rămîne fără consecințe în atitudinile și acțiunile sale de mai tîrziu.

Primele învățături Barițiu le-a primit de la părintele său; în 1820 a fost înscris la școala ungurească de la Trăscău, împreună cu fratele său Alexandru. In toamna anului 1824 frații Barițiu au fost trimiși la școala romînească din Blaj, unde vor rămîne vreme de trei ani. In 1827 se înscrise la Liceul Academic din Cluj, al călugărilor piariști, unde, cu douăzeci și cinci de ani mai înainte, fusese elev și Gheorghe Lazăr. Liceul, pe lîngă clasele gimnaziale, gramaticale și umanioare, avea și patru facultăți: juridică, filozofică, medicală și una pentru arte. Barițiu a urmat filozofia, unde se învățau, cu cinci profesori, fizica, chimia, mecanica, metalurgia, științele naturale, matematicile, istoria universală și filologia, filozofia și morala. In acest liceu s-au pus bazele erudiției lui George Barițiu și aici și-a încercat el întîia oară condeiul, încumetîndu-se să traducă în ungurește Istoria pentru începutul romînilor în Dachia, a lui Petru Maior, traducere pe care, la sfatul unor prieteni mai vîrstnici, în loc să o încredințeze tiparului, a aruncat-o în foc. Se pare că limba și stilul istoricului romîn erau prea dificile pentru cunoștințele de limbă maghiară pe care le avea atunci tînărul traducător. La Cluj Barițiu a cunoscut presa germană și ungurească și a avut prilejul

fericit de a vedea spectacole de teatru — german și maghiar, bineînțeles — printre care și o reprezentație Hamlet. Clujul, în care se afla reședința guvernatorului Transilvaniei, i-a oferit însă și ocazia de a cunoaște puterea de impilare și exploatare a administrației feudale chezaro-crăiești.

Studiind la călugării piariști, Barițiu dovedește o excepțională putere de muncă și mulți din profesorii săi îl îndeamnă să urmeze și Facultatea juridică, pentru a-și face astfel o carieră în justiție sau în administrația de stat. Pe atunci însă tinerii săraci, printre care se număra și Barițiu, nu îndrăzneau să revendice astfel de posturi, deoarece, cu toată pregătirea lor, nu puteau ocupa locurile rezervate elementelor aristocratice. Barițiu se îndreaptă deci, în 1831, din nou spre Blaj, de astă dată pentru a urma Facultatea de teologie și a îmbrățișa cariera ecleziastică.

Blajul, „mica Romă", trăia atunci, la începutul episcopatului lui Lemeny, zile de fericit reviriment intelectual. Timotei Cipariu începuse șiragul tipăriturilor românești, iar Bărnuțiu preda filozofia în limba română. Ioan Rusu venise de la Viena cu îndemnuri și cunoștințe înalte influențate de ideile burghezo-democratice. Se citea Curierul lui Eliade și Albina lui Asachi. Printre profesorii adunați în jurul lui Cipariu începuseră discuții cu privire la necesitatea înființării unei gazete românești. Barițiu se va dărui acestei mișcări de renaștere națională, organizînd în cadrul facultății spectacole românești cu scenete scrise de Cipariu și de Rusu, sau chiar de el însuși (Cîntec păstoresc, Mureșanul *etc.*) și luptînd — cu izbîndă — pentru înjghebarea unei

scene permanente. Prin aceste scenete modeste s-au pus bazele mișcării teatrale românești din Transilvania, care va cuprinde apoi în desfășurarea ei, rînd pe rînd, Brașovul, Sibiul, Aradul, Lugojul și alte orașe.

In 1834, terminînd teologia, Barițiu nu este trimis la parohie, ci, cunoscută fiind pregătirea lui de la Cluj, i se încredințează predarea cursului de fizică la liceul din Blaj. In calitate de profesor el stabilește relații cu negustorii brașoveni Ioan Jipa, Gh. Nica și Gh. Juga, care aveau copii la școlile din Blaj. Aceștia, în anii 1834 și 1835, îl invitară în orașul lor pentru a le medita odraslele. Din discuțiile cu negustorii brașoveni, cărora sub forma unei substanțiale „disertații" le dăduse marele îndemn „școli sînt de lipsă, bărbați brașoveni, școli", *se născu planul ca Barițiu să se stabilească la Brașov și să reorganizeze școala românească din Cetate, înființată în 1834, dar care, datorită lipsei de profesori, ajunsese repede în impas. Aceasta a fost prima școală românească dintre zidurile Brașovului. Barițiu, după ce în prealabil, împreună cu Timotei Cipariu, făcuse și o călătorie la București pentru a cunoaște școlile și societățile culturale de aici, acceptă în 1836 propunerile brașovenilor. El luă deci conducerea școlii și atrase printre elevii ei, pe lîngă fiii negustorilor, și pe cîțiva fii de țărani din împrejurimi. Pentru a spori activitatea și influența tinerei școli, el aduse la Brașov, în 1838, și pe Andrei Mureșanu, cunoscutul poet și luptător pentru lumi-*

narea poporului. Pentru susținătorii și elevii acestei școli rosti Barițiu în 1837 o Cuvîntare scolasticească *„despre datoriile părinților și a învățătorilor asupra creșterii tinerimii", pronunțîndu-se pentru un învățămînt realist, legat de natură și viață și combătînd scolasticismul mecanic, care era atunci în floare în toate școlile din Transilvania. Tipărirea acestei cuvîntări marchează debutul strălucit*[1] *al unei ample activități publicistice în slujba năzuințelor maselor populare, activitate căreia Barițiu îi va închina cea mai mare parte a vieții sale.*

In 1838, cu ajutorul tipografului german Ioan Gött, Barițiu înființează gazetele românești: Foaie literară *(1 ianuarie), transformată apoi în* Foaie pentru minte, inimă și literatură *(2 iulie) și* Gazeta de Transilvania *(12 martie), izbutind să le asigure, printr-o iscusită cîrmuire, apariția periodică și îndelungată pe care nu o putuseră avea încercările făcute în 1821 și 1829 de Zaharia Carcalechi, la Buda, cu* Biblioteca românească *și de Ion Barac la Brașov, în 1837, cu* Foaia duminecii. *Foile lui Barițiu au fost astfel — în Transilvania — primele tribune românești de luptă politică și literară. Prin aceste foi, înființate pentru* „lățirea științelor și cunoștințelor și pentru împărtășirea ideilor la toate clasele de oameni"

[1] Eliade se grăbi să o reproducă în *Curierul de ambe sexe* (1837), nr. 9, pp. 182—193.

sub deviza „deșteaptă-te și tu, romîne", se vor răspîndi în mase ideile progresiste ale secolului, se vor face cunoscuți scriitorii din Muntenia și Moldova — I. Eliade, V. Alecsandri, D. Bolintineanu, N. Bălcescu, Grigore Alexandrescu, C. Negruzzi și M. Kogălniceanu — și vor ieși la lumină talentele Ardealului și ale Banatului, care, mergînd pe linia năzuințelor populare vor lupta cu însuflețire pentru cultura națională și libertatea socială. În Foaia pentru minte, *prin condeiul lui Barițiu, se vor da — la 28 decembrie 1838 — primele îndemnuri publice pentru strîngerea și tipărirea folclorului romînesc, punîndu-se astfel bazele unei tradiții fecunde. În legătură cu această problemă Barițiu scria la 29 ianuarie 1839 următoarele:* „Dorul inimii noastre, de multe ori descoperit, este că doar pe încetul să vor scula bărbați, cari nu își vor pregeta a culege odată cîntecele Osianilor și a barzilor romînești, originale, neschimbate, neatinse, cum să află în gura poporului, în munți, în văi, la șesuri, și oriunde..."

La 9 martie 1848, îndată după răsturnarea lui Ludovic Filip în Franța, Barițiu, care credea în puterea creatoare a ideilor revoluționare, își anunța cititorii: „Nu e nici o îndoială că (*revoluția*) va scutura și va cutreiera toată Europa, începînd de la staturile cele mari și tari pînă la cele mai mici și neputincioase. Să fim mai bărbați: căutați la evenimente drept în față."[1] *La 15 martie, ocupîndu-se de evenimentele revoluționare din Ungaria și de desființarea iobăgiei, Barițiu notează*

[1] *Gazeta de Transilvania*, nr. 19, 9 martie 1848.

în Gazetă: „Plînsul mă îneacă pentru că în viața mea publică de jurnalist, lovită și cutreierată de atîtea valuri și prigoniri nemeritate, nu mai cunoscui altă bucurie“ [1]. *Solidar nu numai cu lupta conaționalilor săi, ci și cu a tuturor exploatașilor din Ungaria și Transilvania, Barițiu, încă de la 1844, afirmase, cu o claritate remarcabilă, că ar greși cineva* „foarte grav“ *dacă, simplificînd realitatea, i-ar considera în bloc numai pe romîni ca naționalitate oprimată și pe maghiari ca naționalitate asupritoare, fiindcă, arăta el, din cele 5 milioane și jumătate de maghiari din Ungaria și Transilvania, 4 milioane și jumătate* „au fost iobagi lipsiți de drepturile omenești întocmai ca și iobagii slovaci, ruteni, sîrbi, romîni etc.“, *aristocrația fiind* „conchegată din toate popoarele și semințiile“, *ceea ce, sublinia Barițiu, ne obligă* „să vorbim de aristocrație în general și de iobăgime în general“ [2].

Problema era deci clară: lupta nu trebuia să se dea între unguri și romîni, ci între feudali și iobagi, indiferent de naționalitatea acestora. *Această convingere l-a determinat ca, în martie și aprilie 1848, la începutul revoluției burghezo-democrate, urmărind frămîntările sociale și naționale din Transilvania, să susțină necesitatea unei înțelegeri, pe baza egalității de drepturi, între toate naționalitățile exploatate din această provincie.* [3]

---

[1] *Gazeta de Transilvania*, nr. 22, 15 martie 1848.

[2] *Idem*, 1844, nr. 52, p. 206.

[3] *Foaie pentru minte...* 1848, 21 martie, nr. 12.

La 13/25 februarie 1850 — ca o consecință a lichidării revoluției burghezo-democrate și a reintroducerii absolutismului habsburgic — Barițiu fu îndepărtat de la conducerea foilor din Brașov. El continuă însă și după această dată colaborarea la vechile sale foi, ajunse acum sub conducerea lui Iacob Mureșanu, și redactează, între anii 1852—1865, Calendarul poporului romîn. *In 1861 a fost unul din întemeietorii* Asociațiunii pentru literatura romînă și cultura poporului romîn, *și apoi secretar al ei (1861—1888) și președinte (1888—1893). La 1 iunie 1868 i s-a încredințat, de către comitetul Asociațiunii, conducerea revistei* Transilvania, *în care va publica numeroase documente asupra istoriei Ardealului și va provoca ample discuții în legătură cu problemele culturale ale vremii. In 1866, împreună cu Timotei Cipariu, Al. Roman, Iosif Hodoș și Gavril Munteanu, ca reprezentanți ai Transilvaniei, a fost ales membru al Societății Academice Romîne — numită de la 1879 Academia Romînă — în cadrul căreia a prezentat numeroase studii, memorii și referate printre care și o documentată expunere despre* Economia socială și istoria civilizațiunii în Transilvania *(1878), lucrare în care denunță starea de înapoiere economică și culturală, în care se află populația acestei provincii.*[1]

---

[1] La 1870, arată Barițiu în expunerea sa, în Transilvania, din 2.101.725 locuitori, 1.724.932 erau analfabeți.

Vechea pasiune a ziaristicii îl domină însă neîncetat și îl determină, la 1878, în vîrstă de șaizeci și șase de ani, să înființeze un nou ziar, Observatoriul, *care va apărea la Sibiu pînă în 1885.*

Ultimii ani ai vieții lui Barițiu au fost închinați redactării marii sale opere Părți alese din istoria Transilvaniei pe 200 de ani în urmă, *care a apărut la Sibiu, în trei volume, în 1889 și 1891. Aceste „părți" constituie un bogat izvor de informații documentare asupra istoriei transilvane, și îndeosebi asupra secolului al XIX-lea.*

In martie 1893, la vîrsta de 81 de ani, Barițiu a fost ales președinte al Academiei Romîne.

A murit în același an la 2 mai și a fost înmormîntat la Sibiiu.

*

Fără a depăși — în general — pozițiile iluminismului și ale democrației burgheze, Barițiu, prin contribuția sa la dezvoltarea învățămîntului și a presei românești din Transilvania, prin lupta lui împotriva feudalismului și a privilegiilor aristocrației, prin lupta pentru transformarea burgheză a statului și pentru ridicarea nivelului cultural al maselor populare, prin cultivarea creației folclorice și prin tratarea problemelor sociale, culturale și politice în funcție de relațiile economice, este unul din cei mai înaintați oameni de cultură romîni din primele trei sferturi ale secolului trecut, iar opera sa, datorită elementelor ei progresiste

preponderente, demnă de a fi cunoscută și apreciată; studiile apărute în ultima vreme, mergînd pe linia valorificării moștenirii culturale a trecutului, subliniază tocmai aceste aspecte ale activității sociale, culturale și economice ale lui George Barițiu.[1]

Culegerea de față adună cîteva din articolele de îndrumare literară și culturală publicate între anii 1838—1870 în Foaia literară, în Foaia pentru minte, inimă și literatură și în revista Transilvania. In raport cu imensul material publicat de Barițiu în aproape șase decenii, culegerea noastră e mai mult decît modestă. Scopul urmărit nu este însă de a impune prin cantitate, ci doar de a semnala, deocamdată, atenției cititorului de astăzi orientarea progresistă a lui Barițiu și contribuția sa la dezvoltarea culturii noastre din secolul trecut.

George Barițiu a fost în primul rînd un mare ziarist, în personalitatea căruia se împleteau într-o

---

[1] Vezi *Texte privind dezvoltarea gîndirii social-politice în Romînia*, vol. I, Editura Academiei R.P.R., 1954, pp. 257—264; I. Breazu, *G. Bariț și patrimoniul popular* în *Studii și cercetări științifice*, seria a III-a, Științe sociale, Cluj, nr. 3—4, 1955, pp. 33—44; Gr. Mladenatz, *Opera economică a lui G. Bariț*, în Probleme economice, nr. 12, 1957, pp. 130—143; Radu Pantazi, *Ideile social-politice ale lui G. Bariț...*, în *Din istoria filozofiei în Romînia*, vol. II, Buc., 1957, pp. 183—223; Ion Mușlea, *Calendarele lui Barițiu* (1852—1865) în *Studii și cercetări de bibliologie*, II, 1957, pp. 255—261.

armonioasă proporție talentul, cultura și un remarcabil tact politic, care i-au permis să se strecoare printre capcanele cenzurii lui Metternich. Datorită acestor însușiri el a izbutit, fără a periclita apariția periodicelor a căror conducere îi fusese încredințată și fără a-și periclita propria sa libertate, să ducă o îndrăzneață luptă împotriva feudalismului exploatator și a instituțiilor sale din imperiul habsburgic. Lupta pentru libertatea socială, politică și națională a popoarelor din acest imperiu, și îndeosebi lupta pentru emanciparea socială și politică a poporului romîn, a fost principala preocupare ziaristică a lui Barițiu. Convins fiind că puterile de creație ale unui popor nu se pot afirma decît într-un regim de libertate, el nu a pierdut nici un prilej pentru a sublinia că o asemenea libertate nu exista în imperiul habsburgic și că datorită oprimării maselor, nu se puteau dezvolta nici literatura și nici știința.

Vorbind, în 1838, despre Scriitorii clasici, *și în special despre cei ai Greciei și Romei antice, care se bucurau de un imens prestigiu în ochii oficialității culturale, Barițiu arată că aceștia au fost* „bărbați născuți și crescuți în dulcea libertate, parte mare purtînd deregătorii înalte de-ale statului, care întru plăsmuirea ideilor înalte, întru nașterea cugetelor mari, întru descoperirea vecinicului adevăr și a legilor naturei, cu un cuvînt întru devolvirea cea slobodă a tuturor puterilor, foarte puțin sau nicidecum n-au fost strîmtorați și răstrînși prin împrejurările politicești... ca să tăcem despre alte folosuri ce le-au avut acești oameni,

căutînd la religia, politica și clima țării lor întru scrierile și artele lor". *„Dulcea libertate" a epocii lui Pericle — caracterizată prin exploatarea sclavagistă — nu trebuie înțeleasă însă decît ca o imagine literară, pe care Barițiu o folosește pentru a demasca prin contrast „strîmtoarea" și „răstrîngerea politică" a epocii sale, „strîmtoare" care împiedica dezvoltarea vieții intelectuale. Evocarea scriitorilor clasici îi îngăduia totodată să sublinieze și fatuitatea învățămîntului feudal, bazat pe abstracțiuni și pe memorizare mecanică, afirmînd că* „scriitorii greceşti au fost învățăceii naturii și ai unei vieți lucrătoare cu energie", *crescînd* „mai mult în natură, iar nu în niște forme goale de învățături cu care se îndoapă memoria și numai memoria tinerilor pe la școale", *motiv pentru care* „la dînșii să dezvălea o simțiciune și un duh viu".

Clasicismul, arată Barițiu în continuare, își are sursa în „viața cetățenească", în studiul naturii și în cultul libertății; înflorirea lui se „isprăvește cu începerea despotismului", *sub imperiul căruia, atît la greci cît și la romani, nu s-a mai creat nici* „un product vrednic să fie model". *Articolul conține deci o luare de atitudine clară, în limitele impuse de cenzura lui Metternich, împotriva orînduirii politice reacționare a imperiului habsburgic și a învățămîntului oficial și, totodată, arată calea pe care trebuie s-o urmeze literatura pentru a elibera gîndirea oamenilor de prejudecățile unei epoci de tiranie. Acesta este de altfel motivul care îl face să recomande cu căldură cititorilor săi umanismul clasicismului german,* „care cea mai de

căpetenie ţintă o are a face pe om cunoscut cu firea sa", *şi să combată clasicismul francez din secolul al XVII-lea, a cărui* „lege estetică" *se baza pe formula* „étudiez la cour et connaissez la ville". *Or, în imperiul habsburgic, ai cărui conducători afirmau cu cinism că societatea începe de la baron, tocmai omul productiv, omul din popor era disprețuit, contestîndu-i-se cu înverşunare atît dreptul la libertatea socială şi naţională, cît şi dreptul la lumina culturii şi a ştiinţei.*

Prin acest articol despre scriitorii clasici Bariţiu făcea să răsune, în plină epocă despotică, glasul poporului dornic de libertate, situîndu-se, prin lupta împotriva feudalismului, pe cea mai înaintată poziţie ideologică a vremii şi cerînd contemporanilor săi, şi îndeosebi tineretului, să-şi însuşească „bogăţia ideilor scumpe şi folositoare descoperite în diferite veacuri", *cu alte cuvinte, să-şi însuşească ideile progresiste ale trecutului şi să cultive limba naţională, limba poporului. In cele două note despre folclor, publicate în 24 decembrie 1838 şi 29 ianuarie 1839, Bariţiu îndeamnă la culegerea literaturii populare, fiindcă în aceasta se ţine seama de* „formele vorbirii norodului" *şi fiindcă* „în cîntecele, în povestirile, în jocurile, obiceiurile, ţeremoniile unei naţii, se află mai cu deosebire trăsăturile adevăratului său caracter", *devenind astfel unul din precursorii mişcării noastre folcloristice, precedînd pe Alecu Russo şi Vasile Alecsandri.*

Dragostea lui Bariţiu pentru limba naţională, ca şi iscusinţa cu care ştia să folosească orice împrejurare pentru a afirma dreptul la libertate

politică a poporului său se reflectă cu deosebită vigoare și în articolul Ce limbă este limba romînilor, *publicat la 30 august 1843. In acest articol, pornind de la afirmațiile eronate ale profesorului german J. K. Schuller din Sibiu, care susținuse într-o disertație că limba romînă* „ar trage mai mult către cea gotică, adecă germană, de unde ar urma că romînii ar fi un amestec de goți", *Barițiu acceptînd* pro forma — *publica într-un periodic editat și cenzurat de conaționalii lui Schuller — originea gotică a limbii romîne, demonstrează cu subtilitate tocmai caracterul romanic al limbii noastre, așezînd față în față două texte cu același cuprins, unul în limba romînă iar celălalt în limba latină,* „pentru ca și cetitorii care nu cunosc pe aceasta din urmă, sau pe cea dintîie, să poată judeca fără patimă, cine va fi avînd dreptate, d. Schuller sau romînii, care văd bine cu care limbă este înrudită limba lor". *Această demonstrație redactorul o face* „nu că doar romînilor ar trebui să le fie rușine dacă s-ar trage ori din goți ori din daci, ci singur pentru iubirea de adevăr".

Convingerea sa că școala trebuie să fie legată de viață („Oh, de n-ar învăța nici un tînăr pentru școală, ci pentru viață!"), *iar cartea trebuie să reflecte năzuințele poporului, se remarcă și în articolul, scris în aparență cu scop comercial,* Cărți, cititori, *publicat la 20 decembrie 1843. Punînd în antiteză prețurile exagerate ale unor cărți în raport cu utilitatea lor reală, Barițiu rezumă în final într-o singură frază dorința fierbinte de transformare a societății feudale:* „Dați-ne însă cîte o

carte ce ar îndrepta și ar reforma adînc starea noastră politică și soțială și noi vă vom arunca prețul pe care-l veți cere". *În același articol, vorbind despre lectura elevilor și despre unele traduceri și scrieri mediocre ale epocii, Barițiu arată necesitatea de a se alcătui un dicționar al limbii romîne și de a se cunoaște, prin călătorii, limba poporului din diferitele ținuturi romînești, pentru a constata că* „sătenii noștri uneori au mai bune și mai frumoase fraze decît unii literați" *crescuți în cultul pentru limbile străine.*

Articolul Stilul de jurnale, stil de saloane?, *publicat în 1845, este consacrat problemei* „dacă se cuvine ca publiciștii noștri în scrierile lor politice și civile să păzească un ton mai delicat, mai cruțătoriu, mai de saloane, sau să dea și mai pe întregul?" *Redactorul, întrebuințînd o ironie fină și o argumentare clară, răspunde, arătînd că dregătorii publici leneși, răpitori sau trădători ai binelui obștesc* „să se demaște neapărat, pentru ca patria să nu sufere mai îndelungat relele pricinuite de ei", *lăsîndu-se* „orice complimente la o parte". *El se ridică împotriva* „termenilor de salon", *împotriva stilului convențional al presei oficiale, și recomandă un stil combativ, arătînd că întotdeauna, la toate popoarele iubitoare de libertate, acesta a fost stilul adevăraților luptători. Concluzia articolului este deci un îndemn la luptă împotriva regimului feudal împilator, îndemn care în scrisul lui Barițiu va deveni de acum înainte tot mai insistent și mai ferm, pentru a culmina la 22 martie 1848 cu articolul*

Unele idei practice despre libertatea tiparului. *Acesta este unul din cele dintîi articole scrise de Bariţiu după ce tiparul, prin proclamarea libertăţii presei, se smulsese din* „toate ferecăturile despotice" *şi devenise* „lumina lumii, apostolul omenirii, peană încordătoare a maşinei staturilor, osînda nedreptăţii, scutul asupriţilor". *Prin el redactorul aruncă o privire asupra ideilor pentru care militase de la înfiinţarea* Foii pentru minte, inimă şi literatură *şi a* Gazetei Transilvaniei *pînă la 1848 — idei care vor trebui apărate şi în anii reacţiunii contrarevoluţionare, ce vor urma după înăbuşirea revoluţiei. El este, din punct de vedere ideologic, cel mai cuprinzător articol cultural al lui Bariţiu, razele sale răsfrîngîndu-se asupra tuturor celorlalte articole. Evenimentele petrecute numai în cîteva zile — revoluţia din Viena, constituţia acordată provinciilor austriace, libertatea tiparului, înarmarea poporului austriac organizat în gardă naţională, constituirea ministerului maghiar independent etc.— dau prilej redactorului să afirme că* „acum sînt numărate toate minutele anticului blăstăm — feudalismul impilator! — el trage să moară, iată-l, el moare", *lăsînd astfel să se deschidă şi pentru romîni* „o epohă cu totul nouă". *Această* „epohă" *Bariţiu o vede desfăşurată sub* „sfînta deviză" *a* libertăţii, egalităţii *şi* frăţietăţii, *care fiind deviza timpului* „va fi şi a noastră scăpătoare". *Ea nu se va putea însă realiza, arată redactorul în continuare, decît dacă toţi luptătorii progresişti se vor sili din toate puterile ca îndemnurile şi* „terminii" *libertăţii, egalităţii şi ai frăţietăţii să pătrundă*

„pînă în cele mai ascunse unghiuri ale poporului nostru". *Bariţiu era deci adeptul unei politici sociale şi naţionale bazate pe năzuinţele şi voinţa maselor, cel mai sigur mijloc pentru informarea şi înarmarea politică a acestora fiind tiparul, ziarul, revista, cartea. El revine şi în acest articol asupra necesităţii de a se înfiinţa şcoli* „mai multe şi mai bune", *aşa cum ceruse necontenit de la 1838 încoace, pentru a se forma astfel o masă de cititori cît mai largă şi ca profesorii* „să nu mai fure timpul şcolarilor", *printr-un învăţămînt lipsit de legătură cu viaţa şi cu problemele dezvoltării societăţii, fiindcă* „tipariul liber ca şi cel cenzurat la ochii orbilor nu poate străbate". *Şi acest articol, ca şi cel despre* Scriitorii clasici *şi despre* Cărţi, cititori *constituie o caldă pledoarie pentru dreptul maselor la cultură şi pentru obligaţia ziariştilor şi a scriitorilor de a-şi pune talentul în serviciul ridicării poporului.*

În toamna anului 1849, ca o urmare a lichidării revoluţiei, se reintroduce cenzura. Pentru a-şi putea susţine ideile, Bariţiu recurge din nou la vechea sa metodă de luptă ziaristică, tratînd — în aparenţă — probleme pur literare, aşa cum făcuse şi în articolul despre Scriitorii clasici, *pentru a promova ideile politice ce îl preocupă şi pentru a menţine în cititorii săi starea de spirit revoluţionară a anului 1848. Astfel, la 12 decembrie 1849, în momentul cînd de la Viena Habsburgii întindeau iarăşi asupra popoarelor vălul tiraniei obscurantiste, el publică în* Foaie... *articolul* Cîntece populare romîneşti, *în care cîteva consideraţii generale con-*

stituie pretextul pentru reproducerea marşului lui Avram Iancu, simbol al luptei romînilor pentru libertatea socială şi naţională. Cititorului de astăzi nu-i poate scăpa semnificaţia tipăririi acestui popular marş revoluţionar într-un moment de crîncenă contrarevoluţie feudală şi, desigur, nici îndemnul la continuarea luptei revoluţionare pe care autorul articolului îl dădea cititorilor săi, încheindu-şi articolul prin refrenul eroic :

Marte zeule,
Marte bravule,
Cu noi să fii
Tu însoţeşte
Şi-nsufleţeşte
Pe ai tăi fii !

Articolul Capriţiu, umor, satiră, *scris la 1858, serveşte şi el aceloraşi scopuri politice, susţinînd libertatea de critică înăbuşită de regimul contrarevoluţionar. Prin conţinutul şi prin tendinţa sa, acest articol constituie un pendant al articolului* Stilul de jurnale, stil de saloane, *din 1845.*

Ultimul articol din culegerea noastră, Thalia şi Melpomene în Transilvania, *publicat în 1870, aduce o bogată informaţie documentară asupra începuturilor mişcării teatrale la toate naţionalităţile din această provincie, şi îndeosebi asupra începutului teatrului romînesc, la urzirea căruia însuşi Bariţiu a avut o remarcabilă contribuţie. Informaţiile şi precizările lui Bariţiu stau la baza tuturor cercetărilor*

asupra acestui interesant capitol din istoria culturii românești din Transilvania. Dar articolul nu are numai caracter documentar, cum va fi crezut probabil cenzorul chezaro-crăiesc. Ca și în trecut, Bariţiu folosește prilejul rememorării timpurilor eroice ale întemeierii teatrului romînesc în Transilvania pentru a ataca cu aceeași vigoare revoluționară din tinerețe regimul feudal și pentru a agita din nou dreptul naționalității române din imperiul austro-ungar la libertate politică și culturală. Amintindu-și atmosfera șovină cu care înconjurau anumite cercuri germane primele reprezentații teatrale românești, Bariţiu o consideră produs al despotismului, al superstițiilor și prejudecăților feudale, dușmane ale artei, care nu poate înflori „la popoarele ferecate în lanțuri" *sau* „între ființe omenești orbite de superstițiuni seculare și îmbrîncite întru întunecimea neștiinței". *Cuvintele acestea sînt și o mărturie despre consecvența ideologică și politică a luptătorului progresist care a fost George Bariţiu.*

★

George Bariţiu a adus o contribuție incontestabilă la crearea unei direcții si a unei mișcări culturale progresiste, îndeplinind în Transilvania rolul pe care Eliade, Asachi și Kogălniceanu l-au îndeplinit în Muntenia și Moldova, fiind, ca și aceștia, om de școală, animator de teatru, întemeietor de ziare și reviste, literat, istoric și conducător de asociații culturale.

Istoria culturii transilvane din secolul al XIX-lea nu se poate urmări fără cunoaşterea bogatei şi variatei contribuţii a lui George Bariţiu; culegerea de faţă vine să sublinieze una din principalele laturi ale activităţii sale: de îndrumător cultural, în slujba unor idei înaintate, de creator al stilului jurnalistic ardelean.

ESPLA

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TRADUCERE

Cînd un lucru scris se trece din limba unui popor într-al altuia, sau dintr-un stil poeticesc ori oratoric în proză [1], precum şi dintr-un dialect în limba învăţaţilor sau din protivă, se zice traducere ori versie. Insă numele aceste le întrebuinţăm mai vîrtos la întîmplarea cea dintîi. Măiestria traducerii nu stă numai într-o manipulaţie seacă de a îmbrăca lucru dintr-o limbă streină cu cuvinte din ceialaltă, a face o copie mehanică de ziceri, dar datoria traducătoriului este, mai ales în lucrurile poetice (la ştiinţe în înţălesul cel strîns socotite luăm alte măsuri, acolo forma nu ne face atîta grijă), să cuprinză însuşirile originalului cu un duh de artist, şi fiind cunoscut de

---

[1] Ce înţelegem prin proză în înţelesul cel mai de aproape, vom arăta în articolul ce va să intre aici despre stil (n. aut.).

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

aproape cu geniul amîndurora limbilor[1], să păzască de regulă principală ; esprimă cugetul poetului așa, după cum ar fi făcut acesta de ar fi scris în limba ta ; numai aceasta va fi traducere adevărat poetică, deși nu se păzește cineva totdeauna ca să fie traducătoriu credincios. O traducere, zice Menzel[2] prea bine, nu poate niciodată să fie de toate părțile credincioasă ; ca să fie într-una, trebuie să jărtfească pe ceialaltă. Pentru aceasta se împărțesc și traducătorii în două plase. Unii vor să scoată numai frumseța și eufonia din sentențiile streine, alții numai înțălesul lor.

---

[1] Cu geniul și la limba noastră încă și cu veștmîntul cel dinafară, cu ortografia ! Dar unde avem noi ortografie statornicită ? Este de mirare ce galimatias se face la noi în ortografie ; mai cîți scriitori atîtea moduri de a scri ; un lucru care ne va sili să vorbim cît mai curînd, mai pe larg, despre dînsul. Pînă atunci mă iertați, domnilor, dacă într-unele ce se țiu de ortografie și eu vă sînt neplăcut. Cărțile bisericești și reformele ce le face Soțietatea literară din București le cam țiu de îndreptariuri ; consecvent nu sînt întru toate, știu ; slavonismurile, tocmai toate nu le poci lăpăda cum voiesc exaltații noștri. Ne vom mai înțălege. Într-aceea părerile și criticile învățaților noștri le voi priimi cu dragoste și cu dor (n. aut.).

[2] *Menzel Wolfgang* (1798—1873) — scriitor și filozof idealist german (n. ed.).

Cei dintîi predomnesc. Un sunet bun, o măsură și rimă frumoasă ghidilă urechile și ne face să trecem cu vederea înțălesul cel stricat. Cele mai multe traduceri metrice jărtfesc fără nici o sfială cuprinsul lucrului, numai ca să poată ținea eufonia, măsura versurilor și rima. Niște traduceri lucrate la înțăles, dar aspru sunătoare, sînt nesuferite, ba de se traduce un poet numai în proză, pentru ca să fie mai ușor de înțăles, nu-l citește nimini. Adevărat, parte mare din încîntarea cu care ne cuprinde poetul pe noi stă în măsură și în rime (cadenții), dar totuși aceasta numai într-atîta, încît versurile îmbracă niște închipuiri și cugete poeticești, și întru aceasta e cea mai mare încîntare; veștmîntul acel dinafară de sunet bun este numai slujitoriul ideilor. De cumva chipurile se șterg, cugetele se întunecă sau se schimbă, atunci sunetul bun încă-și pierde încîntarea. Așadar care traduce trebuie să se străduiască a reproduce cu vioiciune însuși lucrarea cea individuală a originalului, să nu cerce a produce de la sine cevași, aceasta ar fi imitație, nu traducere. E de dorit, ca anumit pe poeți — de cărți științifice nu vorbesc — să-i traducă iar numa poeți, pentru că aceștia sînt mai destoinici a străbate și oarecum a se preface în poeții cei originali. Noi

aici avem pilde foarte vrednice de a le ţinea de model din franţozeşte şi lătineşte la scriitorii cei nemţeşti; dincolo au şi din elineşte în franţozeşte. *Fedra* lui Racine cu atîta genuitate şi plăcere tradusă de Schiller, epistolele lui Cicero de Wieland şi psalmii lui David de Mendelsohn, romanţele spaniceşti de Herder, Voss [1], Schlegel şi Pries [2], tot atîtea pilde şi îndreptariuri scumpe pentru noi. Intru adevăr meritul traducătorilor buni este mare, îmbogăţirea limbii prin traduceri de treabă şi descoperirea vistieriilor din literatura altor popoară, aceste sînt meriturile lor! Noi, a cărora literatură măcar că numa acum să îmbrîncă vrînd să se ridice, totuşi nu ne putem pe drept căi, că doar n-am avea traduceri. O limbă, care lîngă Biblie are atîtea cărţi bisericeşti (aceste au fost scutul şi pavăza limbii), încă şi profane, traduse destul de bine după vremi, se poate socoti mai mult de jumătate cultivită. Planul acel mare şi frumos a Soţietăţii literare din Bucureşti, după care să apucară de traducerea tutulor clasicilor vechi şi noi, dă aripi puternice şi zbor însu-

---

[1] *Voss Heinrich* (1779—1832) — traducător şi scriitor german (n. ed.).

[2] *Pries Johann Diederich* (1775—1842) — traducător şi scriitor german (n. ed.).

fliţitoriu limbii romîneşti. O durere trebuie să simţim, cum că acele se fac acolo, şi noi aici nici de nume nu le auzim. In *Curierul de ambe sexele* (jurnal literar) a domnului I. Eliad, nr. 4, 1837, mi s-a întîmplat a citi cum că au ieşit de supt tipariu din lord Byron, *Strigoiul* şi *Luarea Corintului ;* din Rousseau, o parte din *Noua Eloiză* şi cîteva cuvinte de elocvenţă religioasă a sf. Vasilie, Ioan şi Atanasie ; din Victor Hugo, *Angelo.* Era puse supt tipariu : din Homer, *Rapsodia a III-a şi a IV-a,* din Byron, *Marino Faliero,* din Kotzebue, *Misantropia şi pocăinţa,* şi a doua parte din *Gilblas.* Era să iasă de supt tipariu : *Diavolul şchiop* de doamna C. Sîmboteanca, *Două bilete* de la Florian, de d. Creţianul. De atunci, nu mai ştiu ce sporiu vor fi făcut oamenii acei buni ; şi pănă cînd voi fi înştiinţat mai de multe, care să le poci împărtăşi cu dd. cititori, îi poftesc pe aceştia ca să ridice cu inima plină de recunoştinţă mulţămită cătră ceriu, pentru sporiul ce se face în literatura noastră. Eu nu voi lipsi a da din vreme în vreme unele din drăgălaşele traduceri şi originale, care pănă acum numa dînşilor le sînt cunoscute, iar nouă doar nicidecum nu. O, de am scăpa noi de ce n-au scăpat alte naţii, la care precum bibliopoli aşa şi alţi neguţătoraşi de cărţi

tipăresc cîte tîndale[1] traduse din limbi streine fără nici o silinţă şi critică, făcînd din nobila măiestrie de a traduce o meserie ticăloasă pentru cîştig de bani. Şi fiindcă tot din acest îndemn şi însuşi traducerile scriitorilor celor buni se isprăvesc în grabă, cele mai multe, cum zice Cervantes, sînt asemenea covoarălor ţăsute în flori întoarse pă dos. De voim să folosim, să luăm lucru sănătos a mînă, că *Alexandria* romînească s-a tipărit de cîteva ori, oh ! oh !

Aici la noi să îngrijim mai mult pentru traducerea din clasicii lătineşti şi nemţeşti. Niciodată nu vor şti ardelenii şi ungurenii mai bine limba lătinească decît tocma acuma. Numa să nu ne pară cu greu a mărturisi cum că noi în traducerile din pomenitele limbi, făcute pănă acum, nu sîntem de tot norocoşi. Pricina mi se pare că ar fi, cum că fiind limba lătinească şi nemţască periodice, cum nu este a noastră, şi noi păzindu-ne ca să facem traduceri genuine (adevărate, credincioase) ţinem şi însuşi rîndul zicerilor, adecă construcţia limbii din care traducem ; tocma prin păzirea aceasta ne facem nenţăleşi, sau, cel puţin, la urechile romînului nesuferiţi. Cerce oricare a

---

[1] *tîndală* — fleac (n. ed.).

traduce din cuvînt în cuvînt una din cele mai uşoare epistole a lui Cicero, ţiind rîndul zicerilor tot acelaşi în romîneşte care a fost şi în lătineşte, alăture-o cu o traducere slobodă, făcută după firea limbii noastre, şi singur se va dezgusta de lucrul său. Nici nu este limba noastră aşa de lipsită de cuvinte ca să nu putem lucra cît de binişor cu dînsa, după cum se căiesc unii în gura mare; noi sîntem săraci de aceea că nu-i învăţăm toate dialecturile. O limbă vorbită mai bine de cinci milioane de suflete trebuie să aibă o sumă frumoasă de cuvinte; dar unde ne sînt lexicoanele, unde este un Adelung[1] ?! Dar gramatică romînească, în care şcoală se învaţă pe la noi ? Grămăticile cele mai nouă şi mai bune a dd. Eliad şi Pop din Bucureşti abia ne sînt cunoscute din nume. Cărţile care în Valahia ies nencetat de supt tipariu cîţi le citesc la noi? Însă astă dată destul.

„Foaie literară", an. I, nr. 1, 1 ianuarie 1838, pp. 4—7 (semnat: G. B-ţ).

---

[1] *Adelung Johann-Christoph* (1732—1806) — filolog german, autor al marelui lexicon: *Mithridates oder allgemeine Sprachenkunde* (n. ed.).

SCRIITORII CLASICI

Clasicii *(classici)* se numea în Roma cea veche cetăţenii aceia cari să ţinea de clasul cel dintîi din cele şase în care era împărţit poporul roman de craiul Servius Tullius. După reînvierea învăţăturii de literatura cea veche, numele acesta fu dat la scriitorii *(auctorii)* greceşti şi romani, fără să să facă deosibire în rîndul în care s-ar cuveni să stea aceştia după vrednicia lor. In înţeles mai lăţit s-au întrebuinţat numele de clasic ca să însemne cu dînsul peste tot toată vechimea *(anticvitatea)* grecească şi romană şi aşa acum vorbim de literatură, artă şi poezie clasică, ca să le deosibim pe aceste de producturile literare a naţiilor din veacurile noastre, care să zic romantice. Pe lîngă deosibitele prinţipuri a lumii vechi de cătră a lumii cei nouă, întru care la toate producturile ei au dat oareşcare îndreptariu, parte mare, tot religia creştinească, producturile duhului vechimei

clasice sau cum îi zicem literatura antică are un caracter deosibit. Bărbaţi născuţi şi crescuţi în dulcea libertate, parte mare purtînd deregătorii înalte de-ale statului, cari întru plăsmuirea ideilor înalte, întru naşterea cugetelor mari, întru descoperirea vecinicului adevăr şi a legilor naturei, cu un cuvînt, întru devolvirea cea slobodă a tuturor puterilor, foarte puţin sau nicidecum n-au fost strîmtoraţi şi răstrînşi prin împrejurările politiceşti, unii ca aceştia bărbaţi să făcură scriitori mai ales în Grecia, ca să tăcem despre alte folosuri ce le-au avut aceşti oameni, căutînd la religia, politica şi clima ţării lor întru scrierile şi artele lor. Aşadar, dacă învăţînd (studiind cineva cu temei producturile antice) va cunoaşte cum că în cele mai alese producturi de literatură şi de artă a grecilor şi a romanilor din veacul cînd înflorea ei, adecă în clasicii clasicilor, nu aflăm decît o vîlfă [1] şi frumseţă simplă, un tact de a-şi ţinea în ochi scopul ce-l avea, o măsură proporţionată, o harmonie, o soliditate plastică şi o desăvîrşire formală, aşa cu aceste însuşiri încă tot rămîn grecii şi romanii dascalii lumii de acum. Două sînt mai vîrtos însuşirile cu care întrec

[1] *vîlfă* — glorie, mărire (n. ed.).

grecii şi romanii pe scriitorii cei noi, cum că adecă la aceea păzirea de legile artei şi de scop s-au făcut una cu frumseţa, şi iarăşi cum că expoziţia lor (îmbrăcarea ideilor cu cuvinte) e scoasă din firea lucrului de care să vorbeşte şi nu atîrnă de la volnicia scriitorului sau a artistului. Dar însă şi literatura şi artele cele mai nouă au într-un înţeles cu mult mai lăţit scriitorii săi clasici, au nişte însuşiri care nu le avea cei vechi, şi într-acest înţeles numim şi pe cei din veacurile noastre scriitori clasici, literatură clasică. Aşa, supt numirea de clasic înţelegem astăzi orice lucru scris sau artistic desăvîrşit dinlăuntru şi dinafară, prin urmare tot ce poate sluji de model, de pildă vrednică de urmat.

Vezi bine că trebuie să fie foarte multe împrejurări părtinitoare în istoria şi în artele unei naţii, precum şi în cultura duhului individurilor, pănă cînd unul chemat la aceea va putea să să facă clasic. Clasicitatea o poate ajunge cineva la o naţie, mai întîi după ce aceeaşi are oareşcare literatură, după ce limba sa e frămîntată şi îmbogăţită prin o mulţime de traduceri de-ale clasicilor şi prin cercări număroase de originaluri; apoi naţia de la a cării fii se aşteaptă clasicitatea, nici nu poate să fie crudă, necultivită, nici să aibă o

cultură scălciată, nici să fie prea cultivită. Şi încă şi atunci un clasic nu să va face cu aceea că va vorbi regulat după gramatica limbii sale, curat şi frumos retoriceşte. De la un scriitoriu clasic poftim ca nu numai să aibă limbă lămurită şi curată, să împreune cu fieştecare zicere *(vocabulo)* o idee hotărîtă, cuviincioasă, dar încă să aibă şi o frumseţă desăvîrşită, o prelăţire a unui duh puternic ce face pe cetitoriu să simtă, să respecteze şi să se mire de geniu, şi iarăşi o proporţie harmonică a tuturor părţilor. Mai nainte de toate să pofteşte la o clasicitate, ca materia şi forma să-şi răspunză una la alta deplin, ca fieşcare cuget să-şi aibă expresia sa vie, şi ca harmonia ce se află în părţi să să afle şi în lucrul tot. Scriitorii greceşti au fost învăţăceii naturei şi a unei vieţi lucrătoare cu energie; natura să arăta lor de obşte în toată frumseţea şi deplinirea sa; ei creştea mai mult în natură, iar nu în nişte forme goale de învăţături cu care să îndoapă memoria şi numai memoria tinerilor pe la şcoale; pentru aceasta la dînşii să dezvălea o simţiciune şi un duh viu. Intre lupte necurmate pentru libertatea personală şi cetăţeană şi pentru preţul culturei ceii mai nalte, atît trupeşte cît şi sufleteşte,

îşi petrecură ei anii bărbăţiei greceşti. Aşadar natura şi libertatea sînt acei doi îngeri păzitori, cari în producerea lucrărilor lor au contribuit ca nişte ziditori. Pănă cînd au păzit grecii însuşirile mai sus numărate, ei rămasără tot clasici. Domnia macedonească (Filip şi Alexandru) şi apoi cea romană peste greci pun capăt clasicităţii lor, care pănă atunci au înflorit în toate ramurile ştiinţelor şi ale artelor. De atunci n-au mai dat ei la lume decît nişte ispitiri învăţate şi izvoare de ştiinţe, dar nici un product vrednic ca să fie model. Criticii Aristarh şi Aristofanes din Bizanţ au cercat să împarţă producturile de literatura grecească în clasuri. [1]

Romanii, ca fiii naturii ce era, au rămas multă vreme cruzi şi necultiviţi, apoi prin norocirea lor cea fără măsură, înălţîndu-se degrab, au ajuns

---

[1] Socotesc că cu acest prilej nu va strica a număra pe clasicii cei vechi măcar numai cu numele. Clasicii grecilor au fost : Eschilos, Esop, Anacreon şi Sapho, Apollonius Rodhius, Appian, Aristophanes, Aristoteles, Arrian, Demosthenes, Diodorus Siculus, Dio Cassius, Dionisie din Halicarnas, Epitectus, Euclides, Euripides, Herodianus, Herodotos, Hesiodos, Homeros, Longhin, Pausanias, Pindar, Plato, Plutarch, Polybius, Sophocles, Strabo, Theocrit, Theophrast, Thukidides, Tyrtaeus, Xenophon ş. a. (n. aut.).

deodată la o cultură scălciată şi la o imitaţie netrebnică. Insă în ramurile în care au ajuns ei la o libertate înaltă şi în scrierile care au izvorul său în viaţa cetăţenească s-au făcut de model; de aceste să ţine istoria, elocvenţia, măiestria războiului şi arhitectura.[1] Romanii n-au făcut atîta în literatură cît ar fi putut să facă. Pricina de căpetenie să pare a fi că în vremea cînd era să lucre, ei au fost prea fericiţi, prea biruitori cu braţul şi cu armele în care-şi petrecea partea cea mai mare a vieţii sale. Cea mai frumoasă înflorire a lor să isprăveşte cu începerea despotismului; de aici a urmat căderea lor, pe cît de grabnică, pe atîta de grozavă în ochii istoricului. Acuma romanii şi care scria n-avea decît să zugrăvească condeiul lor stricăciunea de atunci sau cu o înversunare şi amărăciune dinlăuntru, sau cu o plăcere născută din nedescrisa demoralizaţie.

[1] Clasicii romani: Ammianus Marcellinus, Apuleius, Aurelius Victor, Catullus, Julius Caesar, Cicero, Curtius, Eutropius, Florus, Gellius, Horatius, Justinus, Juvenalis, Livius, Lucanus, Lucretius, Martialis, Pomponius Mela, Cornelius Nepos, Ovidius, Persius, Petronius, Phaedrus, Plautus, Plinius-maior, Plinius-sec., Quintilianus, Sallustius, Seneca, Silius Italicus, Statius, Svetonius Tranquillus, Tacitus, Terentius, Valerius Flaccus, Valerius Maximus, Vellejus Paterculus, Virgilius, Vitruvius ş. a. (n. aut.).

Precum grecii în vremile lui Pericles şi romanii în vremile cele mai depre urmă a republicei şi în veacul chesariului August, aşa mai toate din naţiile Europii se pot făli cu cîte un period clasic pe a cărui scriitori îi şi numesc clasici. Literatura Islandii a fost clasică încă în suta a treisprăzecea după Hs. Veacul cel clasic al Italiii a fost de la vremea lui Lorenzo Medici în suta 15 (Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio, Poliziano, Enea Silvia, Niccolo Machiavelli, Lodovico Ariosto, Torquato Tasso ş. a.). Literatura Portugaliii începe să înflorească cu vremea cea eroică a luzitanilor în suta 15, întrecîndu-să cu Spania (Bernardin Ribeyro, Saa de Miranda, Antonio Ferreira, marele Luis de Camoëns, Lope de Vega, Cervantes Saavedra, Calderon ş.a.m.d.). Anglia a început periodul său cel clasic în mijlocul sutei a 16, mai vîrtos în veacul crăiesii Elisabetii. Dar cine să stea a număra măcar numai pe mulţimea celor mai însemnaţi scriitori ai acestii naţii cu nume mare? Cîţiva poeţi: marele geniu Shakespeare, Milton, Dryden, Pope, Swift, Thomson, Young cel înfocat, scotul Burns, Cowper şi din cei noi ai veacului nostru: lord Byron, Walter Scott, Thomas Moore, fie-ne destul a-i însemna aici. Ce să zicem de ispititorii naturii din neamul

englezilor (Newton), despre istorici (triumvirii Hume, Robertson, Gibbon), despre mulţimea Demostenilor şi a Ciceronilor ai acestii naţii slobod simţitoare, lucrătoare şi vorbitoare, unde precum mai toate trebile patriei aşa mai cu samă legislaţia este publică, apărată, îndreptată şi lucrată de oratori cu rostul[1] fulgerătoriu şi de aur. Cine să nu slăvească numele retorilor din statul Britaniii: Robert Walpole, Chatham, marele Pitt, Fox, Burke, Sheridan, Grattan, Tierney, Mackintosh, Erskine şi Canning; iar din cei cari trăiesc: Brougham, Robert Peel, Stanley, O'Connel! Cuvîntările acestor din urmă avem norocire şi noi de a le vedea împărtăşite prin jurnalele Europii; oh, de ne-am şi folosi ceva dintr-însele![2]

Franţa a început clasicitatea sa în suta 17. Pe temeiul ce a pus prin instituturile sale pentru literatură şi artele frumoase, cardinalul Richelieu, singurul domnitoriu ministru sub Ludovic al XIII-lea, au zidit alţii supt Ludovic al XIV-lea

---

[1] *rost* — aici cu sensul de: vorbire (n. ed).

[2] Era normal ca Anglia, ţară în care izbîndise revoluţia burgheză, să fie privită ca un exemplu de Bariţiu care milita în condiţiile feudalismului predominant în Transilvania, pentru realizarea unor transformări revoluţionare de tip burghez (n. ed.).

de la 1643 până [la] 1715. De atunci limba franţozească se făcu limba lumii şi franţozii numiră epoha aceasta epohă de aur. Insă despre poeţii veacului acestuia a căror lege estetică era: *„Étudiez la cour et connaissez la ville“* [1], mărturisesc astăzi şi însuşi franţozii, că aceia au umblat pe căi rătăcite. Din mulţimea scriitorilor şi a geniilor franţozeşti abia putem avea prilej să numim pe cîţiva poeţi cum: Pierre Corneille, Jean Racine, Jean de Lafontaine, fenomenul cel rar, Boileau; apoi, în suta 18, geniul acela, întru a cărui duh şi caracter nestatornic lăcuiră toate virtuţile şi toate fărădelegile: Voltaire, Jean-Jacques Rousseau, Heraclitul [2] veacului său, Montesquieu, nemuritorul autor a cărţii: *L'esprit des lois* [3], Diderot, d'Alembert, Helvetius, vrăjmaşii religiei; iară de la revoluţie încoace, din şcoala romanticismului: Chénier André, Chateaubriand, madame de Staël, Lamartine, Victor Hugo şi alţii. Oratoria franţozilor a scăzut mult în anii mai ales de la restauraţie (1815) încoace.

---

[1] „Să studiezi curtea (regală) şi să cunoşti oraşul“ (fr.) (n. ed.)

[2] *Heraclit* (576—480 î.e.n.) — filozof materialist grec din şcoala ioniană (n. ed.).

[3] *Spiritul legilor* (fr.) (n. ed.).

Dania[1] (peste două milioane lăc.) are o mulţime de scriitori buni şi clasicitatea ei este pe la mijlocul sutei 18 (Joannes Ewald, J. H. Wessel Nyerup ş.a.).

Germanii, naţia aceasta lăţită de 36 milioane, avu clasicitatea sa pe la capătul sutei 18 şi la începutul 19. După declaraţia jurnalului *Europa* numit, literatura nemţască face acuma în Germania un ce întreg, de care nu mai avem alte pilde nici măcar în vechime şi care cea mai de căpetenie a sa ţintă o are a face pe om cunoscut mai de aproape cu firea sa cea dumnezeiască şi cu cereasca sa destinaţie. Clasicii germanilor: Goethe, Schiller ş.a. au aflat astăzi la franţozi preţuire mare ca şi Shakespeare a englezilor. Poeţi mai însemnaţi ai nemţilor sînt: Chr. M. Wieland graţiosul, F. G. Klopstock ziditoriul hexametrului şi a tutulor măsurilor de odă din vechime în limba sa, Lessing dramaticul; dar numele: Herder, Goethe, Schiller, eroii aceştia a poeziii nemţeşti ne fac să cunoaştem cum că veacul lor este personificat în dînşii; urmează Jean Paul (Fr. Richter), Voss şi alţii o mulţime. Filozofia ştim că pănă acum este

---

[1] Danemarca (n. ed.).

mai mult la nemţi. Din istorici nu pomenim decît numai pe triumvirii Rotteck, Pölitz, Becker.

Alte naţii ale Europii să străduiesc acuma să ajungă un veac de clasicitate; să pare că ungurii, pe lîngă toate nespusele greutăţi cu care au a să lupta în limba sa izolată şi streină de toate limbile Europei, au făcut paşi însemnaţi. Ei pot pănă acum să pomenească cu laudă numele fraţilor Kisfaludy, Kazinczy, Kölcsey ş.a.[1]

Dar voi, geniii romînilor, unde durmitaţi? Eu crez că încă numa v-aţi născut. Creşteţi, întăriţi-vă, învăţaţi-vă zburînd şi umblînd; grăbiţi, ieşiţi la lumină, arătaţi-vă în mijlocul celor cinci milioane orfeline şi părăsite. Credeţi-vă de fericiţi că v-aţi născut în veacul acesta; voi aveţi să alergaţi o palestră[2] minunată, plină de slavă şi de cinste.

Cătră voi şi numai cătră voi cuvintez eu în minutul acesta, tinerilor romîni! Isprăvit-aţi şcoa-

---

[1] Soţietatea literaţilor unguri din Pest, avînd un capital mai bine de 335.000 fl. arg., prin darurile şi ajutoarele ce le dă la tipărirea cărţilor, contribuieşte foarte mult la înflorirea literaturii. Capitalul pomenit este adunat mai vîrtos de la magnaţi. Contele St. Széchenyi a dăruit singur 60.000 fl. arg. (n. aut.).

[2] *palestră* — loc unde tineretul din vechea Grecie îşi disputa întrecerile atletice (n. ed.).

lele? Cunoscut-aţi într-însele cîte nu ştiţi, cîte aveţi să mai învăţaţi? Apucaţi-vă cu bărbăţie din nou; făceţi-vă cunoscuţi cu limbi bogate de literatură. Nu socotiţi că o veţi scoate la cale fără învăţarea limbilor. Ca să poată avea cineva cît de puţin drept a se număra între cei procopsiţi, are trebuinţă ca să să facă cunoscut cel puţin cu vistieriile unei limbi moarte şi a unei din cele vii, clasice, din Europa; fără de aceasta să nu viseze de vreun sporiu. Unde vei afla altfeliu bogăţia ideilor scumpe şi folositoare descoperite în deosebite veacuri? Să cetim pănă putem ori în ce ştiinţă, numai clasici, numai ce e mai ales, mai compact; fără clasici nu este erudiţie adevărată. Toate celelalte ne fac superficiali, sarbezi şi pedanţi; dar clasicii sînt aceia cari te fac să cunoşti că ieşind din praful şcolastic, încă nu eşti atotînţelept, nici atotştiutoriu. Nu vă spăriaţi, geniul nu cunoaşte nici o legătură pămîntească şi: *„labor assiduus omnia vincit"* [1], însuşi la talentele cele de mijloc. Nu vă sfiiţi de cultura şi lipsele limbii noastre, credeţi-mi, prietenii mei, că nu este nici o limbă a Europii care să aibă

[1] „munca perseverentă biruieşte orice obstacol" (lat.) (n. ed.).

mai multe izvoare de bogăţie — socotiţi la latina şi la surorile ei; credeţi zdravănului auctor a disertaţii de slavonismuri (*F. literară*, sem. 1)[1] că limba romînească e mai adîncă de cum gîndeşte cineva; învăţaţi-o bine, regulat şi toată; ispitiţi vistieriile ei scriind într-însa, practicînd-o, studiind-o. Fiţi sănătoşi şi iubiţi pe cel care vi le împărtăşeşte aceste şi este cu totul al vostru

prieten G. Bariţ

„Foaie pentru minte, inimă şi literatură", an. I, nr. 16, 15 octombrie 1838, pp. 123—128.

[1] E vorba de Timotei Cipariu care publicase în foaia lui Bariţiu un articol intitulat *Slavonismele* (n. ed.).

[DOUĂ NOTE DESPRE FOLCLOR]

[La 25 octombrie 1838, George Barițiu primi de la Blaj, trimisă de profesorul Ioan Rusu, o poezie intitulată Iubita părăsită * *avînd în subtitlu mențiunea* Cîntare sătenească. *In scrisoarea ce însoțea versurile lui Rusu, acesta îi mărturisea lui Barițiu că poezia sa e* „imitată puținel după o cîntare de șezătoare“ [1]. *Redactorul se arătă foarte entuziasmat de poezia lui Rusu, pe care o publică la 24 decembrie 1838, însoțind-o de următoarea notă:]*

Această poezie cu atîta ne este nouă mai binevenită, cu cît poetul s-a ținut mai mult de formele vorbirei norodului. Cîntec sătenesc din Ardeal este acesta, unde, cu îndrăzneală poci să zic, că să află de aceste mai multe decît ori în

---

* Notele însemnate prin asterisc (*) se află la sfîrșitul volumului (n. ed.).

[1] Ms. B.A.R.P.R., nr. 1001, p. 327 (n. ed.).

care altă parte a romînimei. Originale cum sînt, culegîndu-le din gura secerătoarelor, torcătoarelor şi a maicelor ce-şi leagănă pruncii, adormindu-i cu horile sale, ai putea să scrii tomuri întregi. Dar cine să adune şi mulţimea descîntărilor ritmice, de multe ori prea ingenioase, care le strigă romînul ardelean jucînd fierbinte, şi fără de a căror versuire mai nici nu poate să joace!

„Foaie pentru minte, inimă şi literatură", an. I, nr. 26, 24 decembrie 1838, pp. 207—208 (semnat: Ins. redactorului).

[O a doua notă, inspirată de aceeaşi idee, avea să apară peste o lună, la 29 ianuarie 1839, provocată de o altă Poezie populară ** *trimisă de medicul* Fodor Andráş *din comitatul Hunedoarei. In notă Bariţiu afirma următoarele:]*

Domnu auctorul acestii poezii, trimisă redacţiei de curînd cîteva cîntece scrise în limba poporul[ui] romînesc din Ardeal — noi îi sîntem datori cu multă recunoştinţă pentru aceasta. Dorul inimii noastre, mai de multe ori descoperit este, că, doar pe încetul să vor scula bărbaţi, cari nu îşi vor pregeta a culege odată cîntecele Osianilor şi a barzilor romîneşti, originale, neschimbate, neatinse, cum să află în gura poporului, în munţi, în văi,

la şesuri şi oriunde. Să vedem care naţie ne va întrece cu aceste. Cine nu ştie cum că în cîntecele, în povestirile, în jocurile, obiceiurile, ţeremoniile unei naţii să află mai cu deosebire trăsurile adevăratului caracter ?

„Foaie pentru minte, inimă şi literatură", an. II, nr. 5, 29 ianuarie 1839, pp. 38—39 (semnat : Redactorul).

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CE LIMBĂ ESTE LIMBA ROMINILOR?

D. profesor J. K. Schuller de la Sibiiu în *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde* [1], 1843, slobozi iarăşi o disertaţie filologică asupra limbei romîne, sau cum o numeşte d-lui „rumunice", în care îşi reluă tema de la 1831 tractată în *Argumentorum de latinitate lingvae valachicae sau rumunicae epicrisis* [2] şi se sili a dovedi că limba romînă nu prea poate fi adusă din Italia, ci că ea ar trage mai mult către cea gotică, adecă germană, de unde ar urma că romînii ar fi un amestec de goţi. Nu că doar romînilor ar trebui să le fie ruşine dacă s-ar trage ori din goţi ori din daci, ci singur pentru iubirea de adevăr facem

[1] *Arhiva societăţii pentru etnografia ardeleană* (germ.) (n. ed.).

[2] *Critica argumentelor despre latinitatea limbii valahe sau rumuneşti* (lat.) (n. ed.).

aci o mică alăturare a limbei romînești către latina, pentru ca și cetitorii, cari nu cunosc pe aceasta din urmă sau pe cea dintîie, să poată judeca fără patimă, care va fi avînd dreptate, d. Schuller sau romînii, cari văd bine cu care limbă este rudită limba lor.

D. E. Murgu în cartea sa nemțască *Widerlegung der Abhandlung*[1] etc., tipărită în 1830 în Buda, ne împărtășì niște cîntece populare romînești scrise cu litere latine, apoi traduse și în lătinește. Aceleași cîntece, pentru ca să nu poată zice nimini că le-am îmbrăcat în litere latine numai ca să bată mai tare la ochi, mulțumindu-ne că ele tot bate la urechi, le scriem cu slovele, nouă străine, țirilești, așa:

1

De pe munte-n vale vin,
In vale vin la rîul lin,

Ca cu apa lui prea chiară.
Limpede și bunișoară,
Setea lungă să mi-o sting,

1

De monte in vallem venio,
In vallem venio ad rivum lenem,

Ut ipsius aqua perclara,
Limpida et satis bona,
Sitim longam exstingvam,

---

[1] Titlul exact al cărții lui Murgu era următorul: *Combaterea tratatului care se găsește sub titlul: „Dovadă că valahii nu sînt de origină romană" și argumentație că valahii sînt urmașii neîndoielnici ai romanilor* (n. ed.).

Care n-o puteam s-o frîng.
Vadul nu era în cale,
Ci în laturi mai la vale ;
Setea mînea, urgea foarte,
Pieptu-mi strîngea păn' la moarte
Inimos culeg virtutea,
Şi pre cale pururea,
Ce între pietrii-n jos ducea,

Răpide curînd ating,
Locul, unde setea-mi sting.
Inima-mi eu stîmpărînd,
Şi viaţa-mi întregind *şcl.*

2

Băla-n largă vale îmbla,

Iarbă verde lin călca ;

Cînta, ci cîntînd plîngea,

Cît toţi munţii răsuna.
Ea în genunchi se punea
Ochii în sus îndrepta,
Iaca aşa vorbe făcea :
Doamne, Doamne, bune Doamne *ş. cl.*

3

Nucul, fagul, frasinul
Mult se certa între sine.
Nuce ! zice frasinul,

Quatem non poteram frangere.
Vadum non erat in calle,
Sed ad latus magis in valle;
Sitis monet, urget fortiter,
Pectus mihi stringit usque ad mortem,
Animosus colligo vires
Et per callem continuo,
Quae intra petras deorsum ducebat
Rapide curendo attigi,
Locum, ubi sitim exstinxi.
Animum mihi temperando,
Et vitam integrando *etc.*

2

Bela (sc. puella) in larga valle ambulabat
Herbam viridem Ieniter calcabat,
Cantabat et cantando plangebat,
Ut toti montes resonarent.
Illa genua flectebat,
Oculos sursum dirigebat,
Ecce sic verba faciebat :
Domine, Domine, bone Domine *etc*

3

Nucus, fagus, fraxinus
Multum certant inter se.
Nuce ! dicit fraxinus,

Cine vine nuci culege,	Quisquis venit, nuces colligit,
Culegînd şi ramuri frînge ;	Colligendo ramos frangit ;
Vai dară de pielea ta !	Veh itaque pelli tuae !
Dar tu fage, mă vecine.	At tu fage mi vicina,
Ce-ţi voi spune-n minte ţine :	Quae exponam mente tene ;
Multe fere săturaşi,	Multas feras saturasti,
Ci prea bine nu îmblaşi ;	At haut bene ambulasti ;
Cum gerul s-apropiat	Cum gelu appropingvat,
La pămînt te-au şi culcat,	Ad terram (pavimentum) te conculcant,
Şi în foc te-au aruncat.	Ad focum proiiciunt.

In o şcoală romînească din Braşov, învăţăceilor, îndată ce ei apucă grămatica latină în mîni, petrecînd pe scurt numai formele declinăţiilor, a comparăţiilor şi a conjugărilor şi prepoziţiile, li se dau spre traducere în romîneşte unele deprinderi cum sînt şi următoarele :

„Campi sunt virides, montes sunt alti. Coelum et terra, sol, luna et stellae, a Domino Deo facta sunt. Boves, vaccae, bubali, oves, caprae, agnelli, haedi pascuntur. Tauri mugiunt, canes latrant, lupi ululant. Caput, facies, oculi, nasus, dentes, barba, humeri istius hominis sunt sana. Coxa est vitiata. Ursi, lupi, lepores, cervi, leones, vulpes, tigrides sunt animalia silvestria. Pectus, humerus, manus, cubitus, palmus, digiti, ungves tuae placent mihi. Fratres et sorores mede exspectant nos e schola.

Ego sitio, aquam limpidam ex hoc fonte biberem. Carnes crudas barbari manducant. Nucus, prunus, malus, cerasus, persicus producunt fructus bonos. Surdo-mutus non audit et non loquitur. Aurum et argentum sunt metalla nobilia. Cuprum, ferrum, plumbum, argentum vivum sunt ignobilia" etc. etc.

Abia apucă profesorul a scrie şcolarilor pe tablă asemenea cuvinte şi construcţioare, cînd şcolăraşii, dacă sînt numai ceva deştepţi, îi iau vorba din gură şi se întrec unii cu alţii, care să le traducă mai întîi în romîneşte; atîta este de mare asemănarea între aceste două limbi! Şi apoi nici într-o privinţă nu se cuvine să fim nedrepţi. Să ne aducem aminte de cîte veacuri se află romînii dezbinaţi şi depărtaţi de la Italia, şi totuşi mai produceţi-ne afară de italiana încă o limbă care să fie aşa aproape de lătinie. Pe franţeza? Niciodată; căci ca să tăcem, că franţezii îndată ce au început a-şi cultiva limba lor înainte cu 200 ani, au şi început a lua mulţime de vorbe latine, unele crude aşa cum le-au aflat, altele schimbate după natura limbei lor, apoi schimosirile şi a formelor şi a materialului sînt mai mari în franţeză decît în romînă.

Cu toate acestea noi mulţămim d-lui Schuller, că ş-a luat osteneală a cerceta rădăcina unui frumos număr de cuvinte romîne mai în toate limbele Europei şi cu aceasta ne-a scăpat de osteneală. Cu vreme vom publica articolul d-sale întreg.

..Foaie pentru minte, inimă şi literatură", an. VI, nr. 35, 30 august 1843, pp. 273—275 (semnat: B-ţ).

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CĂRȚI, CITITORI

Cărțile care se tipăresc în vreo limbă sînt reprezentantele, adecă îmfățișătoarele literaturei naționale, iar literatura ne dă măsura după care să poată cineva judeca starea culturei unei națiii. Cam cîte cărți, prin urmare cîtă întindere avea literatura romînă în vremile trecute și pănă la noi încoace, fericitul doctor Vasilie Pop s-a silit a ne arăta în *Disertația* sa despre tipografiile romînești, lucrată cu multă grijă și tipărită în Sibiiu la 1838. Ce feliu de cărți și alte producte literare și cam cîte s-au ivit la noi în anii aceşti mai din urmă, putem iarăși afla mai cu înlesnire din cataloagele librarilor Iosif Romanov și Dimitrie Nica, cum și din publicațiile literare ce s-au făcut și se fac în unele din foile noastre publice. Oricare din noi va arunca măcar numai o privire ușoară peste numărul și feliul cărților ieșite în limba romînă va fi silit a recunoaște, suspinînd, că noi pănă în

minutul acesta, socotind bune cu rele, tot la un loc, avem cărți peste măsură puține tipărite în limba noastră. Iar acela care va lua de-a rîndul pe librarii, pe tipografii cum și pe auctorii și traducătorii de cărți și-i va întreba: după cît sîntem romînii de mulți și literatura noastră de pruncă, încai cărțile ce se află tipărite se vînd binișor? El va lua răspuns de la unii ca și de la alții: ba cărțile noastre se vînd foarte rău, încît să ferească Dumnezeu pe oricine, ca să nu ajungă la starea de a se hrăni numai din negustoria cu cărțile, cum este aceasta la alte nații. Auzind asemenea plînsoare, urmează firește ca să cercetăm de unde vine răceala aceasta către literatura națională, o răceală, pe care oricît s-au silit unii bărbați iubitori de nația lor a o ascunde, spre a nu-și da de gol publicul, ea nu se poate nega nicidecum. Mă veți precurma aici zicîndu-mi: „Știm ceea ce cugeți a ne spune; dar zbuciumarea ta e deșartă, că pretinzi ca romînul să facă salturi, să se precoacă fără vreme, să vă citească cărțile voastre mai nainte de ce l-ați învățat a citi". Poate fi, că d-voastră aveți dreptate și eu scriu acestea în deșert; după ce însă hîrtia este atît de răbdătoare și condeiele așa ieftine, mă rog să aveți și d-voastră puțină răbdare și să mă ascultați. Avem

neapărată trebuinţă a ne cunoaşte pe noi înşine, din toate laturile, ca să nu ne mai scoaţă alţii ochii.

Eu, încercîndu-mă a căuta astă dată numai pricinile puţinei interesări pentru literatura naţională, mă voi sili a ţinea înaintea ochilor starea culturii noastre numai aşa cum este, iar nu cum ar trebui să fie, iar apoi cetitoriul judece dacă avem dreptate a cere mai mult sau nu.

Cînd vorbim de literatură, presupunem şi aceea, că acolo unde sînt scriitori, trebuie să se afle şi cetitori şi dacă aceşti din urmă nu se află de ajuns, atunci avem toată dreptatea a întreba, pentru ce nu? „De-ajunsul" acesta iarăşi eu nu-l înţeleg aşa, că cineva să tipărească din cutare carte 10 mii exemplare, pe care să le şi vînză într-un an-doi; sau tipărind numai două-trei mii exemplare, în acelaşi an să fie silit a mai face a doua sau şi a treia ediţie de alte două-trei mii trupuri din aceeaşi carte. Firește că asemenea pretenţie ar fi o săritură ridicolă de la noi, cu totul neamăsurată la starea publicului nostru cetitoriu, ci potrivită la alte naţii mai înaintate, cum la franţozi şi germani, unde avem destule pilde că din mai multe cărţi s-au făcut în vreme de 6 pănă la 15 ani cîte 3 pănă în 10 ediţii şi s-au tipărit 10 pănă la 30

mii exemplare ş.a.ş.a. Ce să zicem însă cînd vedem că la noi, din cărţile mai neapărat trebuincioase, abia s-au tipărit 500 pănă la 1500 exemplare, care apoi nici în 20 ani nu s-au putut vinde toate.

Să nu întindem poveşti lungi. După îndelungă şi întinsă cercare eu aflu că între romîni, astăzi, sînt cetitori de cărţi mult mai puţini decît ar fi cu dreptate a cere cel puţin pentru productele literare mai interesante şi mai bine scrise. Vina nu o aflu în oamenii noştri, ci airea mai departe, adecă :

1) In şcoalele noastre. Cu bărbaţii de astăzi a şcoalelor nu voiesc a face socoteli ; iar cei mai vechi anume din unele părţi şi-ar ierta a face o întrebare : pentru ce dumnealor suferă ca tinerimea de la 16 pănă la 20 ani să roadă tot numai manualul prescris pentru cutare şi cutare clasă ? Pentru ce nu le insuflă gustul de a mai ceti şi altceva afară de lecţiuţa croită pe cîteva ceasuri şi încă măsurată numai pentru talentele de mijloc pentru ca şcolarii unui clas să nu rămîie unii de alţii ? D-voastră mi-aţi răspunde : „Nu este bine a deda pe tinerime şi la cetirea altor cărţi afară de memorizarea cea silită din şcoală, căci îndulcindu-se ei de lectura altora, nu învaţă pentru

şcoală". Oh, de n-ar învăţa nici un tînăr pentru şcoală, ci pentru viaţă! Cu ce aţi răspunde însă, cînd v-am arăta că, mai de-a rîndul prin şcoalele noastre, din lipsa cuprinderii tinerilor mintoşi de frunte cu lectură folositoare, aleasă foarte bine, mai mult numai clasică [1], aceiaşi uită de sine şi se slobod, ştii, la apucături de studenţi, la păhară, cartofoi, amoruri ş.a., apucături pentru care d-voastră îi pedepsiţi foarte amar, la care aţi fi şi avut foarte mare dreptate, dacă aţi fi priceput a-i ocupa necurmat, iar fiindcă n-aţi făcut aceasta, purtaţi vina pe jumătate din alunecările vrîstei tinereşti. Aceasta e condiţia vrîstei tinere, că dacă nu ştie, sau nu poate face bine, ea face rău, *„cereus in vitium flecti"* [2]. Nu poci trece aci cu vederea o pildă mai bună şi din Ardeal. Junimea şcolastică a săsimei, anume la Sibiiu şi la Braşov, deodată cu învăţarea în clasul de retorică şi poezie, începe a şi ceti pe clasicii germani, nu în şcoală, ci acasă, în ceasurile cele slobode, atunci cînd şcolarii noştri freacă la două-trei elegii sau ode latine ori greceşti,

---

[1] Nu spurcăciunile lui Balzac, ş. a. ş. a. (n. aut.). Bariţiu nu a înţeles valoarea literaturii lui Balzac, care se bucura încă de pe atunci de mare popularitate (n. ed.).

[2] „se mlădiază în viciu ca ceara" (lat.) (n. ed.).

ale căror dulceață prea puțini o simt, din care pricină cînd lasă ei școala, deodată părăsesc și orice cultivare clasică, pentru care toată pregătirea lor a fost numai mehanică. Apoi totuși pe unii ca aceștia îi vezi înfumurați, cu căciula pe ureche și spuindu-ți că ei sînt foarte procopsiți. Aseminea tineri și cînd au ajuns bărbați matori, nicidecum nu-și pot închipui că afară de compendioarele de prin clasuri pe care de atunci le și vînduseră, mai sînt și alte cărți neapărat trebuincioase, fără ale căror serioasă cetire să nu cuteze a zice că au învățat și ei ceva. De aici este, că avem poeți reci, oratori nențeleși, cetitori puțini. Unora nu le-ar prea păsa dacă toate bibliotecile din lume s-ar arde într-o zi, numai să rămîie cel mult călindarele și manualele școlastice.

2. A doua pricină a răcelei oamenilor noștri către citire o aflu chiar în cărțile tipărite romînește. Să nu ne sfiim a mărturisi că cele mai multe cărți romînești ieșite pănă acuma sînt traducții făcute din limbi străine, cum din elina, franțeza, germana ș.a. O nație începătoare n-are pricină a se rușina, dacă scriitorii ei deocamdată sînt partea cea mai mare numai traducători ; traducția este unul din cele mai puternice mijloace de a ne îmbogăți limba și de-a o face mult mai

mlădioasă. Intrebăm însă cu tot dreptul, păzit-au toţi traducătorii noştri regulele traducerii cu destulă acurateţă? Ba nici zece inşi pănă acuma. Cei mai mulţi din noi credem că a traduce bine este un lucru prea uşor, îndată ce ştim vorbi oricum două limbi. De aici vine, că la noi se adeverează mai mult decît la alţii acea zisă italiană, *„un traduttore e un traditore"* [1]. Am avut în mînă două traducţii romîne a unui auctor franţez, făcute de doi inşi în acelaşi oraş; cîtă deosebire, nu numai în alegerea vorbelor sinonime şi a frazelor, ci şi în sensul întreg pe la unele locuri! Nu se poate zice că ambele traducţii au fost rău nemerite, atîta însă cutez a întări, că una din aceleaşi trebuie să fi fost greşită cu totul. Am deosebit noi toţi pănă acum că altfeliu se traduce o carte de ştiinţe şi cu totul altfeliu productele poetice? Am respectat în traducere, împreună cu sensul cuvintelor scriitorului, totdeodată şi armonia limbei noastre? Ne-am păzit de a nu grămădi limba cu flori străine, care ei nu-i stau bine, încît se sfieşte a ieşi cu ele în public? Apoi totuşi ne este năcaz dacă oamenii noştri la cea dintîi faţă citită aruncă traducţiile noastre în pod

[1] „un traducător e un trădător" (it.) (n. ed.).

sau la piperiu[1]. Un prietin în anul trecut nu-şi pregetă a aduna cîteva mii de vorbe străine semănate prin cărţile noastre cele traduse, de care dînsul este convins că cei mai mulţi cetitori, cari nu cunosc mai multe limbi străine, nu le înţeleg nicidecum; el cugetă a le tipări. Eu însă l-aş sfătui ca să lase la o parte acel vocabulariu (vorbariu) şi să mai aştepte puţin, pănă ce ar ieşi la lumină şi dicţionariul romîno-franţozesc a d-lor P. Poenaru, F. Aron şi G. Hill[2], după care vom vedea ce vom mai face. Metodul ce se sileşte şi d. Eliad a-l întroduce şi la noi, de a îmbogăţi limba mai mult din sine prin compuneri şi derivaţii, doar ne va scăpa de o mulţime de vorbe străine. Mai greu lucru este a traduce frazele străine. Ai noştri află vina în sărăcia limbei. Dacă însă va căuta oricare mai fără iubire de sine, va afla că vina este în capul nostru, că mai nici unii nu ne cunoaştem limba bine. S-a pomenit la noi, ca aceia, cari voiesc a lucra sau a traduce în romîneşte, să facă cîte o călătorie şi să petreacă în deosebite ţinuturi pe unde lăcuiesc romîni? Mulţi

[1] *la piperiu* — pentru confecţionatul pungilor de piper (n. ed.).

[2] Profesori în acel timp la şcoala „Sf. Sava" din Bucureşti (n. ed.).

iarăşi din noi se ţin prea norociţi că au început a învăţa mai întîi limbă străină, apoi pe a mumă-sa ; de aci vine că sătenii noştri uneori au mai bune şi mai frumoase fraze decît unii literaţi de ai noştri. Intru adevăr, de aş avea feciori cîţi patriarhul Iacob, nici pe unul nu l-aş suferi să-mi gîngăie în limbă străină şi nu mai întîi în a mume-sei. Am o mie de pilde că pruncii cari au început a învăţa limbi străine numai în al optulea sau al noălea an le-au învăţat pe acelea ca născuţi străini, într-aceea iubire cătră limba naţională li s-a fost sădit de timpuriu şi ei cugetă în limba suptă. Atîta se şi cere spre a putea zice că îţi cunoşti limba, ca să cugeţi într-însa ; atunci frazele cele mai firesti îţi vin de sine şi nu arunci părţile cuvîntului una peste alta, încît urechile să nu le poată suferi. Din norocire limba noastră în puntul acesta nu este aşa nedumerită ca franţeza şi ca germana, încît să ceară o hotărîtă urmare a părţilor cuvîntului una după alta întru toate amăruntele expresiei ; cu toate acestea de multe ori e cu totul nesuferit, ca spr[e] p[ildă], în romîneşte să aruncăm verbul tocma în urma construcţiei ca în lătineşte sau nemţeşte ş.a. Scurt, traducţia să nu fie numai verbală, nu pruncească, nu mehanică. Bine ar fi, ca mai înainte

de a ne apuca să traducem, dacă voim a folosi publicului nostru, să luăm într-o mînă originalul şi în alta traducţii făcute în altă limbă şi judecate de cele mai bune. Aşa cine vrea a traduce din latineşte pe oricare clasic, să caute mai întîi traducţii de ale nemţilor, cari pe latini şi pe greci i-au tradus pănă acum de mai multe ori şi bine foarte. In sfîrşit ar fi de dorit ca de traducerea poeţilor să se apuce iarăşi numai poeţi, căci numai poetul poate pătrunde pe poet, iar altmintrelea e teamă ca nu cumva traducţia să se facă meserie ticăloasă, cum s-a făcut ea şi pănă acum pe la unele teatruri în Europa, unde vezi cu durere multe bucăţi foarte bune nu traduse, ci numai înseilate, iacă-aşa. Noi credem că vremea noastră e cea mai întocmită pentru traducerea clasicilor elini şi latini. In Moldavo-Romînia se află un frumos număr de literaţi cari cunosc limba elinică bine şi iarăşi în Ardeal şi Bănat sînt cari cunosc pe latina. Fi-va aceasta şi peste 20 ani tot aşa ? Avem pricină de a ne îndoi. Aşadar, dacă voim să avem cititori buni, să traducem bine ; să dăm însă — orişicum — în mîna romînului şi dicţionariu.

3. N-ar crede cineva cîtă scădere este pentru public cum că din literaţii noştri, unii nu-şi pu-

blică nicidecum, iar alţii foarte puţin cărţile scoase de supt tipariu, ca şi cum oamenii ar fi datori a presimţi şi a găci că d-lor tipăriră cărţi. S-a băgat de seamă că multe cărţi, ba chiar şi jurnale ce au ieşit în Moldavia, unele mai nicidecum, iar altele abia la trei ani s-au făcut cunoscute în Ţara Romînească şi pe airea. Ce nu cunoşti nu poftești, este zisa latină ; apoi totuşi literaţilor le cade foarte cu greu că au prenumeranţi foarte puţini şi că cele mai multe jurnale, pe cînd publicul abia prinse de veste că s-au născut, ele şi muriră. La noi, domnilor, pentru ca să faci destui cititori şi la cea mai bună carte ce se va ivi vreodată, se cer *The Puffuri*[1] pompoase — deşi nu mincinoase — mai mult ca la oricare alt neam, după care se poate nădăjdui că mulţi care nici ştiu cum lasă într-o seară zece, douăzeci, o sută galbeni la masa de cărţi, îşi vor face pomană şi cu literatura ; mulţi iarăşi, cari numai din titula cărţii nu pot cunoaşte pe ce au să dea banii, desluşindu-li-se mai bine, o cumpără bucuroşi. Intru adevăr, nu toţi romînii sînt aşa reci către literatura lor, ca acei puţini, cari îşi luară educaţie străină şi astăzi încă sînt aplecaţi a sluji intereselor străine. . . . . .

[1] reclame (eng.) (n. ed.).

4. Să o recunoaştem cu toţii că preţurile celor mai multe cărţi la noi sînt aşa de pipărate, încît stai să cazi în ispită a crede că auctorii, traducătorii, editorii şi tipografii ş-au pus carul în petrii, ca din cîte o carte-două, să-şi facă stare, capitaluri, curţi, şi iarăşi, că ei ar cugeta a răspîndi lumina culturei numai la cei bogaţi. Multe cărţi ieşite romîneşti, socotindu-le preţul după coală, sînt mai scumpe de $\frac{1}{2}$douăzeceriu (1/2 sfanţ), cînd ele socotind cu suflet curat atît preţul dinlontru, cît şi cheltuiala tipariului, ar fi plătite foarte bine cu 5—6 cri. arg.[1] coala tipărită. Se zice că în Moldavo-Romînia sînt scumpe materialele, slove, hîrtie ş. a. Sînt şi nu prea; prinţipatele, mulţumită lui Dumnezeu că nu (mai) sînt în Asia, ci ele fac parte din Europa şi stau vecine cu ţările unde astăzi toate cele cerute la tipărire s-au ieftinit mult.

Din toate acestea încheiem că publicul nostru cititor se poate face mult mai număros, fără ca duhul de speculaţie să pată ceva; pentru că cu cît o carte, un jurnal are cumpărători mai mulţi, cu atîta şi cîştigul poate fi mai sigur şi mai mare.

---

[1] Cruceri arginţi. Crucerul era o monedă austriacă (n. ed.).

Daţi-ne însă cîte o carte ce ar îndrepta şi ar reforma adînc starea noastră politică şi soţială şi noi vă vom arunca preţul care-l veţi cere.

„Foaie pentru minte, inimă şi literatură", an. VI, nr. 51, 20 decembrie 1843, pp. 404—408 (semnat : B.).

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

STILUL DE JURNALE, STIL DE SALOANE?

Noi romînii, precum în altele, aşa în jurnalistică, sîntem numai începători — da, începători, pentru că 10—15 ani din viaţa unei naţii fac abia cît 10—15 luni din viaţa unui ins (individ).

Totuşi, în scurtul răstimp ce trecu de cînd şi romînii începură a citi gazete romîneşti, avură unii vreme a arunca şi acea întrebare, dacă se cuvine ca publiciştii noştri, în scrierile lor politice şi civile, efemere totdeodată, să păzască un ton mai delicat, mai cruţătoriu, mai de saloane, sau să dea şi mai pe întregul.

Pănă acum ne-am învoit cu toţii — deşi n-am păzit-o cu toţii — ca să ne ferim de personalităţi. Foarte bine; această regulă ar fi de dorit a se păzi, însă cînd? şi unde se începe personalitatea? unde este hotarul mustrării? Căci a nu mustra, nu se poate. Unde se începe vătămarea caracterului moral? Toate aceste întrebări lăsăm

ca să le dezlege simţul cel bun al fieşcăruia, o logică sănătoasă ce dă tact la scriere.

Este mult mai greu a ţine linie neatinsă între caracterul privat şi caracterul public al oamenilor. Un domnitoriu, o patrie, o comunitate, un public nu e mulţămit cu administraţia unui sau a unor dregători publici, pentru că aceia pot fi sau leneşi, sau răpitori, sau trădători de binele public, dar de altmintrelea familişti buni, economi buni pe seama lor; sau că ei nu sînt nici de una nici de alta. Intr-aceea binele public, interesul tuturor cere cu glas mare ca unii ca aceştia să se demaşte neapărat, pentru ca patria să nu sufere mai îndelungat relele pricinuite de ei. Insă toţi oamenii saloanelor ar striga: cruţare, cruţare, numai la personalităţi să nu vă sloboziţi. Dar cînd vinovaţii nu voiesc a şti de complimente, nici de cuvintele cruţătoare? Atunci urmează ca acela care are curaj, să stea în faţă, să dea pruncului numele cel adevărat, să lase orice complimente la o parte; însă apoi vază cum va dovedi ceea ce au scăpat din gură sau din condei. Pentru aceea fricosul, iepurele, tacă mai bine şi înghiţă pănă la sfîrşit, decît să se compromită şi să nu ştie încătrău dă.

Mulţi însă sînt aşa delicaţi, încît nici cînd vorbim sau scriem cum zic ritorii *per locos communes*[1], fără a numi pe nimini, fără a da cel mai mic semn de a pricepe cine e vinovatul, nu vor a auzi termini cevaşi mai aspri, mai trîntitori, ce li se pare că tot ce n-are loc în saloane, între dame ş. a., nu se cuvine a se întrebui nici în sala cea mare a certelor politice. Noi recunoaştem că ar fi prea de dorit ca oamenii din lumea toată, atît în viaţa publică, cît şi privată şi familiară, să se aibă numai bine unii cu alţii, să vorbească tot numai în termini aleşi, de salon. Ce să facem, însă, dacă mulţi din noi am luat o creştere şi avem un caracter care este surd pentru oricare delicateţă ?

Ferice de acela care nu vine în împregiurări de a-i păsa de caracterul ori public ori privat al altora. Noi însă avem un mare număr de pilde, că la popoarele cele mai iubitoare de libertate bărbaţii cei mai aleşi, cînd binele public era în pericol, n-au vorbit numai *per locos communes*, ci au pus la o parte orice cruţare. O carte întreagă am putea culege din asemenea pilde ; ne

[1] lucruri comune (lat.) (n. ed.)

mulţumim însă a privi din lumea veche numai în viaţa romanilor, iar din veacurile noastre la a englezilor.

Cicero, marele consul al Romei, recunoscut părinte al patriei, a avut întru nimic a-şi începe cuvîntarea rostită la senat asupra proconsulului Piso aşa: *„Jamne vides bellua"*, adecă, „Vezi acuma, fiară sălbatecă..." Şi iarăşi cătră acelaşi: *„Haec sunt o carnifex in gremio sepulta consultatus tui"*, adecă „Acestea, gîdeo, s-au îngropat supt consulatul tău". Tot atunci despre acelaşi: *„Nam ille gurges atque helluo*[1], *natus abdomini suo..."*[2] Acelaşi Cicero, în cuvîntarea sa a doua, fulgerată asupra fostului consul şi proconsul Antonie, pe care poetul Juvenal o numeşte divină, pe lîngă ce îi spune fără nici o perdea, că Antonie este un beţiv şi că boreşte în ochii lumii *(in nuptiis Hippiae...* şi Narbone *in mensas hospitum cum vomeres...)*, apoi îi aruncă în

---

[1] *Helluo*, cum ai zice franţozeşte *coquin*, *foquin*; nemţ. *Schurke*, *Schlemmer*, iar romîneşte — cum să-i zicem? (n. aut.).

[2] „Căci el este din naştere ca un hău... toate ale sale pentru burtă" (lat.) (n. ed.).

față nu numai tiraniile, despoierile și înșelăciunile ce a făcut din răinţă și lăcomie, ci și toate neghiobiile pănă și desfrînările amoroase cu persoane opuse, duhul servil, tîrîtoriu ș.a. ș.a.

Să lăsăm pe antici în mormintele lor, unde veacurile i-au împăcat.

Lord Brougham, oratorul și părintele asupriţilor în Anglia, în timpul dezbaterii asupra legii de reformă, trînti în parlament mai multe cuvinte iuți asupra mai multora, iar Casa îl mustră; Brougham însă, spre mulţumită, le dădu un epitet, pe care perii [1] Angliei abia l-au mai primit de la Cromwell în veacul al XVII-lea; Brougham adecă zise lorzilor în faţă că sînt *canailles* [2], adecă oameni prea de nimic. „Eu neg aceasta", zise lord Roden, care credea că lordul Brougham nu ș-a dovedit zisa; acesta însă îi reîntoarsă: „Nătărăul poate zice nu; eu însă zic așa, și acest așa al meu îl voi demustra". „Foalele vostru e Dumnezeul vostru", zise tot Brougham episcopilor cari șed în parlament. Altă

---

[1] *pair* — membru al parlamentului britanic (n. ed.).

[2] Mi se pare că *canaille* se derivă și a rămas de la latinescul *canis*. *Nemții* zic *Lumpengesindel* (n. aut.).

dată iarăşi pe ducele de Buckingham îl opări zicîndu-i: „Pre legea mea, eu nu merg prin bordeiele de curve pe unde mergi dumneata şi noi nu bem din acelaşi păhar". Injurăturile lui O'Konnel le rătăcim.

La toate acestea ce zic bărbaţii dedaţi a petrece în mijlocul luptei patimilor cu mintea? *„Les injures passent, les idées seules restent"* [1], a zis Bentham [2].

Vom auzi de la mulţi: Pe toată întîmplarea pentru noi e mai de folos a ne lua cu limba politico-jurnalistică după franţozi cari ştiu spune adevărul în termini mai aleşi, mai subţiri, nu aşa grosolani. Se poate; noi însă auzim şi citim destule înjurături şi la franţozi, îi vedem dîndu-se de minciună *in corpore*. În *Journal des Débats* scriu miniştri şi uneori însuşi regele Franţei, totuşi iată şi mai de aproape într-un articol începătoriu din 22 fevr. citim: *„...indigne mensonge... mais mensonge qui retombe sur l'opposition toute seule!..."* [3]

---

[1] „Injuriile trec, ideile rămîn" (fr.) (n. ed.).

[2] *Bentham Ieremy* (1748—1832) — filozof idealist englez, propovăduitor al utilitarismului. (n. ed.):

[3] „minciună nedemnă... dar minciună care se întoarce împotriva opoziţiei" (fr.) (n. ed.).

Toate aceste păreri le scoaserăm aci numai siliţi de nişte întrebări venite dinafară. Noi ce să alegem ? Timpul ne va arăta.

„Foaie pentru minte, inimă şi literatură", an. VIII, nr. 6, 5 februarie 1845, pp. 44—46 (semnat G. B.).

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

UN DISCURS ASUPRA VERSIFICAŢIEI NOASTRE***

Este un adevăr cunoscut mai de toţi, că la noi ca şi la alte naţii începătoare, nimic n-a produs dispute mai iuţi şi mai necumpătate în cîmpul literaturei naţionale ca părerile, criticile şi reflexiile făcute de cătră unii şi alţii asupra ortografiei sau asupra productelor poetice. Dintre toţi însă nici unii n-au păţit-o mai rău ca redactorii. Oricînd vreun redactor a simţit neapărată trebuinţă de a-şi da şi el unele păreri în zisele ramuri a literaturei, unora le fu îndemînă a-i mustra că se fac dictatori, monopolişti ş.a. Eu din parte-mi avui acea norocire mare, că îndată la începutul cărărei mele jurnalistice doi bărbaţi prieteni şi mari binevoitori ai mei îmi arătară stînca aceasta, pentru care celui răposat îi zic, ţărîna să-i fie uşoară, iar celui ce este în viaţă îi poftesc tot ce-mi poftesc şi mie. Cu toate

acestea tot n-am putut scăpa nici eu tocmai cu faţa curată — şi ce e mai rău, că tot n-am învăţat încă minte destulă. Oare cine mă pune să mă amestec la legislaţia poeţilor ?

Vă rog, domnilor poeţi şi filologi, ca observaţiile mele să nu vă supere întru nimic, căci acelea nu sînt pe seama d-voastră şi nici le scriu ca redactor ; ci mă socotii că de 9—10 ani încoace avui şi eu mai mulţi învăţăcei cari m-au iubit cu sinceritate ; aşa tot ce cer este să-mi iertaţi şi mie ca în decursul acestor ani să mă adresez măcar astă dată către acei prieteni şi fraţi ai mei, cari poate vin vreodată în ispită de a versifica şi ei.

Fraţi şi prietenaşi ai mei ! O parte din voi trecu preste compendiul instituţiei poetice latine a harnicului senior dr. Iosif Grigely prescris pentru clasul umanior din urmă în Transilvania şi Ungaria ; alţii vă apropieţi acuma către acelaşi. Teoria artei poetice dată de Grigely în general sau cu aplicaţie numai la poezia clasică este foarte bună, încît asupra aceleiaşi numai geniul trimis din ceriu s-ar putea răscula, iar mediocritatea şi toţi începătorii dacă le place poezia, să soarbă şi să sugă acea teorie. Compendiul vostru bogat destul v-a strîns la un loc

parte mare din ceea ce au scris mai bun Aristotel, Oraţie şi mai tîrziu franţozii Boileau, Racine, Marmontel ş.a., sau la italieni Vida, Gravina, ori din germani J. A. Schlegel, Sulzer, Engel ş.a. Aşadar partea teoretică a artei poetice vă poate fi cunoscută bine destul, numai dacă v-a tras inima a fi cu întinsă luare-aminte la lecţiile unor profesori care au şi ei gust şi lectură bogată în poezie. Teoria poeticei — zică şcoala lui V. Hugo ce va vrea — este cu puţină osebire aceeaşi pentru toate popoarăle şi limbile, prin urmare şi pentru limba noastră şi este contimpurană cu omenimea. Dar partea practică? Aceasta voi încă o învăţaţi tot în lăudatul compendiu pe larg destul, însă cu strînsa aplicaţie a regulelor numai la poezia latină, încît pe cît ştiu prea rar se întîmplă ca să vă abateţi vreodată şi la regulele practice a poeziei cum îi zic moderne (itală, franţeză, engleză, germană, romînă ş.a.). Acolo de pildă învăţaţi ce este *versus, carmen, quantitas, pes poeticus, scansio, caesura, metrum, figurae poeticae, licentia poetica* etc., dar la toate acestea căutaţi esemple numai în clasicii romani şi — pesemne sistema nu suferă ca să vi se spuie măcar atîta, că regulele cantităţilor latine nu se mai pot aplica

la nici o limbă vie, că limbile romanice măcar că şi ele au silabe lungi, scurte şi unele comune, totuşi suferă metru anevoie, adecă limbele acestea nu le încape veşmîntul cel strimt ostăşesc al anticei poezii clasice — că altele pot fi licenţiile poetice în limbile noastre şi cu totul altele au fost la elini şi la romani ş.a. ş.a.

Alte naţii mai naintate au îngrijit de poetica lor; noi încă să vedem de a noastră şi încă din datorinţă strînsă.[1]

Regulele practice pentru poezia noastră se cuprind în sînul limbei şi nu este prea greu a le descoperi. La aceasta ne putem ajuta cîtva şi cu analogia celorlalte limbi romanice, dar mai mult cu citirea tuturor încercărilor poetice mai bune din cîte au ieşit la noi pănă astăzi.

---

[1] A. H. Niemeyer în prealăudata sa didactică, la cap. 8, zice de partea tehnică a poeziei: *Warum sollen es junge Studierende in den poetischen Werken der Griechen und Römer kennen lernen und in der Muttersprache fremd damit (mit der Technik der Verskunst), seyn?* (n. aut.). „De ce trebuie ca tinerii studenţi să cunoască tehnica artei versificaţiei în lucrările poetice ale grecilor şi romanilor şi să nu o înveţe în limba maternă?“ (germ.) (n. ed.).

Voi ştiţi, iubiţii mei, că eu niciodată n-am cerut de la voi *aftos effa*[1] şi cu atît mai puţin aş cere acuma, cînd aţi ajuns în vrîsta unde vă puteţi răzima mult mai bine pe judecata voastră decît odinioară. Însă tocmai pentru aceea mai nainte de a intra în cercetarea părţei noastre poetice practice, presupui şi cer de la voi: 1. ca să fiţi citit cu luare-aminte măcar o grămatică din cele mai bune romîneşti, de care au ieşit în anii din urmă cîteva ediţii la Bucureşti, altele la Iaşi şi două feliuri aci la Braşov; 2. ca să fiţi petrecut cu ochii toate recenziile şi criticele gramatice şi unele poetice cîte au ieşit mai vîrtos de la 1838 în *Curierul romînesc*, în *Albina romînească*, în *Curierul de ambe sexele*, cum şi — dacă vă place — cele disputate în *Foaia* aceasta mai vîrtos la anii 1838—1839. Acestea vi le cer, pentru ca să nu ne vedem siliţi a ne întinde şi a repeţi aci atîtea adevăruri descoperite şi recunoscute de toţi literaţii noştri de cîţiva ani încoace. Aşadar eu în decursul vorbirii noastre voi presupune mai multe regule ca cunoscute, dar voi să nu-mi strigaţi: „dă-ne mai întîi grămă-

[1] el a zis (gr.). Aici cu sensul de; reproducere papagalicească a ideilor altuia (n. ed.).

tică în mînă", ci dacă cumva n-aţi învăţat-o bine prin clase, mergeţi şi o luaţi, căci aveţi de unde, nu ca înainte cu ani 50.

— *Măsura silabelor (quantitas).* Cum că în limba romînă este o mare mulţime de silabe lungi şi iarăşi alta de silabe scurte, nu se îndoieşte nici unul cu urechi sănătoase; întrebarea ar fi numai: care sînt regulele după care s-ar putea clasifica lungimea şi scurţimea silabelor? Răspunsul este cel mai uşor din lume; regula este pentru urechile romînului numai una: toate silabele care poartă asupră-şi tonul ascuţit sau lungitoriu în proză sînt lungi şi în poezie, şi toate cîte au tonul scăzut sau scurtătoriu în vorbirea prozaică sînt scurte şi în prozodie. Urechea romînului atît păzeşte de strîns această regulă, încît mai voieşte a nu asculta versuri sau adecă măsurături poetice, decît să nu corăspundă aceleaşi la tonul silabelor cu care s-au dedat din veacuri, şi licenţia poetică nicăiri nu-i este mai nesuferită decît tocma în puntul acesta. Cred că această regulă generală e de ajuns pentru oricare romîn îşi cunoaşte limba bine. Ce vor face însă streinii cu prozodia noastră? Şi aci s-ar putea răspunde pe uşor, că streinii care se vor apuca să ne înveţe limba o vor învăţa şi ei

neapărat împreună cu intonarea sau accentuirea silabelor, adecă cu prozodia ei, care nici se poate altfel. Cu toate acestea, dacă cineva ar pretinde cu de-adinsul reducerea măsurilor de silabe la regule lămurite, vă încredinţez că grămaticii noştri sînt în stare a scoate la mijloc asemenea regule şi încă mult mai sigure decît oricare din celelalte limbi romanice. Aşa, de pildă: substantivii şi adjectivii curat romîneşti, cari nu ies în *u* mut, fac trohei, adecă v. cum: *lînă, faţă, cîne, verde* ş.a., aşa toate cuvintele romîneşti unisilabe sînt comune, adecă lungi orî scurte, după trebuinţă sau plăcere *(eu, tu, el, ai, au, în, un, cînd, zac, şed* ş.a. ş.a.); aşa părticele disilabe se pot lua de scurte sau de lungi, după cum în vers urmează lîngă ele silabe lungi sau scurte, cum: *pentru Bănat, lîngă Ardeal, peste altar* (— — v —), *peste rîu* (— v —); aşa infinitivii sau substantivii făcuţi după infinitivi, de la conjugarea I, a II-a şi a IV-a [1], au penultima totdeauna lungă, ultima scurtă şi cele dinaintea penultimelor scurte, cum: *lăudare, tăcere, auzire*

[1] Noi ne luăm aci după rîndul conjugaţiilor latine, *are, ere* (lung) şi *ire*, iar nu după gramatica din Bucureşti (n. aut.).

ş.a. — aşa din timpii verbilor se pot scoate mai multe regule neclătite, de pildă plusq. perf. are penultima în veci lungă şi ultima scurtă, aşa şi alte regule, pe care a le scoate şi a le clasifica este treaba gramaticilor. Din acestea urmează că după ce auzul bun şi drept arată de ajuns măsura silabelor, este o urîtă rătăcire a se încerca cineva să tragă limba noastră după arta metrică a altor limbi şi cu atît mai puţin după măsurele latine. Limba latină, cum ne e cunoscut la toţi, prin cultivarea sa şi prin imitarea elinei s-au întocmit şi în privinţa aceasta după regulele osebite, care limbei noastre sînt pe atît de streine, pe cît ne e de familiară partea cea mai mare din scheletul vorbelor latine. Din mulţimea regulelor prozodiei latine să scoatem la vedere două-trei mai însemnate şi hotărîtoare. Latinii zic: *„Vocalis longa est, si consona bina sequatur"* [1]. Nu aşa în limba romînă, unde pot urma şi două şi trei consunante după o sunătoare şi aceasta tot poate fi scurtă, afară numai dacă spr[e] p[ildă] nu va cădea la locul accentuat. Aşadar, în vreme ce la lătinescul *abscondeo, a*

[1] „O vocală este lungă dacă este urmată de două consoane" (lat.) (n. ed.).

și *o*, la *includo*, *i* sînt lungi, la noi în *ascund a* și în *închid*, *î* sînt scurte și dacă *u* în *ascund* e lung, pricina este în natura limbei care cere ca la o grămadă mare de verbi de două silabe ultima să fie lungă, cum *apuc*, *aduc*, *petrec*, *culeg* ș.a., termine-se cu o consunătoare sau cu mai multe, tot atîta. Ba atît nu-i pasă vocalei romîne de consonante mai multe, încît aceeași mutîndu-și locul și făcîndu-se ea acum scurtă, acum lungă, le silește a se întocmi cum am zice după placul său ; așa în *aștept* *e* este lung, în *așteptare* scurt, în *așteptătoriu* și *e* și *ă* devin scurte ș.a. Iată dar că și regulile incrementelor [1] sînt altele. Latinul poruncește : *Diphtongus longa est.* Nouă nici de această lege a lui nu ne pasă ; scurt, noi la regulile lor prozodice nicidecum nu ne putem supune și toți cîți ar cerca aceasta ar face nimic. Gîndească cineva numai la acea împregiurare că în vreme ce limba latină a adaos la marele număr al substantivilor și adjectivilor de declinația a doua și a treia și a patra cîte un *s* sau *m* *(dominus, signum, sensus, tempus)*, limba romînă nu numai se feri de acel *s* ori *m*, ci amuțind și pe *u* totdeodată prescurtă

[1] *incrementum* (lat.) — creștere, sporire (n. ed.).

asemenea cuvinte *(domn, semn, simţ, timp)*, făcîndu-le din bisilabe, unisilabe, din treisilabe bisilabe; aşa făcu şi cu verbii *(laudo-laud, audio-aud* ş.a., ş.a.). Cu asemenea prefacere trebuia neapărat să se schimbe atît tonul cît şi preţul silabelor într-o limbă şi într-alta.

Ceea ce am zis de limba latină în privinţa măsurelor silabice putem aplica în formă de regulă generală şi în privinţa prozodiei italice, franţeze, spanioale şi cu atît mai vîrtos în privinţa altor limbi nicidecum rudite cu romîna, care toate îşi au a lor regule prozodice mai stabile, sau mai nesigure, din care deşi unele se potrivesc cu ale noastre, aceasta însă e numai ca prin întîmplare. Aşa frumoasa limbă italiană este prea nesigură de regulele sale prozodice încrucite cu un legion de escepţii; însă ce-i pasă? Poeţii itali au urechi fine, ei pîndiră cu încordăciune şi îndelungat la frumseţa limbei ce sta ascunsă ca şi o damă plină de graţii şi de duh supt un văl des, respectară şi urechile şi gustul cititoriului şi arătară păzirea regulelor în faptă. Tot aşa să facem şi noi.

— *Picioarele (pedes)*. Să ne ascultăm limba şi mai nainte de toate descoperim într-însa: o mulţime de trohei sau horei (v. *tată, casă, foarte,*

tare, munte, fagur, laud), o ceată mare de iambi (v. *butuc, sărut, păun, culeg, apuc, aşez, alin, venin, al meu, al tău, acel, acest, acum, întîi, aveam, avui, avut, avînd)* ; din protivă mai nici un spondeu (— —), şi nici un pirhichiu (v v), din pricină că în limba noastră abia se află vreun cuvînt original romîn, care să n-aibă accentul, adecă intonarea, sau pe silaba din urmă, sau pe vecină-sa, iar cuvînt de două silabe cu două accente sau fără nici unul, mai nu aflì, decît dacă ne vom învoi singur la unele prepoziţii, adverbii şi conjuncţii ca pe cîte una din două silabe să o facem comună. Mai încolo, aflăm în limbă-ne dactili destui (— v v), cum sînt infinitivii prez[ent] de a III-a conjugare *(facere, ducere* şi altele cum *degete, rogu-te, lasă-mă* ş.a.) ; anapesti (v v —) *(făcătoriu, lunecos, adăpat, sărăcuţ* ş.a.) ; amfibrahi (v — v) *(părete, sărută, cuvinte, mărite* ş.a.) ; amfimacrii (— v —) *(capul meu, cel de sus, mîna mea* ş.a.). Avem picioare şi patrisilabe cum, spre p[ildă] bitrohei (— v — v) *(primăvară)* ; biiambi (v — v —) *(la ceriu am spus* ş.a.) ; aşa şi coriambi (— v v —) *(pruncul sugînd),* cum şi alte cîteva picioare mai lungi, compuse într-un chip sau în altul din cele sus numărate.

— *Versificaţia romînă.* După ce măsurele silabelor noastre ne ajută a scoate din ele atîtea feliuri de picioare, urmează de sine că noi avem în limbă şi metru. Insă ce feliu de metru ? Tot ca al elinilor şi ca al romanilor ? Da ; numai nu de toate feliurile ; pentru că după ce nouă, cum văzurăm, ne lipsesc spondeii şi pirhichii, lipsa acestora nu ştim cum să o împlinim ; afară numai dacă nu vom cerca a împlea locul spondeilor cu dactili, iar al pirhichiilor ici-colo cu anapesti, care mă tem că ar merge cam anevoie. Părerea mea ar fi, fraţilor, ca la metru limba să nu ne-o silim prea tare, ci să căutăm, dacă vrea dînsa să intre cam de bunăvoie în una sau alta din uniformele elino-romane. Am văzut că unii din poeţii noştri de peste munţi cercară destoinicia limbei la cîteva feliuri de metruri cu plăcerea şi mulţumirea lor şi a cititorilor, cum în versuri iambice, safice şi în cîteva alte din clasa celor mai scurte ; iar eroice şi pentametre abia s-au ivit pe ici pe colo cîte ceva de doamne-ajută. Să nu uităm că poeţii noştri rimară totdeodată metrurile la care s-au încercat.

— *Versuri rimate şi numărarea silabelor.* Italienii, franţozii, spaniolii şi portugalii nu păzesc metru, ci în versificaţie numără numai silabele,

păzesc rimele sau adecă potrivirea silabelor din urmă şi un feliu de cezură plăcută, cum şi cîteva alte regule speţiale pentru fiecare din ele. Limba romînă în puntul acesta este mai norocoasă; dînsa uneşte la un loc mai toate frumoasele însuşiri pe care le au surorile ei. Spre adeverirea zisei noastre, să luăm deocamdată numai două însuşiri: limba italiană nu poate schimba rime bărbăteşti cu femeieşti ca franţeza, engleza şi cevaşi germana, din pricină că mai toate vorbele italiane se termină cu vocală; din contră, limba noastră a dat şi pănă acum dovezi minunate de versificaţie masculino-femenină. Şi iarăşi limba franţeză e săracă de cădinţe, nu aşa a noastră ş.a.

La versurile rimate numărăm silabele celui dintîi şi căutăm pe care şi pe cîte silabe cade accentul, apoi păzim foarte bine ca următoriul vers, pe care-l rimăm cu cel dintîi, să aibă numărul silabelor întocma şi accentul să cadă iarăşi numai pe silabele corăspunzătoare, sau cum am zice, opuse, căci altfeliu versul este greşit.

Rima este la noi întocma sunarea a două cuvinte în literele din urmă, numărate numai de la sunătoarea pe care cade accentul, cum: *fac, zac, pas, nas, auzire, păţire.* Dacă rima este întocma

sunare, nu știu cu ce drept am voi să împărțim rimele în identice sau desăvîrșite (perfecte) și în neperfecte. Însușirile neapărat cerute la rimă, dacă este să fie rimă și nu parodie a rimei sînt: curățenia ei, pe care urechea deprinsă și ageră o știe judeca foarte bine, știe adecă osebi între *b* și *p*, *o* și *oa* ș.a.; apoi buna sunare sau eufonia, care se cîștigă prin ferirea mai vîrtos de consonante prea grămădite; noutatea, adecă aflarea de mai multe rime nouă, rare, pănă aci nu prea întrebuite; în sfîrșit armonierea sau potrivirea rimelor cu materia rimată și cîntată. Pănă încît respectează italienii regularitatea rimelor e de prisos a îmbla dovedind; și dacă la cei mai vechi poeți ai lor vedem totuși neregularități, să nu uităm niciodată că italii fuseră cei dintîi cari produseră poeme rimate și că limba lor se cultiva pe cînd tipariul încă nu era cunoscut. Franțozii, deși mai săraci în cuvinte rimătoare, păzesc totuși rimele cum am zice cu relegiozitate, și la ei fiind ortografia încurcată și învechită, nu aceasta hotărăște asupra rimei, ci pronunțiarea și urechea; așa, franțozul rimează pe *tranquille* cu *file*, pe *ville* cu *subtile*, pe *terre* cu *chaire*, pentru că acestea sună la ureche întocma; din protivă *tranquille* și *quille* nu-l poate rima, pentru

că la ureche nu sună întocma. Dacă totuşi unii poeţi geniali — scriind versurile cu miile într-o carte întreagă — şchioapătă la o rimă-două, aceasta trece de licenţie poetică, sau uneori şi de greşeală, care geniului i se iartă, pentru că el pănă să facă o licenţie-două, ne încîntă şi ne îndulci cu mii de alte frumseţi, şi aşa numai spre mîngîierea acelora, iar nu şi spre a începătorilor şi mediocrităţilor putem zice: *„Etiam bonus interdum dormitat Homerus"*[1]. Aşa germanii, deşi au rime respective mult mai puţine decît ar cere bogătatea limbei lor, totuşi nu suferă ca să se rimeze de pildă *Güte* cu *müde, hoch* cu *doch, Berg* cu *Werk* şi altele ca acestea. Dacă totuşi şi nemţii din pricina aci arătată sînt siliţi a face cum am zice a mia oară cîte o rimă rea, aceasta li se împută tot cum atinserăm despre franţozi şi li se iartă în poeme mai mari, nu şi în amărunte lirice ş.a., ci sminteala li se trece de sminteală.

Să facem puţină aplicaţie a limbei noastre la analogia trasă din limbele înşirate. O privire prea uşoară la materialul limbei noastre şi la

---

[1] „Din timp în timp chiar şi bunul Homer picoteşte (lat.) (n. ed.).

terminaţiile cuvintelor ne poate încredinţa deplin că în privinţa cuvintelor rimătoare nici o limbă europeană nu se poate măsura cu a noastră, afară numai de italiană. La noi spre pildă numele *(nomina)* se reduc la terminaţii mai puţine şi scutite de grămădirea consonantelor, o sumă de nume subst[antivale] şi adject[ivale] ies în *e* şi femeieştile în *ă* şi *e;* dară cu verbii cîtă înlesnire în toate flexiile lor! Scurt, deşi avem pănă acuma cîteva tomuri de poezii rimate, totuşi mulţimea cuvintelor rimabile seamănă unor munţi plini de metale şi pănă aci nesăpaţi. Să ştie cineva limba, şi rime se află de ajuns. Din acestea încheiem că ar fi păcat ca noi de acuma să şi facem osibire între rime perfecte şi neperfecte şi să deschidem drum larg la o sumă de abuzuri poetice. Pentru aceea eu din parte-mi mă învoiesc prea bucuros cu d. spătar Negruzzi, care în viaţa nefericitului poet Skavinski nu poate a nu împuta răutatea rimelor *aude-pătrunde, munte-cunoscute, munte-multe, gustată-toată* (oa), *goană-caravană, poartă-vartă, parte-foarte* etc., şi ne spune că acestea sînt grele scăpări din vedere. Aşa s-au mai văzut rimîndu-se *om* cu *domn, face* cu *toarce, galant* cu *lăudat,* care toate nu pot recomanda gustul

nostru nici la urechile noastre, cu atît mai puţin la ale streinilor, cărora ne place a le spune că limba noastră este foarte poetică şi că noi avem o gloată de versuri şi cîntece în gură la petrecăniile şi la saltul poporului păstrate şi mulţite din veacuri şi veacuri... Nici să creadă poetul că după ce în poeziile cele naturale a poporului se află multe rime neregulate, lui încă i-ar fi iertat a le face aşa rele ; căci aceasta ar însemna că ne place a ne degrada urechile. Cine cere de la crudul om al naturei auz aşa supţire şi delicat ca de la un public mai rafinat şi de la oamenii literelor ? *„Ingenuas didicisse fideliter artes emollit mores"* [1], a zis poetul roman, la care se poate adaoge cu tot dreptul *„emollit et aures"* [2].

In sfîrşit, ceea ce ar fi de însemnat asupra rimelor, că nu se cuvine a jărtfi lor de tot firescul rînd al construcţiei sintactice, nici a sili şi a turbura înţelesul, că versurile rimate pot veni sau părechete sau învrîstate 1 cu 3 şi 2 cu 4 şi aşa mai încolo, că uneori în strofe mai mari putem lăsa cîte un vers cu totul nerimat, cu condiţie însă ca acelaşi în următoarele strofe să-şi

---

[1] „Invăţarea cu statornicie a artelor liberale îmblînzeşte moravurile" (lat.) (n. ed.).

[2] „Imblînzeşte şi urechile" (lat.) (n. ed.).

păzască locul hotărît şi altele ca acestea le vedem în faptă citind poezii.

— *O însemnare.* Versificaţia romînă mai are şi acea însuşire, că urechile noastre nu se mulţumesc numai cu rima sau cădinţa, ci pretind ca de-a lungul versurilor să domnească un feliu de intonaţie potrivită a silabelor, încît versificatorul, îndată ce-şi făcu cel dintîi vers, e datoriu nu numai a număra silabele aceluia, ci trebuie să însemne totdeodată care din ele sînt lungi şi care scurte, după aceea în versul ce este să aibă acelaşi număr de silabe, să le aşeze lungi şi scurte tot în acel rînd şi aşa mai încolo, căci altfeliu versificarea devine prea neplăcută. Acest adevăr a mai venit odată pe tapetul poetic în *Curierul de ambe sexe* la a[nul] 1839, cînd s-a fost încins disputa cu moldovenii asupra traducţiei lui *Saul* din limba italiană. Atunci d. Eliad provocă la urechea romînului şi la toate cîntecele populare şi naţionale, întru care poporul păzeşte tactul şi potrivirea silabelor de lungi şi scurte mai bine decît rimele, de care nu-i prea pasă, dacă ici-colo ies şi mai neregulate. Tact cere urechea romînului, tact şi nu numai hodorogituri de logofeţei şi maimuţitori cum se esprimă şi d. Eliad.

MAi bădiţă, mAi podAr,
TrAge pOdul mAi la vAle,
CĂ-ţi trîntEsc un glOnţ în şAle:
TrAge pOdul IndărAt,
CĂ-ţi trîntEsc un glOnţ în plEpt.

Să cercăm a schimba pe troheii de la începutul acestor versuri cu iambi; ce mai ologiri ar ieşi, ce hăţire de urechi.

Adecă: versificaţia romînă cere a se respecta într-însa şi un feliu de metru pe lîngă rimă şi metru învrîstat cu cezuri.

— *Versuri albe.* Cîţiva din poeţii noştri traseră cu urechea şi aflară în limba poporului că acelaşi are unele proverbe sau zicători *(parimii)* nerimate, dar cu silabe numărate şi păzitoare de un feliu de tact. In sfîrşit aflară că limba e primitoare de versuri nerimate dar păzitoare totdeodată de un tact cu care ar putea ţinea parte mare locul esametrului elino-latin, sau al alesandrinului franţozilor. Aşa ne pomenirăm cu versurile albe. Aceleaşi se fac din 13 sau din 14 silabe. Unii mestecă versurile acestea; vedem iarăşi în *Mihaidă,* că sînt numai de cîte 14. Tactul ritmic al versurilor albe se întoarce pe lîngă silaba a VI-a şi a XIII-a şi se pare că ar fi mai frumoase de s-ar începe mai mult cu iambi decît cu trohei. Ţinea-vom noi versurile albe pentru

dramă şi epopee, sau le vom schimba cu rimatele de 15[1] ori 16, sau cu care? Aci hotărască alţii şi încă genialii pe unde vor fi, de la cari toate naţiile şi-au luat modelul ce le-au servit de regulă şi îndreptariu.

— *Elizii.* Noi romînii avem în limbă-ne nu numai elizii, adecă scoţături de vocale, ci şi colizii, sau cum am zice îmbucături sau constringeri de două vocale, prin urmare de două silabe într-una ; spr [e] p [ildă] : *N-am a face-odată toate,* în loc de : *nu am a face odată toate.* La *nu* este elizie sau pierdere de vocala *a,* iar la *face* este colizia lui *e* cu *o.*

Ce feliu de elizii au avut anticii, cunoaşteţi cu toţii. Latinii, spre a se feri de aşa-numitul *hiatus,* contopea două vocale, mai scotea şi pe *m* cînd se-ntîlnea cu vocală, iar bătrînii lor elidea şi pe *s.* Intr-aceea anticii păzea bine ca eliziile şi coliziile să vie rar şi cu cumpăt, iar elizii la începutul versului nu era suferite ca unele care-l deformă mult.[2]

---

[1] Ca *Aprodul Purice* a d-lui *Negruzzi* şi ca *Henriada* tradusă de d. Pogor (n. aut.).

[2] Vezi tot ce s-a prescris la latini *De figuris poeticis.* Grigely, *De Regione metrica* nota 2 zice : *„Tirones licentus his proeticis uti debent non in componendis, sed.*

Italienii, a căror limbă e încărcată cu vocale, își dădură voie a prescurta și ei mai multe din silabe, ca eufonia (buna sunare) să cîștige atît mai mult. Ei, ca și noi, dacă se-ntîlnesc două vocale din două cuvinte, le contrag frumușel spr[e] p[ildă] : *Un ora, gl'indiani ;* dar silabele din urmă de ies în *a* nu se prescurtă și cei noi nu vreu a înghiți nici vocala de la începutul cuvîntului, *lo 'mperadore* ci fac *lo imperadore,* în vreme ce noi zicem : *Pe-mpăratul să-nălțăm* ș.a. Italienii nu apostrofează nici silaba pe care cade accentul ; dar înaintea unor consonante scot vocala din urmă, cum : *l'uom coraggioso, buon popolo,* în loc de : *l'uomo, buono,* scurtare ce noi romînii am făcut-o și o facem din veacuri la nume, la verbi, la pronume ș.a., căci noi pe lătinescul *ego, sum, homo, bonus,* et *sentio bene* l-am făcut de mult, *eu, sînt, om, bun,* și *simt bine ;* va să zică în atîta construcțioară latine am scurtat cinci silabe, în vreme ce italianul tot mai zice *uomo* et *buono.*

---

scandendis aut metiendis veterum poetarum versibus". („Incepătorii trebuie să se folosească de aceste licențe poetice nu pentru a compune, ci pentru a scanda și a măsura versurile poeților bătrîni" — n. ed.). Vezi așa ! (n. aut.).

Franţozii după ce au stricat şi au prescurtat cuvintele limbei sale şi anume pe cele latine în proză prin decursul mai multor veacuri, acum au ajuns ca poeţilor să nu le mai poată ierta nici un feliu de elizie şi apostrofare mai mult decît se află în proză, şi aceasta cu tot dreptul. De aci vezi pe poeţii lor, că ca să-şi facă jucărie de elizii se slobod la limba cum îi zicem vulgară, la limba gloatei, care prescurtă şi deformă mai multe cuvinte tocma ca şi nemţii. Aşa Béranger cîntă de la anul 1823 în limba gloatelor :

„Nouvel ordre du jour.
Brav' soldats, v'là l'ord' du jour
Point d'victoire,
Où n'y a point de gloire.
Brav' soldats, v'là l'ord' du jour :
Garde à vous, demi-tour.
— Notre ancien, qu'a donc fait l'Espagne ?
— Mon p'tit, ell' n'aveut plus qu'aujourd'hui."
etc., etc. [1]

---

[1] „Noul ordin de zi :
Bravi soldaţi, iată ordinul de zi :
Nu e victorie
Unde nu este glorie.
Bravi soldaţi, iată ordinul de zi :
Drepţi, stînga-mprejur.
— Veterane, dar ce a făcut Spania ?
— Micule, ea astăzi nu mai vrea ca..." (fr.) (n. ed.)

Aceste de sus le scoaserăm aci numai pentru ca cu atît mai uşor să cunoaştem ce avem a păzi şi noi în privinţa eliziilor.

După ce romînul a prescurtat verbii şi numele bărb[ăteşti] şi neutr[e], cum şi alte cuvinte latine cu cîte o silabă sau două, făcînd din *facio, laúdo, prehendo, taceo, rumpo, brachium, digitus, pectus, nasus,* etc. etc., *fac, laud, prind, tac, rump, braţ, deget, piept, nas* ş.a., ş.a.; după ce conjugările noastre au în indicativ cîte două perfecte[1] şi plusquamperfecta[2], unele mai scurte, altele mai lungi în o persoană sau în alta, cu a căror schimbări ne putem îndemăna la poezie foarte bine; scurt, după ce structura limbei noastre, pe lîngă puţine greutăţi, ne arată o mulţime de înlesniri, ne mai păstrarăm şi dreptul de-a face chiar în proză o ceată de elizii şi colizii care în versificaţie cu atît ne vin mai bine.

Zece ani de zile amara-mi soartă am tras-o-n lupte-ntinse cu o răbdare-nţelinită.

Mai cîte cuvinte, atîtea elizii şi colizii.

Din acestea şi din altele mai multe cîte au observat cei mai buni grămatici ai noştri asupra

---

[1] *Am făcut* şi *făcui* (n. aut.).

[2] *Am fost făcut* şi *făcusem* (n. aut.).

limbei, încheiem că versificatorului să nu fie iertat a face alte feliuri de elizii şi colizii, decît numai de care se află în proza noastră, pentru că noi trebuie să respectăm 6 milioane părechi de urechi romîne mai mult decît sau numai urechile unor doi, sau şi numai capriţul ori neajunsele noastre filologice, şi mai vîrtos să ne ferim cu un feliu de religiozitate, ca niciodată să nu apostrofăm vocala întreagă şi sonoară dinaintea consonantelor seci şi mute, să nu scriem niciodată *d'faţă, s'duce* şi alte urecheturi ca acestea, numai ca să ne putem cîrpi versurelul ca şi o căciuliţă cusută din petece sparte. Să nu tot pretindem licenţie şi necesitate poetică, căci tocma acestea sînt oprite candidaţilor şi începătorilor şi sînt iertate numai uneori — Omerilor, Shakespearilor, Corneillor, Goeţilor, Metastasilor, iar începătorii poeţaşi au să treacă prin probe ca de foc, şi să-şi scrie pe pulpitul [1] lor ca deviză: *„mediocribus esse poetis non dii, non homines, non concessere columnae"* [2]. Să fim cu luare-aminte, că masa romînimei pe unde nu şi-a pier-

---

[1] *pulpit* — pupitru (n. ed.).

[2] „nici zeii, nici oamenii nici gloria n-au permis poeţilor să fie mediocri" (lat.) (n. ed.).

dut încă naturelul său cel norocit şi mai poate auzi ce e romînesc, se întoarce cu greaţă de către licenţiile sau mai bine aroganţiile noastre versificatorice şi nu înceată a le satira, pănă cînd se şterge suvenirea unor poeme aşa nenorocite.

Dar s-a zis. Cu toate eliziile şi apostrofelele noastre, totuşi limba ne este cam multisilabă. Dacă privim la scheletul limbei rămas din latină, atunci nu poate fi nici vorbă de multisilabime, ci tocma din protivă, limba noastră, precum atinserăm şi mai sus, a părăsit un mare număr din silabele cuvintelor originale şi din partea aceasta de am mai cere prescurtări, am face ca limba să-şi piardă din sonorimea ei, care încă este o însuşire ce trebuie respectată foarte bine; iar dacă înţelegem slovenodeniile cele fără măsură, aci avem dreptate a ne plînge asupra polisilabimei, însă tocma pentru aceea acest punt rămîne şi el ca o problemă din cele mai neapărate pentru filologii noştri spre a o dezlega cu vreme, nu deodată. Afară de slovenisme, articolul, anume pluralul, le mai sporeşte silabele la unele substantive, pentru că atunci *i* cel scurtat încă face silabă, spr[e] p[ildă]: *mormînt-mormînturi-mormînturile, aşezămînt-aşezămînturi-aşezămînturile.* Dar oare ce ne sileşte ca să dăm aşa des

terminaţia de *uri,* cînd cu terminaţie *inte* am scoate-o la cale mult mai uşor şi mai frumos ? Aşadar *mormînt-morminte-mormintele, jurămînt-inte-intele, scăzămînt-inte-intele,* tocma precum zicem *lemn-lemnele, semn-semnele, cuţit-cuţitele, condei-condeiele* ş.a., ş.a. Adică noi cum bine ştim avem substantivi, cari în singular iau artic[ol] bărb[ătesc] şi în plur[al] femeiesc, iar terminaţia acestora pluralã iese în *i* şi în *uri,* dar iese de multe ori prea bine în *e.*[1]

Tot articolul le face prelungire neplăcută versificatorului în genit[iv] şi dat[iv] plural la subst[antive] şi aject[ive] bărbăteşti, cum : *oamenii, a oamenilor, oamenilor, bunii, a bunilor, bunilor,* din care pricină unii căzurăm în ispită de a apostrofa pe *i* dinaintea articolului. Limba însă nici aici nu e mai nenorocită decît spr[e] p[ildă] italiana, cu acea deosebire numai că aceasta pune articolul nainte; şi să nu uităm că şi aci de multe ori noi sîntem iarăşi de vină, dacă în loc de genit[iv] a lor nu întrebuim prepoz[iţia] *de* cu nominat [iv], iar în locul dativului prep [oziţia]

---

[1] Atît mai rău dacă unii din noi uităm aşa mult de ureche şi de grămatică, încît întindem şi pe unele femeieşti cu *uri* şi *urile* în contra regulei, cum în loc de *mînile, sălcele — mînurile, salciurile* (n. aut.).

la. Au nu e totuna a scrie sau a zice: *dau omului banii pentru pielea ursului* — şi *dau la om banii pentru pielea de urs?* Astfeliu ne-am putea ajuta adeseori, deşi nu totdeauna. Avem şi la verb două terminaţii prelungitoare *esc* şi *ez.* Acestea încă le întrebuim uneori fără scop şi fără treabă, deşi ele îşi au urzitura mai de trei mii ani în limbă, căci adecă terminaţia verbilor în *esco* la latini şi mai vîrtos la italieni ne e cunoscută. De ce să zicem totdeauna: *alinez, înflăcărez, înmormîntez, turbez, lucrez, socotesc, pătimesc,* cînd putem zice: *alin-ini-ă, înflăcăr-i-ă, înmormînt-i-ă, socot-ţi-e, pat-paţi-pate* ş. a.? Tocma aşa am putea scurta unele ajective terminate în *esc,* cum *politicesc, mojicesc,* zicînd *politic-ă, mojic-ă* şi puind accentul de la lăpădatul *esc* pe rămasul *ic.* Nu zic ca la asemenea scurtături să jertfim eufonia.

Aci ar fi locul să mai atingem şi de slovenobănăţanul *nic* agăţat la cuvinte curat romane, cum *localnic, generalnic,* şi iarăşi de sisiritul moldavoromîn după fanarioţie, cum şi de ălăluitul şi uruitul transilvano-bănăţenilor după germano-ungurie, cum *recomandaricesc, recomăndăluiesc, recomandiruiesc,* în loc de romînescul *comănd* şi *recomănd,* căci toţi romînii zic: *să mergem la comăndarea*

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

mortului, popa comăndă pe mortul, dar iată că noi ăşti învăţaţi... am vrea să-i dezvăţăm a-şi comănda şi chiar morţii în limba curată naţională. Insă destul pentru acestea, ca să nu prea tămăndăm, sau după vorbirea literaţilor să nu tămăndărisim ori tămăndăluim[1] scumpele minute, căci *„ars longa, vita brevis"* [2].

— *Construcţia.* Din nimic nu poţi cunoaşte aşa lesne pe un scriitoriu, dacă ideile şi cugetele-i sînt bine rînduite în creieri, ca din şirul în care aşează el părţile cuvîntului. Pentru noi romînii a fost — şi mai este încă — o grea nenorocire, cum că cei mai mulţi din noi, îndată de la 10—12 ani în sus fiind smulşi din sînul familiilor noastre mergem ca să învăţăm limbi şi ştiinţele tot în limbi streine. De aci bine că după curs de cîţiva ani chipul, cum am zice, mehanic de a cugeta nu mai seamănă cu cela al săteanului nestricat şi necorcit, ci el devine lătinesc, nemţesc, grecesc, franţozesc, rusesc ş.a., după cum adecă ne-am luat învăţătura şi am conversat într-o limbă sau în alta din cele streine. Acesta este un rău mai mare

---

[1] *a tămînda, a tămăndălui* — format probabil de la *a tîndăli:* a pierde vremea (n. ed.).

[2] „arta e lungă, viaţa e scurtă" (lat.) (n. ed.).

decît ar crede cineva. Un ochi deprins e în stare a gîci din scrierile noastre fără a ne mai întreba, cam la ce limbă ne-au dat părinţii mai întîi. De aci vine că noi înşine tînjim parte mare unii de stilul altora. Anticii n-au prescris regule pentru aşezarea cuvintelor, au respectat însă mult eufonia, dar ceea ce au făcut ei mai bine a fost că scria liber precum şi cugeta. Franţozii au pus regule foarte strînse şi la ei nominativul, dativul, acuzativul, verbul, ajectivul şcl., şcl., îşi păzesc posturile arătate cu acurateţă ostăşască, încît nici însăşi poeţilor nu le prea este iertat a se abate de multe ori de la ele fără greu păcat retorico-poetic. Germanii au şi ei regule destul de stabile pentru rînduirea sau cum îi zic construcţia cuvintelor, dar la poeţi este iertat a le călca în unele întîmplări. Italienii au construcţie simplă sau firească şi construcţie figurată; cea dintîi este în adevăr firească şi seamănă mult cu chipul romînului de a cugeta. Italianul adecă pune mai întîi nominativul şi îndată după el genitivul ce va fi *(l'amore del padre)*, apoi verbul cu infinitivul *(puó scampar)*, după el adverbul şi îndată acuzativul, iar ajectivul se pune uneori în urma, alteori înaintea substantivului. *L'amore del padre non puó scampar son caro figlio della morte* —

iubirea tatălui nu poate scăpa pe iubitul său fiu de la moarte — este construcţie firească pe care şi noi trebuie să o păzim întocma, în vreme ce germanul ş. a. o aruncă cu totul altfeliu. Această aşezare a vorbelor se turbură la noi numai prin unele conjuncţii cu care se încep perioadele, se pot face şi unele schimbări mărunte care nu vatămă şi nu întunecă sensul ; dar vai de noi dacă ne vom lua sau după libertatea anticilor, sau dacă vom cerca să boţim limba noastră în fracul şi în cravata cea îngustă franţoază sau germană, căci ea n-are încătrău, trebuie să leşine, şi totuşi ce des facem acest păcat !

— *Barbarisme, solecisme, neologisme.* Ferice de noi că ni s-a dat a ne cultiva limba într-un veac în care cu ajutoriul tiparului putem culege din osebite părţi şi unghiuri ale romînimei toate cuvintele şi frazele, încît ca mîne am putea să ne bucurăm de un lexicon general, care să ţie toată vistieria limbei înlăuntrul său. Şi pănă atunci însă poetul e datoriu a da cea mai bună pildă întru alegerea cuvintelor şi a se feri de trivialităţi mai mult decît prozaistul şi decît oratorul, neuitînd niciodată că cea dintîi a sa datorie este frumseţa. Iată ce zice Boileau :

„Surtout qu'en vos écrits, la langue revérée
Dans vos plus grands excès vous soit toujours sacrée.
En vain vous me frappez d'un son mélodieux,
Si le terme est impropre, ou le tour vicieux.
Mon esprit n'admet point un pompeux barbarisme,
Ni d'un vers ampoulé l'orgueilleux solécisme" etc.[1]

Iar cine nu se poate ţinea de acestea, ţii-se de cele ce au scris Calpurnius, Ecl. IV[2], apuce-se de altă meserie, sau facă o bibliotecă de proză, iar poezia să o lase celor patronaţi de trufaşul Pegasus. Pildele unora şi altora să nu ne facă a luneca, ci să botezăm sminteala sminteală, la noi, la taţi, la fraţi, la prieteni de cruce şi de sînge, scurt, la oricine. Tinerilor nu este nici o îndoială că le trebuiesc în limba lor modele de imitat; însă mulţămită ceriului că tocma în ceea ce priveşte versificaţiunea şi în genere tehnica poeziei

---

[1] „Respectul pentru limbă voi pururi să-l aveţi
Chiar dacă-n mari excese ar fi ca să cădeţi.
Zadarnic îi daţi frazei un ton melodios,
Cînd vorba nu-i la locu-i, e versul vicios.
Şi mintea nu admite pomposul barbarism,
Nici versul care-nchide semeţul solecism."
(Boileau, *Arta poetică*, cîntul I, v. 155—160, în traducerea lui Ionel Marinescu, E.S.P.L.A., 1957) (n. ed.)

[2] Nu Virgiliu, cum s-a citat din sminteală la nr. 47 a *Foaiei* din a[nul] tr[ecut] în *Duplica* d-lui A. Murăşan (n. aut.).

noi şi pănă acuma avem vreo patru-cinci bărbaţi, după cari aş dori să se ia şi alţii. Eu mă sfiesc a-i numi aci, pentru că le cunosc prea bine modestia ; voi însă, prietenii mei, căutaţi-i, căci ei se află în mijlocul vostru, multe din ale lor scrieri sînt tipărite şi cunoscute, uşor îi puteţi afla, şi în puntul acesta nici unul din noi să nu preţească neputinţă de a-şi cîştiga pe scriitorii noştri, întîi pentru că nu vieţuim înaintea aflării tipariului, şi al doilea, că numărul lor nu este legion, ci un număr foarte uşor.

Voi vedeţi, fraţii mei, că eu aruncai aci numai nişte idei răspîndite asupra versificaţiei noastre, dar nici aţi avea dreptate a pretinde de la mine ceva regule deduse în sistemă, pentru că aceasta e chemarea profesorilor voştrî de poezie[1] şi mie nu mi se cuvine a intra în secerişul altuia...

Al vostru
prieten iubitoriu

„Foaie pentru minte, inimă şi literatură", an. VIII. nr. 14, 2 aprilie 1845, pp. 109—113 ; nr. 15, 9 aprilie 1845, pp. 117—121 ; nr. 16, 16 aprilie 1845, pp. 125—128 (nesemnat).

[1] Am înţeles că d. profesor de poezie de la Iaşi ar fi compus un manual bun pentru poezia romînă, din care şi învaţă şcolarii (n. aut.).

CELE DINTII VERSURI ESAMETRE ŞI PENTAMETRE IN LIMBA NOASTRA ROMINA****

Domnul Emeric de Jancsó, secretăriu la î[nalta] cancelarie transilvanico-aulică în Viena, cunoscut la toată patria ca unul din latura eruditilor noştri transilvani şi mai vîrtos în istoria ungaro-transilvană, un neobosit scrutătoriu, în primăvara aceasta din înnăscuta-i generozitate binevoi a deschide şi subscrisului bibliotecele sale şi a-i împărtăşi unele cîştiguri literare şi istorice din cele mai rare. Intre acestea numărăm şi cinci distice romîne compuse la a[nul] 1674, adică nainte de aceasta cu 171 ani. Cine nu se va interesa văzînd că în acele timpuri limba daco-romînă era cercată pănă şi în poezie. Pănă a nu reproduce zîsele distice, se cere neapărat a pretrimite următoarele.

Franciscus Pariz Papai, născut la 1649 în orăşelul Dej din Transilvania, la 1674 se făcuse doctor de medicină în Vasilia (Basel) din Elveţia.

Acelaşi Pariz Papai, mai tîrziu fu profesor de limba greacă, de fizică şi logică în colegiul reformaţilor din Aiud ; muri la 1716, sept. 16, lovit de gută. Viaţa lui Pariz Papai se află scrisă de Veszprémi în cartea titulată *Succincta medicorum Hungariae et Transsilvaniae Biographia, Lipsiae ex officina Sommeria MDCCLXXIV* [1]. Motto : *„Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor,* Dido, *Aeneid,* IV" [2]. Cu prilejul inaugurării de doctor a lui P. Papai, mai mulţi prietini şi cinstitori ai lui îi dedicară în Vasilia laude mai vîrtos în versuri, după datina acelor timpuri ; între aceştia fu şi un romîn nobil, anume Mihail Halicie, orăşan din Caransebeş, iar pe atunci auzitoriu de teologie. Auctorul biografiilor scrie despre acel nobil june romîn aşa : *„Placet omnium maxime ob insignem raritatem Epigramma valachicum inde describere quod condiscipulus theologus, gente valachus, Mich. Halicius, nobilis Romanus civis de Caransebes occinuit"* [3].

---

1 „Succintă biografie a medicilor Ungariei şi Transilvaniei, tipografia Sommeria din Lipsca, 1774" (lat.) (n. ed.).

2 „Răzbunător va apărea cineva, din oasele, din cenuşa noastră" (lat.) (n. ed.).

3 „Îmi place mai mult ca orice a scrie despre marea

Iată epigrama lui Halicie, care însă noi o reproducem aci cu literele latine şi cu ortografia întocma cum o aflarăm şi o decopiarăm în Viena din acea carte cu totul rară, şi literaţilor abia mai cunoscută ; nimic n-am schimbat afară de unele litere ce era sminteli de tipariu.

„Kent szenetate, szerind la voj romanul Apollo,
La totz, ketz szevente-n emperecie sedetz,
De-unde cunostince asteptem, si stiince, fericse
De Amstelodam, pren chertz ste-n omenie typar.
Lege dirapte-au dat frumoasza csetate Geneva,
Ecz vine Franciscus, cinete Leyda, Paris?
Prindetz maene surory, cu czest nou oszpe: nainte,
Fratzi, fratutzi, nymphele pasze curund.
Domny buny, mary doctory, daszkely si bunele domnae,
Cu patse ej fitz, cu panye si szare, rugem."

Acelaşi, tot acolo, traduce în latineşte :

„Canto sanitatem saliendo at vos Valachus poeta,
Ad totos (vos omnes) quotquot sancto in imperio sedetis,
Unde cognitionem expectamus et scientiam : felicitas
Amstelodami propter chartas stat in omni typo.

---

raritate a versurilor pe care le-a rostit colegul teolog de neam valah Mih. Halicius, cetăţean nobil romîn din Caransebeş" (lat.) (n. ed.).

Legem directam dedit formosa civitas Geneva:
Ecce venit Franciscus ad vos, excipite eum Leyda,
Paris!
Prehendite manum sorores cum novo hic hospite:
in ante (obviam)
Fratres, fratricli, nymphulae, pergite (passiren)
currendo.
Domini boni, magni Doctores, pastorculi et bo-
nulae Dominae
Cum pace ei fiatis, cum pane, cum sale, rogamus."

Cine a tradus versurile romîneşti ale lui Halicie în lătineşte, el, sau altul neromîn, nu poci găsi; atîta vede oricare, că traducînd au fost departe de a respecta clasica frumseţă a latinei, ci căută mai vîrtos ca traducînd, să dea mărturie de latinitatea daco-romînei. Alte observaţii ce s-ar mai putea face asupra acestor versuri le concredem filologilor noştri.

„Foaie pentru minte, inimă şi literatură", an. X, nr. 26, 30 iunie 1847, pp. 205—206 (semnat G. B.).

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

UNELE IDEI PRACTICE DESPRE LIBERTATEA TIPARIULUI

Revoluţie în Viena, constituţie în provinţiile austriace, libertatea tipariului, armarea poporului austriac organizat în gardă naţională, ministeriu unguresc independent, cum şi o mulţime de alte eveniminte, cîte se repeziră dintr-o dată ca tot atîtea minuni, deşi adevăruri pipăite, se par totuşi celor mai mulţi încă numai ca neşte visuri. Alţii, iarăşi cari de la fapte complinite încheie la posibilitatea altor venitoare, se tem sau sperează că tot ce văz îmi este numai începutul minunilor anului 1848. Urmeze orice, noi din parte-ne cunoaştem că pentru romîni încă se deschise o epohă cu totul nouă, însă o epohă care ca să pună temeiul stătătoriu al fericirii noastre, atîrnă numai de la modul cu care ne vom şti folosi de ea. Se pare că şi alţii prietini ai noştri învăţaţi, deştepţi, pătrunzători simt una cu noi în privinţa aceasta, pentru că încep a dezbrăca frica

ce-i însoţea ziua-noaptea ca o umbră infernală, amerinţătoare de periciune; ei simt că *libertatea, egalitatea* şi *frăţietatea,* această sfîntă deviză a timpului nostru, va fi şi a noastră scăpătoare. Toţi însă ne întreabă cum ne vom folosi şi noi anumit de libertatea tipariului, după ce tipariul ajunse a fi astăzi lumina lumii, apostolul omenimii, peană încordătoare a maşinei staturilor, osînda nedreptăţii, scutul asupriţilor. Iată cum, domnilor: ne vom sili din toate puterile noastre a lăţi mezuinele[1] şi terminii libertăţii, a egalităţii şi a frăţietăţii pănă în cele mai ascunse unghiuri ale poporului nostru; vă vom spune de cîte ori ne veţi întreba, că noi, cari şi pănă aci în curs de 10 ani numai de două ori desperaserăm de viaţa naţiei noastre, suspinînd amar pentru cotropirea ce o amerinţa, iar apoi ne încurăgiarăm din nou, pe venitoriu nu mai avem nici o fricâ de apunerea ei.

Dacă vi se pare că cutezăm a căuta în venitoriu cu atîta sigurătate, ne rugăm să ne păstraţi pe altă dată îndatorirea de a ne răzima dechiaraţia prin temeiuri; iar acum vă îndestulaţi numai cu încordata priveghere asupra desfăşurării tutu-

[1] *mezuină* — margine (n. ed.).

ror evenimintelor prin pregiurul nostru ; credeţi şi speraţi, că acelea nu se vor opri unde se văd a sta, şi că acum sînt numărate toate minutele anticului blăstăm, el trage de moarte, iată-l, el moare. De aci încolo noi, ca toţi compatrioţii noştri, spre a putea nainta cu folos şi spre a nu-i încurca tocma şi pe ei, trebuie mai întîi de toate să ne punem întrebările : Ce voim ? Căci, ca să avem ceva, trebuie neapărat să ne cunoaştem voinţa chiară [1], luminată. Să ne mai întrebăm, oare ştim noi să şi voim ? Căci, ca să voieşti ceva, se cere unire, iar fără unire voinţa nu are tărie. Pentru ca voinţele să se unească asupra unor cereri, pretenţii, drepturi, acestea trebuie să se facă cunoscute tuturor. Care este cel mai înlesnitoriu mijloc de-a face cunoscute voinţele şi dorinţele ? Este tipariul liber, scăpat de toate ferecăturile despotice. Foast-au însă tipariul nostru transilvan în măsură tocma aşa mare ferecat, precum li se pare mai multora cari se ameţesc de strigăturile jurnalelor scăpate din despotism ? Nu, nicidecum. Patria noastră, ca stat constituţional, mai vîrtos de la 1834 încoace, se

[1] *chiară* — clară (n. ed.).

cam știu desfășura din legăturele lui Metternich [1] și ale lui Sedlnițki [2]. Dacă însă noi romînii nu ne puturăm folosi de tipariu după dorință, pricina să o căutăm numai pe 1/2 în cenzură, iar cealaltă o vom afla de-a dreptul în gradul culturei noastre școlastice și familiare; căci capitelor nepregătite, cele mai bune cărți, cele mai harnice jurnale sînt numai ieroglife, cele mai interesante știri numai minciuni. Deci, domnilor, dacă voim a ne folosi de libertatea tipariului, cum pretindeți cu toții, fiți mai îndurători către junime, deschideți-le școale mai multe și mai bune, strîngeți pe dascăli și profesori în curele, ca să nu fure timpul școlarilor, însă dați-le și lefi mai omenești, pentru ca să nu cadă în desperație, nici să părăsească pe învățăcei; nu vă tot certați pentru sisteme, cernînd toată ziua ca să nu mai frămîntați. Pănă nu veți face aceasta, libertatea tipariului nu va putea străbate și folosi mai departe decît numai pănă unde va afla cititori pregătiți; nici va putea tipări articuli răvărsători de lumina științelor mai nalte și de politică sănătoasă. Pănă

---

[1] *Metternich Clement* (1773—1859) — cancelar al Austriei, reacționar notoriu (n. ed.).

[2] *Sedlnițki Josef* (1778—1855) — șeful direcției poliției și a cenzurii din Viena (n. ed.).

nu va înfrînge mai întîi cerbicia dv. de a nu voi să daţi tinerimii educaţia dorită.

Din acestea publicul poate cunoaşte că noi de folosul ce ne poate aduce libertatea tipariului sîntem de mult pătrunşi, care o adeverirăm prin apărarea lui în mai mulţi nri. ai gazetei, încă în toamna a[nului] 1846; însă tipariul liber ca şi cel cenzurat, la ochii orbilor nu poate străbate. De aci apărăm că este prea deşeartă şi frica acelora cari cred că prin tipariul liber ai putea pune gloatele în vreo mişcare. Pănă a nu vă face spaimă înşivă, număraţi mai întîi cîte şcoale săteşti se află la romîni — căci de alte popoară îngrijesc alţii — cîţi ţărani ştiu citi mai mult decît un paraclis. Au nu vedeţi că s-au îngrijit foarte bine şi de timpuriu ca, după zisa marelui Goethe, „arborii să nu crească pănă la ceriu". Apoi unde puneţi responsabilitatea provenitoare din acea măsură că pe venitoriu toţi auctorii, publiciştii şi corespondenţii vor fi datori a-şi pune numele supt tot ce vor da la tipariu. O măsură prea dreaptă aceasta, de care nici un om de omenie n-are cuvînt a se sfii. Pentru ce era pănă acum aşea dese anonimităţile (nenumirile) scriitorilor? Pentru că despoticele măsure prigonea pe apărătorii adevărului pănă în fundul celor mai întunecoase

temniţe; pentru că cei mai mulţi, altmintrea înflăcăraţi de iubirea adevărului, l-ar fi scos la lumină, bucuroşi, îşi temea însă venitoriul, fericirea sa, poate şi a familiei. Astăzi această frică nu mai are loc, cel puţin nu în măsura veche, astăzi numai calomniatorii şi turburătorii vor mai căuta întunerecul anonimităţii. Deci, curagiu, domnilor literaţi şi publicişti, ieşiţi la lumină, subscrieţi-vă, pentru ca şi opinia publică, ştiind cu cine are a face, atît mai curînd să ia şi la noi o formă solidă, sănătoasă. Nu ziceţi că adevărul străbate şi din condei nenumit; căci pentru ce să nu cunoaştem cu toţii pe toţi apostolii adevărului? Iată, şi opinia Europei cere tot aceasta.

„Foaie pentru minte, inimă şi literatură", nr. 12, 22 martie 1848, pp. 93—95 (semnat: G. Barit).

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CINTECE POPULARE ROMINEŞTI

Noi aici zicem înadins cîntece, iar nu versuri, nu poezii, pentru că aţi observat cum că poporul nostru toată poezia a cărei temă corăspunde simţului şi imaginăciunei lui, care adică e scoasă din inima lui, trebuie să o şi cînte, iar altmintrea nici că o priimeşte, o dă uitărei. Sora noastră *Bucovina,* în nr. 36, publică o dizărtăciune atît de frumoasă asupra poeziilor populare romîneşti ieşită din condeiul amicului său A., încît mulţi cari pănă acum credea că delicatele lor urechi s-ar profana dacă ar asculta vreun cîntec poporal, citind-o se mai îmblînziră, adică cam pe cît se spune, dacă va fi adevărat, că s-au domesticit fiarăle la ascultarea muzicei lui Orfeu. Păcat numai că acel semizeu nu mai descinde din Olimp ca să ne dea concerte aici, pentru ca să avem ocaziune a ne măsura gusturile cu toţii la un loc, cei mai presus de popor, cu cei din popor, cu poporul, cu

poeţii şi cu toate fiarăle cîte ar afla gust a se apropia de soţietatea oamenilor, mai vîrtos acum cînd de vreo fricâ a lor din partea noastră nu mai poate fi vorba, cînd d-lor, fiarăle, ştiu prea bine că pe la noi toţi oamenii sînt dezarmaţi, iar dînsele din contră rămaseră toate cu armele străbune, cu unghii, pe care noi avem datina a ni le tăia, cu dinţi ageri, pe cari noi ni-i sfărmăm în mai multe chipuri, cu coarne pe care noi prea puţini le avèm, cu solzi de crocodil, pe cari prisniţianismul i-a mai curăţit, cu limbe veninoase, pe care tot starea de asediu le mai toci ; peste aceasta siguranţa publică este atît de consolidată, atît de bine apărată, încît seratele, concertele, vodevilele şi operele se pot deschide şi esecuta într-un public încă pe atît de număros, cum am zice de aici pănă la pădure. Din toate popoarăle acestor ţări, poporul nostru e cunoscut ca cel mai poetic, cel mai dedat la cîntări. Deci să reîncepem şi noi a cînta ; însă ce ? Fără îndoială numai cîntece popolare.

Care se pot numi cîntece poporane ? D-n. A. disertînd despre ele, ne cam lăsă la îndoială cu definiciunea. Să numim noi cîntece poporane numai pe acelea care se află şi se aud cîntîndu-se între opt milioane de romîni, din vechime, din

buni de străbuni, fără să li se ştie auctorii lor? Sau că cîntece poporane, adică proprietate bună şi dreaptă a poporului, sînt şi acelea, ale căror compuitorii poate fi şi sînt chiar contimpurani ai noştri, însă cîntecele lor fuseră primite preste tot, ele străbătură în sucul şi măduva poporului? Mi se pare că toţi criticii se învoiesc la dezlegarea acestei ultime întrebăciuni. Rapsodiile lui Omer au fost cîntece poporane la elini; germanii ştiu sau învaţă pe Schiller de memoria. Acela care este de opiniune contrarie e datoriu să ne demustreze că vechile cîntece poporane nu şi-au avut fiecare auctoriul lor original, un rapsodist, un trubador, un scald, un romîn despatriat sau amorat. De aceea noi din parte-ne ţinem şi primim în colecciunea cîntecelor poporane bucăţi favorite ale poporului cum sînt: *Hora* cea cu flori în pălărie a lui Vasiliu Alecsandri, tipărită mai întîi în unul din almanacele Iaşilor, *Fata din casă şi Radu vodă* a lui Dimitriu Bolintineanu, *Deşteaptă-te, romîne* a lui Andrei Mureşanu şi alte mai multe, care de cîţiva ani încoace au pătruns la gustul şi inima poporului.

Epocele estraordinari produc mai totdeauna şi unele cîntece, care apoi se naturalizează. Cînd noi vom face o colecciune de cîntece populare, precum

s-au făcut de acelea la mai multe năciuni, vom fi cu toată luarea-aminte la asemenea cîntece, vom trebui să le alegem cu mare tact.

Bătăile romînilor transilvani dederă ocaziune a se lăți cîteva cîntece, care, zică critica orice va vrea asupra lor, trecură în proprietatea poporului. Dintre acelea noi puserăm mîna numai pe vrec trei din cîte pănă acum nu se tipăriseră; unul din acelea se numește al Iancului [1], al cărui text ni se împărtăși așa:

„Astăzi cu bucurie,
Romînilor, veniți,
Pe Iancul în cîmpie
Cu toți-l însoțiți.

Spălați armele voastre
Cu graoă s-alergăm,
Din cîmpurile noastre
Pe dușman s-alungăm.

---

[1] Unii, în locul numelui Iancu pune pe Dragoș, pe-ntemeitoriul statului Moldaviei; noi nu ne-am putut esplica această schimbare. Auctorul cîntecului, de cumva mai e în viață, ar fi datoriu cu această esplicăciune. Aria se pare că e din opera *Tancred;* însă ce ne pasă, ea s-a naturalizat cu totul (n. aut.).

Marte zeule,
Marte bravule,
Cu noi să fii.
Tu însoţeşte
Şi-nsufleţeşte
Pe ai tăi fii.

Optzeci de oi despoaie
Şi prin frigări le pun;
De fluier de cimpoaie
Pădurile răsun.

Romînii se aşează
Pe lîng-un mare foc,
Şi Iancul ospetează
Cu dînşii la un loc.
Marte zeule, *şcl. şcl.*

Sînt gata, stau cu toţii
Să plece la izbînzi,
Să prigonească hoţii,
Să capete dobînzi.

Iancul merge înainte
Pe un cal cu ager curs,
Şi peste-mbrăcăminte
Poartă o piele de urs.
Marte zeule, *şcl. şcl.*

Iată voioşi porniră
Romînii cei voinici,
Ca lanţuri se înşiră
Pe-a dealului potici.

Nevestele cu jale
Privindu-i lăcrămînd
Îi auzea prin vale
Cum se ducea cîntînd.
Marte zeule", *şcl şcl.*

„Foaie pentru minte, inimă şi literatură", nr. 11, 12 decembrie 1849, pp. 87—88 (nesemnat).

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CAPRIȚIU, UMOR, SATIRĂ

Rătăcirile minții și ale inimei omenești, neghiobiile, nebuniile, scălcieturile mai multor soțietăți întregi ; mai departe, nenumăratele crime publice și secrete, care de atîtea ori prefăcură pămîntul în tartar și pe oameni într-o soțietate de fiare fur'oase și crunte, au dat ocaziune mai multor bărbați de talente geniale a examina și a străbate cu de-amăruntul în cele mai secrete îndemnuri (motive) ale faptelor omenești. Unii au străbătut și s-au folosit de ale lor cunoștințe ca filozofi practici sau ca politici ; alții încă au străbătut, însă numai pentru ca să se dizguste o dată pentru totdeauna și ca să despere de toată omenimea, să devină ființe mizantrope, urîtoare de oameni, ca să se retragă din soțietate, sau, în cazul cel mai bun, să o plîngă ca Eraclit al elinilor ; sau să cază sacrificiu (jărtfă) capriților străine și proprii-și ; iarăși alții au pătruns asemenea, cunos-

cînd toate blăstămăţiile şi ticăloşiile omeneşti; aceasta însă nu numai că nu i-au supărat, ci din contră le-a dat materia cea mai copioasă de a rîde şi a-şi face voie bună, ca Democrit[1], silindu-se a-şi păstra totdeauna cel mai bun umor. Din contră, alţii nici au plîns, nici au rîs, ci în mînia lor au dat piept cu toată soţietatea stricată, s-au zbiciulat[2] şi bătut cu toate armele cele mai agere şi omorîtoare ale satirei. Aşa capriţiul, umorul şi satira (la care noi renumerăm astă dată şi muşcătoarea epigramă) sînt fiice ale aceluiaşi părinte: ale omului, sau stricat, sau cunoscător de stricăciunea omenească. Cînd omul ar fi înger, sus-atinsele cuvinte nu s-ar afla în dicţionariul limbilor sale.

Cu cît omul naintează în cultura cea adevărată, cu atît şi cultura falsă se vîră şi se furişează pe lîngă ceea în sînul soţietăţii omeneşti. Cu cît acelaşi om se departă de la natura cea raţionată (nu de la cea crudă şi barbară), cu cît se dă mai mult unei vieţi moleşite şi luxurioase, cu atît tempera-

---

1 *Democrit din Abdera* (460—370 î.e.n.) — filozof materialist din Grecia antică (n. ed.).

2 *a zbiciui* — a biciui (n. ed.).

mentul lui se alterează, patimele i se deşteaptă şi se întăreită, mintea i se întunecă şi rătăceşte. De aici încolo relele morale urmează unele după altele ca ochiurile unui lanţ periculos.

Ca precuvîntare fie-ne de ajuns atîta spre a pune oareşcum temei unei analize a capriţiului, a umorului şi a satirei. Intr-aceea vă rog ca să nu aşteptaţi de la mine vreo analiză filozofică, la care nu mă pricep de loc şi pe care o las în grija bunilor mei cititori. Eu am în cuget a culege aici numai ceva material asupra căruia d-voastră, domnilor şi doamnelor de toată vrîsta şi de tot rangul, să binevoiţi a filozofa oricînd veţi putea, în sările cele lungi ale acestei ierni, care, spre spaima tuturor celor lipsiţi şi de bani şi de lemne, ne-a căzut prea de timpuriu.

Ce este capriţul? El este o boală ce trece şi iar se-ntoarce, care însă adeseori devine şi periculoasă. Romînul o răspică cu cîte o frază foarte simplă: „Acest om are toane". Iară aceasta se variază după om, de exemplu: „Se pare că cocoana dormi rău astă-noapte"; „Acestui om nu-i mai afli voia şi nevoia"; „D-nei jupănesei îi cam lipseşte o doagă"; „Neagă, suie-te-n teleagă" ş.c.l. Aşea, ceea ce franţozul zice capriţ, pesemne de

la *sarga* lătinească, iară neamțul *Laune,* romînul o răspică binișor cu *toane* (în general) ; îi poate însă zice și el cu tot dreptul și capriț. La unele popoare caprițul se încoardă pănă la ipohondrie. Englezii atunci ei zic în limba lor *spleen,* care nici se poate răspica în alte limbi și este înfricoșată. Medicina cunoscută la a lor pentru *spleen* este pistolul sau aruncarea în apă, sau ștreangul cu care-și scapă de dînsa pentru toți vecii.

Intr-aceea întîmpinăm la unii oameni și capriție plăcute, cu care aceiași nu amărăsc nici viața lor, nici a altora.

Femeile nemulțumite în căsătoria lor și bărbații, sau desfrînați, sau dedați la singurătate, sau cufundați tare în studii serioase au cele mai urîcioase capriție. Așea de exemplu doamna : „Astăzi bărbatului meu iară nu-i place nimic, iară nu-i sînt oile acasă." — „Așa este, madamo, cînd n-am poftă de plăcere, nu-mi place nimic." — „Iară a cumpărat bărbățelul meu lucruri fără nici un gust ! Tu, bărbate, alegi tot ce este mai rău." — „Așea este, scumpa mea ! Incepînd de la tine, tot ce am cumpărat este rău."

Sau, cum zicea oarecînd o damă cătră soru-sa :

„Nu știu ce să fie, sorioară, eu însă totdeauna trebuie să am drept".

Un cărturar iarăși toată viața sa disputa și se năcăjea, că pentru ce latinii au conjugat *sum, es, est,* și de ce nu *sum, sus, sut;* pentru ce au declinat *Jupiter* genetivus *Jovis* și nu mai vîrtos *Jupitris;* iară el zicea tot *Jupitris.*

Intr-aceea despre capriţele cele brutale care se dezvoltă ca și buruienile cele grase și veninoase în pămînt mănos, ar avea să spună șerbitorii și mai vîrtos șerbitoarele mai ales cînd capriţele prorup în fulgere și trăsnete de mături, de cleşte, vătrar, oale și talere sparte, în odaie, în bucătărie, în curte și în celariu, ziua, noaptea, vara, iarna și cu deosebire în toată luna o dată, în epoca turburării sîngelui *(catameniae).*

A enumera capriţele celor mari ai pămîntului este a voi să scrii o carte în una sută tomuri foliante. „Ce face măria sa? Poci să intru?" — „Nu; măria sa nu e astăzi în voile sale." — „Am priceput; voi veni altă dată."

Oamenii geniali încă-și au capriţele lor, care adeseori sînt uricioase, pe care însă lumea nu o dată le iartă din respect numai către alte fapte ale lor geniale. Ar fi bine cînd oamenii geniali nu

şi-ar duce capriţele lor şi în soţietăţi, în adunări, ci le-ar lăsa în pulpitul de scris la un loc cu maculatoarele. Ci să distingem între geniali şi între oameni pedanţi, sarbezi, seci, pe cari nimeni nu-i ştie caracteriza atît de bine ca femeile acelea al căror gustul şi simţul estetic e bine dezvoltat. Aceştia rămîn pururea nesuferiţi în soţietate.

Unii cred cum că luna încă ar avea o mare înrîurinţă asupra spiritului, prin urmare cum că aceeaşi ar fi oareşcum născătoarea mai multor capriţe. Cel puţin poporul nostru are termenul „lunatic“ pentru toţi oamenii durduiţi, cu cari nu e bine nici pe jos, nici în teleagă, nici cu capul de piatră, nici cu piatra de cap, nici a rîde, nici a plînge, cari sînt coprinşi de acel demon al opuseciunii ce se arăta în cutare prunculeţ, carele nu a voit să înveţe *Tatăl nostru* altmintrea decît numai negînd tot ce zicea părinţii şi adică : „Tatăl nostru“. — „Ba nu Tatăl nostru.“ — „Carele eşti în ceruri.“ — „Ba nu carele eşti în ceruri.“ — „Sfinţească-se numele tău.“ — „Ba nu sfinţească-se numele tău.“ Şi aşea tot pănă în capăt, încît mai la urmă, cînd părinţii voia ca el să nu facă ceva, nu avea decît să-i poruncească cutare lucru

şi putea fi siguri că nu se va întîmpla — o însuşire pe care o au şi mai multe femei.

După toate acestea însă trebuie să mărturisim cum că adeseori chiar blăstămăţiile şi nebuniile oamenilor cu cari eşti constrîns a veni în contact te fac să-ţi treacă toată voia bună şi să te apuce demonul capriţiului ca pe Saul [1], ceea ce se întîmplă mai vîrtos cînd ai a face cu omuleţi săraci de spirit şi răi la inimă, grosolani din natură şi lipsiţi de orice bună creştere, interesaţi, sfărnăroşi [2], înşelători, mincinoşi de-ţi îngheaţă apa cu minciunile lor. Ferice de acela care se poate apăra de asemenea oameni, ceea ce însă nu se poate unui om al trebii, unui preot, oficiant ş. a. In asemenea împregiurări vezi de-ţi caută un singur amic scutit de capriţe ; sau dacă nici aceasta nu se poate, ia a mînă o carte bună, sau, vezi, ocupă-te cu orice, numai ca să poţi da uitării pe cîteva minute secăturile lor ; iar în cele din urmă să te mîngîi cu poetul carele a zis :

---

[1] *Saul* — primul rege al israeliţilor (sec. al XI-lea î.e.n), care s-a sinucis în urma unei lupte pierdute cu filistenii (n.ed.).

[2] *sfîrnar* — afacerist (n .ed.).

„Barbarus hic ego sum, quia non intelligor illis." [1]

Intru altele să-şi ia sama bine orişicare, că omul supus adeseori la capriţe felurite trece în ochii celor cu trup şi minte sănătoasă de om fără caracter; pentru că altmintrea ar fi preste putinţă ca sufletul şi inima lui să fie supuse la o necontenită schimbare ca şi timpul. Apoi scaturiginea (izvorul) de frunte al capriţelor este atît ambiţiunea şi vanitatea (deşertăciunea) cît şi luxul şi desfrîul moral, adică viaţa destrămată *in puncto sexti.*

Mens sana in corpore sano — minte sănătoasă în trup sănătos — au zis cei vechi; şi dacă în timpurile din urmă ale republicii romane şi sub imperatori se ivesc atîtea caractere capriţioase, istoria ne arată prea învederat din ce se năştea aceleaşi. Luxul face pe oameni moleşiţi, efemeiaţi, bolatici, simţicioşi, prin urmare le strică toată voia bună şi paralizează energia spiritului, carele la bătrîni cari au vieţuit într-o simplitate abia mai cunoscută de noi, se păstra întru toată vioiciunea sa, ceea ce în zilele noastre se pierde cu cincizeci,

---

[1] „Aici eu trec de barbar, pentru că ei nu mă pricep pe mine" (lat.) (n. aut.).

uneori şi cu patruzeci de ani, rămînînd numai umbră de oameni.

Mai departe să nu uităm nici atîta, că Minerva (studiul), în mai multe cazuri, stoarce şi deseacă puterile, descordă şi tîmpeşte spiritul întocma ca şi Vinerea (desfrîul) ; de aceea Marte şi Ercule ai anticilor nu au fost oameni învăţaţi. *„Omne nimium nocet."*[1]

Nu este nici unul din noi carele să nu fie avut a face în viaţa sa mai mult, mai puţin cu oameni de aceia cari glumesc fără a rîde, vorbesc serios despre lucruri cu totul ridicole sau prea puţin însemnătoare, şi iarăşi lucruri mari, sublime, le iau pe uşor, în glumă, ca şi cum între toate fiinţele şi lucrurile din lume ar domni o egalitate perfectă. Temperamente fericite unele ca acestea, care, dacă mai este ceva de pizmuit în această lume trecătoare, singure au meritat pizmuirea mea.

Atîta numai, că eu cu caractere de acestea o păţeam în tinereţele mele ca şi bădăranul boierit al lui Molière cu profesorul său, de la carele auzind el că vorbirea se împarte în proză şi în

---

[1] „Tot ce este prea mult strică" (lat.) (n. ed.).

poezie, se mira cum de nu a ştiut până atunci, că aşea cum vorbea el şi toţi oamenii cei de o teapă cu dînsul era proză, iară aşa cum scriu poeţii este poezie. Intocma eu, carele avusem a face cu atîţi romîni ilari-serioşi, de carî este plină romînimea, nu ştiusem că aceia sînt „umorişti", până cînd nu aflasem dintr-o carte de estetică, cum că „umorul este umor", că Jean Paul (Friedrich Richter) al germanilor e umorist, iară din „Democrit" cel nou am cules mai multe exemple de „umor", care seamănă ca ouăle între sine, cu toate glumele serioase, sau cu seriosul glumeţ al unor contimpurani cunoscuţi de ai mei, despre cari îmi vine să crez, că dacă-şi vor păstra naturelul lor până la capătul vieţei, apoi acesta nu poate să le vină mai nainte de împlinirea anului 1900 dec. 31.

Deci pentru ca încai junimea să nu o paţă cu umorişti de ai noştri, precum am păţit-o eu cînd eram junişor, daţi-mi voie ca mai întîi să vă spun cum că Socrates al elinilor a fost un mare umorist, căci de nu ar fi fost, el ar fi trebuit să moară de drăciile preaiubitei sale Xantipe mult mai nainte de a-l otrăvi venerabilii săi concetăţeni din Atena, pentru că îi venise minunatul capriţ de a nu mai crede în zeii naţionali; că Diogenes a

fost şi mai mare umorist cînd aruncă cocoşul ciupelit în şcoala lui Plato ; cînd căuta oameni ziua mare cu fălinarul aprins ; cînd mergea pe la statuiele idolilor şi le cerşea elemosină [1] („faceţi-vă milă şi pomană cu un sărac cerşitor"), pentru ca să se dedea cu a nu căpăta nimic ; cînd îşi ungea picioarele cu arome (parfumări) zicînd că mirosul bun i se poate sui de la picioare la nas mai uşor decît s-ar pogorî de la cap la nas, bătîndu-şi cu aceasta joc totodată de acele secături de fiinţe, care în loc de a-şi spăla bine capul şi trupul cu apă rece ca să nu le miroase greu, fac speze de nimic dînd bani scumpi pe arome ; întru asemenea cînd zise împăratului Alexandru ca să nu-i ţină umbră, fiindcă se înţelegea că soarele era proprietatea tuturor, iară nu numai a lui Alecu. Apoi cu toate acestea să aflaţi cum că Socrates şi Diogenes răposară făr'să ştie că ei mor ca umorişti, precum era să răposeze mai mulţi romîni de-ai noştri, dacă nu mi-ar fi plesnit mie prin cap ca să le spun pănă încă se află în viaţă, că d-lor sunt de o clasă cu acei doi filozofi.

Intr-aceea, pentru ca fericiţii noştri umorişti să nu mai rămînă la nici o îndoială cum că d-lor

[1] *elemosină* — milă, dar (n. ed.).

au un drept de ereditate la această titulă ce face mai mult decît tot aurul Indiei, şi pentru ca după vechea maximă a cutărui filozof *nosce te ipsum* — să se cunoască pe sineşi — cu atît mai bine să-şi cunoască şi datorinţa de a fi tot totdeauna cu voie bună, de a scoate şi ipohondrilor gărgăunii din capete, mă socotii să le culeg o samă de exemple, de la umoriştii altor naţiuni, cu condiţiune însă ca d-lor să culeagă de zece ori atîtea romîneşti şi să le publice în această foaie. Să începem tot de la antici.

Timon ateneanul îmbrăţişează pe Alkibiades şi îi zice: „Vino, fiul meu, fă-te iubit la popor (cochetează cu poporul); tu vei fi odată biciul aceluiaşi". Acelaşi, într-o zi, voind a lovi pieziş blăstămăţiile unor ateneni, suindu-se pe tribună în o adunare număroasă a poporului strigă pe neaşteptate:

„Atenenilor! Pănă acum s-au spînzurat mai mulţi de smochinul meu; iară acum am să-l tai; deci oricare vrea să se mai spînzure să grăbească!" Aceasta fu o glumă grosolană, însă nemerită bine pentru că: „cum e capul şi chichia, cum e sfîntul şi tămîia" — e un proverb vechi romînesc.

Umorul e o plantă ce creşte mare numai în soţietăţi în care libertatea vorbirii nu e mărginită

prin secături convenţionale; de aici vine că în zilele noastre tot englezii sunt şi cei mai buni umorişti.

Odată, regina Britaniei voia să afle de la bravul Whiston[1] ca ce vorbeşte lumea de maiestatea sa: — „Mai [estatea] ta, prea gălăgeşti mult în biserică", fu răspunsul. — „Aşea este, prea vorbesc multe, însă mă voi îndrepta; ci ia mai spune-mi, iubite Whiston, ce mai zic oamenii?" — „Ia las', maiestate, îndreaptă-ţi deocamdată acea scădere, după aceea-ţi voi mai arăta şi altele." Ce mustrare fină!

Numai în London se pot întîmpla scene precum este următoarea între doi lotri (hoţi, banditi): „Lucrul dracului spînzurătoarea! De nu ar fi furcile, ce bine ne-ar merge nouă cu meseria noastră!" — „Mă nebunule! Tocma spînzurătoarea este acel mijloc sigur prin carele se păstrează o meserie ca a noastră! Fără frică de furci toţi porcii-de-cîne s-ar face banditi ca noi; apoi boala ştreangului de care vom pieri noi e cea mai scurtă din toate."

Tot în London judecătorul întrebă odată pe un hoţ: „Ei-hei, măi fîrtate şi vechi conşcolar al

---

[1] *William Whiston* — un erudit englez, matematic şi filozof mare, răposat la 1752 (n. aut.).

meu[1], ce s-au făcut Toma, Wiliam şi John?" — „Pe toţi i-au spînzurat; am rămas numai dumneata, milord, şi eu."

Lordul Camerlford avea un venit anual de 20 mii livre (200 mii fior. mc.); cu toate aceste el a stătut toată viaţa sa ca marinar din cauză că fortunele pe ocean au fost pururea desfătarea cea mai mare a lui; iară apoi a lăsat cu limbă de moarte, ca de cumva nu ar avea norocirea de a pieri în valurile mării, ci a muri pe uscat ca oricare alt ticălos, să-i ducă trupul în Elveţia şi să-l astruce acolo între munţii acelei ţări. Acelaşi lord punea de condiţiune la oricare şerbitor al său, ca îndată la intrarea în pînea lui să se ia cu domnu-său la bătaie în pumni-boxen[2], în care dacă stătea învingător lacheul, îi făcea un premiu de 20 livre (200 fr.mc.) pentru a lui bravură, iară dacă-l putea bate domnu-său, îi da drumul ca la un ticălos ce nu se ştie apăra pe sine, prin urmare

---

[1] Ei fuseseră în adevăr odinioară conşcolari (n. aut).

[2] O datină naţională engleză aceasta, se cam seamănă cu a gladiatorilor romani; atîta numai că englezii la acel exerciţiu se folosesc numai de tăria braţelor, trăgîndu-şi pumni din toate puterile, însă după oareşcare reguli (n. aut.).

la un caz de pericul nu va putea apăra nici pe principalul său.

Numai umorul englezesc e în stare a vorbi ca lord Howard, carele în o călătorie a sa, deprădat fiind de către un lotru de drumuri, în urmă îl strigă pe acesta îndărăpt zicîndu-i: „Mă, închide încai uşa caretei". Căci, adică, numitul lord avea frică mult mai mare de răceală prin trăsura aerului ca de orice hoţi.

Anecdota următoare este cunoscută, noi însă adaogem că aceeaşi este şi adevărată. Un cuconaş, un crăişor de Curtea-veche, precum le zic bucureştenii, se întîlni într-o ulicioară strîmtă din London cu un alt englez de legea cvacheriană [1], prin urmare foarte serios; amîndoi în trăsuri cu cîte un cal; nici unul nu voia a face loc de trecere celuilalt; domnişorul începu să înjure; cvacherul se provoca la bătrîneţele sale; în urmă coconul scoase un jurnal şi începu a citi; într-a ceea cvacherul îşi împlu pipa şi se apucă de fumat, totodată zicînd cătră domnişor: „Apoi, prietine, dacă ai citit gazeta fă-mi-o şi mie încoace". Atunci pe domnişor îl îmflă rîsul şi făcu cale bătrînului cvacher.

---

[1] *quakeri* — sectă religioasă engleză întemeiată de G. Fox la 1649 (n. ed.).

Ca de încheierea socotelii cu englezii însemnăm, cum că scriitorul lor Stern trece pănă astăzi de cel mai genial umorist din Europa.

Să mai consemnăm cîteva trăsuri umoristice încă şi de la alte popoare europene.

Contele Mirabeau (zi *Mirabo*), cel mai mare orator din revoluţiunea de la 1790, a fost, precum este ştiut, un om foarte urît. Cu toate acestea el într-o zi citat fiind la judecată, pentru că ar fi amăgit pe o femeie, în loc de orice altă apărare zice: *„Regardez ma figure!"*, adică „Căutaţi la figura mea".

Cei care au citit pe Voltaire vor fi ştiind mai bine decît noi cum că scrierile lui sunt presărate cu umor. Preste tot în mai multe provinţii ale Franţei afli mult umor.

La germani, dintre scriitori, Hippel, Thümmel, Jean Paul, Musaeus, Möser trec de cei mai buni umorişti; cine are bani şi timp, citească-i, cine nu, facă-se singur umorist, că-l va costa mai puţin. Iară umorişti practici afli şi la ei ici-colo cîte unul foarte bun.

Un preot predica odată asupra textului: „Tot ce a făcut Dumnezeu, este bine". Un ghebos, aşteptînd pe preot la uşa bisericii, îi zise: „Ia uită-te, părinte, la mine, cum m-a făcut D-nezeu".

— „De ghebos, te-a făcut foarte bine", fu răspunsul.

Un burghermaistru, în mînia sa smînci paroca[1] din capul unui biet ciobotar (cizmar), la care acesta-i zise: „Hei, domnule, înainte cu 15 ani nu mi-ai fi putut face una ca aceasta!" Burgermaistru şi mai mînios: „Ce, nerușinatule! Pentru ce nu?" — „Pentru că pe atunci îmi aveam părul şi nu purtam parocă."

Un preot vorbea de rău pe o damă asupra mesei; un colonel trufaş aflîndu-se faţă îi zise: „Domnule, d-ta eşti un calomniator; de aş fi mai aproape de d-ta, ţi-aş trage o palmă; să o iei ca şi cum ţ-aş fi tras-o". Predicatorul îi răspunse: „Iară de aş fi eu în vecinătatea d-tale, te-aş străpunge cu chiar sabia d-tale; deci să o iai ca şi cum te-aş fi străpuns". Colonelul înjura cum îi venea, iară predicatorul îi întoarse cu răceală: „D-ta eşti străpuns, eşti mort, eu cu un om mort nu mai vorbesc". Toată soţietatea sparse în rîs cu hohot; colonelul se ruşină şi se împăcă.

Odată Frideric cel Mare fu răsturnat cu careta, pentru care dînsul înjura pe cocierul[2]. Acesta

---

[1] *paroca* — peruca (n. ed.).

[2] *cocier* — vizitiu (n. ed.).

însă: „Na, na, oare maiestatea ta nu ai pierdut nici o bătălie?“ Regele rîse şi se domoli. Acelaşi rege pusese la închisoare pe un alt cocier al său pentru multele lui mişelii; iară mai tîrziu îl reprimi în serviţiu din nou. „Ei, Cristian, cum o să mai meargă treaba?“ — „Hm, acum tot atîta-mi este, ori te port pe m[ăria]ta, ori gunoiu.“ Şi regele nu s-a mîniet.

Un ţăran bogat de lîngă Viena îşi cumpărase odată o casă cu 12.000 fr[anci] m[onedă] c[onvenţională]; în aceeaşi zi casa lui arse de tot; iară el luă un tăciune şi îşi aprinse pipa zicînd: „Incai să am bucuria că mi-am aprins pipa cu casa mea“.

Dintre ruşi cel mai mare umorist, în adevăr practic, a fost feldmareşalul Suvorov. Acest om căzuse în dizgraţia împăratului Pavel, care însă mai tîrziu iară-l rechemă la postul de mai nainte prin o scrisoare titulată „Feldmareşalului Suvorov“. Acesta însă rentoarse scrisoarea zicînd: „Suvorov nu e feldmareşal“.

Un camarier în Petroburg înaintase la rang de graf: După aceea avu să facă o vizită lui Suvorov. Atunci acesta, faţă cu neograful, strigă ca-

marierului său: „Vezi, Ivane, ce poate să iasă din-tr-un camarier ca tine!“

Acelaşi Suvorov ducea o viaţă preste măsură simplă; pe lîngă aceasta unul din adiutanţii lui era însărcinat a-i comanda la masă: „In numele lui Suvorov, să nu mai mănînci!“ Tot asemenea cînd Suvorov se repezea cu mînie asupra vreunui soldat ca să-l facă claie preste grămadă, adiutantul avea să comande: „Porunca lui Suvorov este ca să-ţi înfrîni mînia“. — „Bine, dacă a poruncit ge-ralul, trebuie să ascultăm.“ Adevărat umor rusesc acesta.

Tot acel Suvorov încăleca de multe ori un cal căzăcesc numai pe păr, şi numai în cămaşă, o lua des-de-dimineaţă prin tabără pintre corturi, iară în loc de tobă ori trîmbiţă cînta de cîte trei ori ca cocoşii „cucurigu!“, însă toţi tobarii, trîmbi-ţarii şi toată armata ştia foarte bine ce va să zică cucurigu lui Suvorov.

Dacă cineva vrea să scoaţă pe Suvorov din toate săritele, avea numai să răspunză la întrebările lui cu cîte un „nu ştiu“ ori „n-am văzut“.

Umorul lui Suvorov bătea în zilele lui cu atît mai mult la ochi, cu cît este ştiut că în clasele mai nalte această norocită însuşire de caracter este mai rară. Tocma pentru aceasta erau oame-

nilor de salon urîte şi purtările unui conte Lippe-Biukkeburg, carele făcea multe „comedii“ în viaţa sa, cu care însă ruşina pe toţi cuconaşii, pe oamenii de modă şi de bunton, precum şi ale principelui Kaunitz, ministru primariu al Mariei Theresiei şi al lui Iosif al II-lea, carele iarăşi făcea orice alt, numai nu ceea ce plăcea acelor de un rang cu dînsul.

Mulţi oameni de umor bun am cunoscut între romînii noştri, multe anecdote sau şi istorioare adevărate, sîntinţe şi glume umoristice curat romîneşti, mai vechi şi mai nouă, am auzit de la dînşii; din toate însă abia mi-a mai venit alta mai frapantă decît cea mai nouă, care pe cît am înţeles a ieşit anul tr[ecut] în Iaşi, însă din creierii unui „ungurean“, ce zicea că de nu ar mai fi alte temeiuri luptătoare în contra uniunii, acel unul ar fi de ajuns, că dacă Principatele se vor uni, atunci acei scoşi sau exilaţi dintr-un Principat nu vor mai afla scăpare nici în celălalt!

Umoriştii ca şi poeţii se nasc, iară nu se fac ca meseriaşii de toată plasa, nici ca pedanţii de toate speţialităţile. Umor vine de la lătinescul *humor* — umezeală, denotează oareşcum pe omul în al cărui organism se află umezeli sănătoase,

nestricate ; măcar că terminul în sine se reduce mai bine la sănătatea şi vioiciunea spiritului, pentru că s-au văzut oameni cari între dureri cumplite şi chiar în doaga morţii încă tot au potut face cîte o glumă serioasă. Esenţa umorului stă întru a înjosi ce este mare şi sublim, din contră a înălţa şi lăuda — fireşte în bătaie de joc — ceea ce e mic, piticos şi ticălos, şi aşea a le nimici pe amîndouă ; din cauză că în spiritul umoristului Universul şi creatorul stă mai presus de tot şi toate lucrurile şi fiinţele pămîntene, chiar şi omul cu toate scăderile şi ticăloşiile sale devin micimi, bagatele nensemnătoare. Umoristul pişcă, fără a ţi căşuna vreo durere mare ; el abia zîmbeşte, pe tine însă te aduce ca să rîzi tu însuţi de nebunia, de gogomănia şi de toate secăturile tale sau ale altora. Umoristul înfruntă cu isteţimea sa opiniunile stîngace, scîlciate, corupte, în minutul cînd ţie îţi vine ca să-ţi scoţi căciula dinaintea lor, iar cu aceasta le ruşinează pe acelea şi pe tine dintr-o dată. Umoriştii sunt mai cu samă oameni pe atît de buni la inimă, pe cît inimele celor de prin pregiurul lor sunt mai îndrăcite.

Umorul este mai sinonim cu *ironia* elinilor şi a romanilor ; iară cu satira este numai amic de departe ; pentru că pe cînd umorul numai pişcă

dulcişor, satira taie, sfîşie, arde, muşcă cu dinţi de oţel, uneori merge pănă la omor. Tocma pentru aceasta eu acum stau la îndoială să mai scriu ori nu şi ceva despre satiră, pentru că, să vedeţi d-voastră, satira şi pănă acum a dat de cap la mai mulţi scriitori buni şi răi, fiindcă:

„Gefährlich ist den Leu zu wecken;
Verderblich ist des Tigers Zahn;
Jedoch der schrecklichste der Schrecken
Das ist der Mensch în seinem Wahn." [1]

A zis-o Schiller cu mare amărăciune sufletească. Deci rog pe domnii cititori ca să binevoiască a-mi da mie un termin de meditat; iară pînă atunci sunt

al dv. şcl.
G. B-ţ

Zărneşti, în 10 n-bre 1858

„Foaie pentru minte, inimă şi literatură", nr. 26, 29 octombrie 1858, pp. 156—159, nr. 27, 5 noiembrie 1858, pp. 164—167; nr. 28, 12 noiembrie 1858, pp. 172—174.

---

[1] „E primejdios să trezeşti leul;
Dintele tigrului e funest;
Insă groaza cea mai înspăimîntătoare
E omul în rătăcirea sa" (germ.) (n. ed.).

THALIA ŞI MELPOMENE IN TRANSILVANIA

Teatrul în Transilvania se poate considera preste tot ca o plantă tînără şi rău îngrijită, care precît ştim noi, nu este nici de şapteżeci de ani. Pe frontispiciul teatrului maghiar din Cluj stă anul 1813. Neputincioasele încercări ale naţiunii maghiare făcute pănă la acel an spre a transplanta această instituţiune în viaţa lor socială, vezi-le descrise în istoria lui Köváry [1].

Teatrul nemţesc din Sibiu este transformat din o bastilă veche, prin renumitul patriciu sibiian Hochmeister.

Teatrul din Braşov nu e teatru, ci este o vechitură de sală, adaptată, reparată, petecită, iaca aşea, proprietate privată a unei familii patriciene. De la anul 1836 încoace braşovenii se încercară

---

[1] *Köváry László* (1820—1907) — istoric maghiar, autor al unei *Istorii a Transilvaniei* în 6 volume (n. ed.).

de cîteva ori a înălța Thaliei un edificiu, carele să merite numele de teatru. In 1836 preliminariul spezelor edificării teatrului fusese calculat la șeptezeci de mii fiorini mon[edă] conv[ențională], iară locul destinat spre acest scop era cel de la poarta vamei, alias poarta monăstirei. Pe atunci partida care voia edificarea teatrului împinsese lucrul așea departe, încît se adunase și o parte de material, pentru edificiu. Din contra, partida numită a bătrînilor înjura și afurisea pe acei „nebuni, cari cer înființarea acelei școale de corupțiune, ca și cum nu ar fi destulă corupțiunea produsă prin înființarea aleiei de către prizonierii franci aduși aici între anii 1813—1814". Acea partidă rămase pentru atunci victorioasă. Partida însă „liberală", săsească, după cîțiva ani iarăși încercă „norocul". Se mai făcură preliminarii, și în timpul absolutismului se adună din nou material de edificat. Insă preliminariul astă dată conținea sumișoara de 160 pănă la 200 de mii fior. „Enorm, enorm, sărăcie, faliment, ruina totală a familiilor!" striga partida veche. Ce e drept, că această partidă mai fu ajutată încă și prin împregiurarea că în anii de curînd trecuți, vreo trei societăți de actori germani făcură faliment unele după altele, iar una sau două compuse din indi-

vizi necalificaţi, sau fără vocaţiune pentru teatru, făcură şi fiasco, după care se şi răspîndiră în toate vînturile rozei. „Bravo! striga partida veche, ducă-se la Han-tatar, în oraşe pline de aristocraţi, iară pe noi să ne lase în pace cu secăturele lor“ etc. In favoarea bătrînilor mai vorbiră şi cîţiva ani de crize comerciale, în care timp un mare număr de familii abia-şi putea cîştiga pînea de toate zilele, fără ca să fie în stare de a pune măcar un crucer la parte, altele, iarăşi sărăcite cu totul, luară lumea în cap, adică trecură în Muntenia.

Aşa Braşovul nu are teatru nici pănă în ziua de astăzi.

Alte teatruri nu mai ştim nicăiri în Transilvania, pentru că sărăciile de sălişoare adaptate pe la unele oraşe doară nu le vom insulta cu nume de teatru.

Acum să trecem la teatrele romîneşti din Transilvania.

Ce? Teatre romîneşti în Transilvania? Să vedem; însă numai pe cît ştim şi pe cît ne aducem noi aminte din cursul vieţei noastre.

In iarna anului 1825, pe cînd ne aflam învăţînd la gimnaziul din Blaj, în refectoriul seminariului s-a jucat de către junime *Aululariа* lui Plautus,

dară precum mai că se înţelege de sine, tot în limba lui Plautus ; destul însă că diletanţii cari s-au încumetat a ieşi pe scenă au fost juni dacoromani. Publicul consta din profesori, clerici şi studenţi. Cei cari pricepeau bine limba latină rîdeau şi aplaudau, fără „frenezie", chiar şi fără „entuziasm", însă cu multă plăcere. Iară decoraţiunile, gîciţi cum erau. Acelea erau albe, făcute din pînză ţesută de mînile romîncuţelor noastre. Iară scena, podul ? Nu vă mai ştiu spune, că eram prea mic, nu o vedeam, ci vedeam numai capetele actorilor improvizaţi, apoi nici că mă tăiase capul ca să întreb ; presupun însă că au fost cîteva scînduri puse pe vreo trei-patru grinzi.

In toamna anului 1831 venirăm şepte inşi de la Facultatea filozofică din Cluj în seminariul din Blaj. Toţi şepte inşi apucaserăm a merge de cîte trei-patru ori la teatru în Cluj, însă numai pe furiş, mai ales toamna, cam pe la începutul cursurilor, pentru că pe atunci mergerea la teatru era oprită studenţilor sub pedepse grele, cum carcere, note rele etc. La vreo trei din acei şepte juni ne căşuna ca să producem şi noi la lăsata secului de Crăciun ceva ce ar semăna cu teatru. In anul dintîi ne produserăm, zău nu mai ştiu cu ce secă-

tură mică compusă de mine, însă numai în prezența profesorilor, seara la masă, îmbrăcați iacă așea, care cu ce aveam. Se vede că profesorii noștri vor fi aflat gust la bagatela noastră, căci în loc să ne înfrunte, dumnealor ne felicitară. Să vezi curaj la noi. Acum ne băteam capul, ca cum să ne producem la anul. Noi adecă credeam că nu se poate mai curînd, pentru că numai o dată în an este lăsata secului de Crăciun ; apoi, după un uz vechi, numai atunci era iertat junimei a face „cîte o nebunie de carnaval".

Intr-aceea urma alegerea episcopului Ioan Lemeny, apoi instalațiunea lui. Pentru acea ocaziune d-n Tim. Cipariu, pe atunci profesor, compuse o eglogă prea frumoasă, pe care amatorii o pot citi, pentru că s-a tipărit.[1] Rolele acelei egloge se împărțiră între noi. Mai știe D-zeu cum o vom fi executat, destul însă că numerosul public a rămas — cum să zic ? — încîntat.

In iarna anului 1832, pare-mi-se la Crăciun, cerurăm o sală de la ieromonahi, așezarăm în ea un podișor, apoi ce mai știu eu cu ce fel de meca-

---

[1] Egloga lui Cipariu, dedicată lui Ioan Lemeny. s-a tipărit la Aiud în 1833 ; în 1860 ea a fost reprodusă de autor în volumul *Elemente de poetică metrică și versificațiune, pp.* 201—220 (n. ed.).

nism de trei cuie, decorarăm scena cu cîteva linceole (lepedeie, cerşafuri), apoi reprezentarăm iarăşi nu mai ştiu ce, ca pămîntul, căci eu din tot ce-am scris pănă la etate de 25 de ani, nu am păstrat nimic, pentru că nu a meritat de loc.

Din acel an înainte ne căşuna, se înţelege că nouă, cîtorva tineri, iară nu altora, ca să înfiinţăm, vezi, doamne, acolo în Blaj „un teatru cumsecade". Spre acest scop manecarăm [1] multă lume împărăţia, cu epistole mai ales pe la protopopi şi cu liste acolo pe loc, şi adunarăm sumuşoara, pare-mi-se de 414 fiorini, valuta de Viena. Această sumă nouă ni se păru pe atunci atît de colosală, încît pe mine mă şi trimiseră îndată la Sibiiu, pentru ca să caut acolo un zugrav, carele să ne facă două culise (perdele) şi doară patru sufite [2]. Am aflat pe bătrînul Neuhauser, al carui fiiu îmi fusese comiliton [3] la Facultatea filozofică ; acela ne făcu pentru acea sumuşoară tot ce am cerut noi, ba încă ne mai rămase un rest de bănişori, din cari se coperiră spezele pentru două călătorii

---

[1] *a maneca* — a pleca la drum dis-de-dimineaţă, a merge (n. ed.).

[2] *sufit* — baldachin (n. ed.).

[3] *comiliton* — coleg de şcoală, de universitate (n. ed.).

și alte speze până la înființarea „teatrului din Blaj".

Ei, bine, „teatrul" este acum înființat ; însă ce era să se reprezinte pe acea scenă, cînd noi, junimea de atunci, nu dispuneam de o singură piesă dramatică, necum originală, dară nici tradusă ; însă care din noi ar fi fost în stare măcar numai de a traduce pe atunci cumsecade, o singură piesă din vreo limbă europeană ?

Din acea perplexitate ne-au scos mai întîi d-n Cipariu, apoi și repauzatul Ioan Rusu, profesoriu de istoria generală și auctoriul *Icoanei pămîntului*. Acei doi bărbați ne traduseră cîteva piese, pe care le-au ales din colecțiuni de drame ușurele, destinate a se reprezenta în cercuri familiare și prelucrate așea, încît nici un rol de femeie să nu obvină [1] interesele ; pentru că, în cazul contrariu, ar fi fost vai de noi. Așea s-a și întîmplat : s-au produs în vreo trei-patru ani în sărbătorile Crăciunului cîte două, mult trei piese, totdeauna în unul din muzeurile seminariului.

In septembre al an [ului] 1836 primind eu amicabila invitațiune de la comercianții din Brașov, pentru ca să le ajut a înființa o școală normală

[1] *a obveni* — a contraveni (n. ed.).

romînească, deschizînd apoi în 1838 aici şi cele două foi periodice romîneşti, nu ştiu ce s-a mai ales din „teatrul nostru de la Blaj". Mi s-a spus însă că vreo doi ani îl mai folosiră unii tineri. Imi mai aduc aminte şi de neşte scrisori, în care nu mai ştiu cine denunţa pe clerici, că cei cari au succes în seminariu după noi îşi bat joc de acele decoraţiuni cîştigate cu banii publicului nostru, şi că de va merge tot aşea, se va alege nimic din ele. Am cutezat a le scrie şi a-i ruga ca să cruţe acele lucruri; am primit însă de la vreo doi inşi un răspuns scris în termini aleşi atît de bine, încît aceia ar fi putut ocupa loc în orice *pasquin* [1], precum au ieşit şi în timpurile noastre la modă. Mai tîrziu am aflat că în adevăr acele decoraţiuni zac aruncate într-un pod, unde le-au ros şoarecii în toate părţile lor. Aşadară întîiul embrion de teatru romînesc transilvan deveni parte cuib, parte nutrement şoarecilor, iară memoria lui fu păstrată cîţiva ani de către acele boieroaice din ţinutul Blajului, precum era baroneasa Splenyi de la Panade şi altele, care invitate fiind şi dumnealor la *„oláh teátrom"* (că pe atunci nici un ungur nu ştia ce este *szinház,* ci numai *teátrom),* nu se putea

[1] epigramă răutăcioasă (fr.) (n. ed.).

mira destul auzind că în limba valahă încă se poate juca teatru, şi că aceea înălţată pe scenă sună mult mai frumos decît în gura curtenilor... Apoi, ce e drept, cînd vei căuta bine, tinerimea de atunci nici că se zbuciuma în mod atîta de naiv pentru înfiinţarea teatrului, decît din singura ambiţiune ca să arate romînilor şi neromînilor că limba romînească încă este frumoasă, că ea încă are drept la viaţă şi la cultură, că ea (şi pe atunci) cuteza să iasă în public, în auzul lumei ce pretinde a fi cultivate. Tinerimea dintre anii 1831 şi 1836 atîta pricepea, mai mult nu prea.

Pe cînd mă mutasem eu la Braşov, aici se afla o societate dramatică germană bunicică ; iară în următoriul an veni o societate de opere, tot germană, însă una din cele mai bune din cîte călcaseră vreodată pe locurile acestea ; căci, adică acea societate venea de la Bucureşti, unde, în lipsa de una italiană, fusese chemată înadins de la Viena ; iară apoi societatea mai înaltă din Bucureşti ţinea tocmai şi pe atunci mult la muzica vocală şi instrumentală europeană. Pănă pe la a[nul] 1848 limba germană era foarte puţin cultivată în familiile romîneşti din Braşov, cu toate acestea la operă mergeau mai multe familii, pentru că muzica este limba universală, înţeleasă de toţi cîţi se

bucurau de auzul muzical. Intre acestea la Bucureşti începuse a se forma încă din a[nul] 1834 o societate romînească sub protecţiunea mai ales a repauzatului patrician Ioan Cîmpineanul, demn de memoria posterităţei pentru frumoasele sale virtuţi cetăţene. Acea societate se încerca în drame şi în vodevile ; unii braşoveni care petreceau în Bucureşti, reîntorcîndu-se, spuneau ca de un lucru de raritate mare, că în capitala Munteniei este teatru romînesc. Noi cu d-n Cipariu văzuserăm acolo vreo două piese reprezentate în a[nul] 1836 : ne şi luaserăm unele informaţiuni despre starea „societăţii filarmonice“ de la însuşi Ioan Cîmpineanul, care ca şi alţi cîţiva bărbaţi de ştiinţă, sau altmintrea de renume, ne primise cu multă ospitalitate şi caritate. Din suma acestor împregiurări se născu ideea că tinerimea romînă din Braşov încă să se încerce a forma o societate de diletanţi, de care saşii aveau una. Insă care tinerime ? Aici nu era nici liceu, nici seminariu, nici măcar gimnaziu romînesc, pentru ca să-ţi alegi junişori şi deştepţi, şi adăpaţi în ştiinţe, ci erai constrîns a recurge la tinerimea din clasa comercianţilor, care foarte arareori este în condiţiune de a se ocupa cu aşea ceva. Să mai reflectăm încă şi la prejudeţiul, la

superstiţiunea chiar, ce domnea pe atunci la noi, ca şi pe airea şi mai domneşte în parte pănă în ziua de astăzi, asupra a tot ce se numeşte teatralist, actoriu, actriţă, adică tocmai întru înţelesul şi în spiritul în care se lua în antica Romă republicană cuvîntul *histrio,* sau în Europa de înainte de 1790 cuvîntul comediant. Cu tinerimea de sexul bărbătesc ar fi mai mers oareşicum, iară cu cea de sexul femeiesc o dată cu viaţa nu. In fine, totuşi, două familii de frunte se înduplecară a lăsa pe ficele lor, ambe de cîte 11 ani, ca să joace nişte role de copiliţe. După ce se cîştigă atîta, cei doi profesoraşi de atunci păşirăm mai departe, adecă la colectă, cu scop de a ne cîştiga cortine şi alte lucruri necesare. Adecă să ne înţelegem : pe atunci nu putea fi vorba ca în aşa-numitul teatru nemţesc de aici să se dea reprezentaţiuni romîneşti. In fine trei cortine şi trei perechi de sufite au fost gata în decembre 1838, însă făcute pe credit de repaus[atul] Schnell, docente de pictură, pănă cînd se vor aduna bănişori din vînzarea biletelor, pentru că din colectă nu a ieşit mai nimic. Aşea, în 7 ianuariu 1839 (26 dec.), s-a reprezentat în Braşov prima piesă romînească în sala ce se afla pe atunci în casele lui Langer (astăzi prefăcută şi adaptată altmintrea). Subiectul piesei

nu-l mai ţiu minte, ştiu numai atîta, că era o piesă de salon, tradusă de mine, ce mai ştiu eu de unde [1], iar rola principală a unui ostaş invalid, care se afla în serviciul unui colonel, o avuse repauzatul Andrei Mureşan. Mica piesă plăcu atît de mult, încît dete familiilor materie de conversaţiune pe cîteva luni înainte. Acea generaţiune mai văzuse unele piese reprezentate tot aici în Braşov între anii 1821—1823, adecă pe timpul fugei celei mari a moldavo-romanilor, însă nu în limba românească, ci în cea elină; de aceea oamenii şi făceau comparaţiune între acel trecut şi acel prezent al lor. Acea plăcere însă fu însoţită şi de un incident foarte uricios. Cîţiva studenţi de altă naţionalitate se strecuraseră în sus, pe galerie. La ieşirea publicului din sală unii din ei începură să strige: *Zwiebeltheater! Bläschtheater!* [2] Tinerimea românească mîndră de succesul său, iritată prin insultele ce auzise, începu să împartă la pumni şi ghiolduri, de unde se iscă bătaie de stradă [3], care fu

---

[1] In nr. tr. am zis că n-am păstrat nimic din cîte am scris pănă în etate de 25 de ani. Uitasem versurelul: Murăş, Murăş, apă lină etc. şi încă unul păstoresc (n. aut.).

[2] Teatru împuţit, teatru de flecari (germ.) (n. ed.).

[3] Pentru atitudinea justă a lui Bariţiu, de condamnare a manifestărilor naţionaliste, vezi prefaţa, p. 21 (n. ed.).

molcomită de bătrîni cu destulă greutate, pentru că în ziua de s. Ioan să reînceapă cu atîta fervoare, încît se văzu necesitatea de a cere patrula ostăşească spre reînfrînarea ei, pentru ca la săptămînă să se reînnoiască şi a treia oară, cînd apoi autorităţile municipale în coînţelegere cu rectorul colegiului evanghelic luară măsuri serioase în tot respectul. De la 1839 pănă la 1855 s-au mai format în Braşov de cîteva ori societăţi de diletanţi, pănă cînd tinerimea se încumetă a-şi încerca puterile sale şi cu vreo două tragedii, precum *Regulus, Treizeci de ani din viaţa unui jucătoriu de cărţi* ş.a. Intr-aceea se înduplecă o mamă cu fetiţele sale a lua asupra-şi cîteva role, cum şi 2 fetiţe din alte 2 familii, acestea însă numai pentru cîteodată. Intre anii 1841—1844 diletanţii romîni cîştigară un sucurs[1] bunicel de la o societate ungurească, care venise aici, pentru că în limba maghiară să nu poată face neci o treabă, încît se şi desfăcu. O cîntăreaţă în vodevile şi 2 bărbaţi cunoşteau binişor limba romînească, încît anume în vodevile mergea de suferit.

Mai însemnăm că din an[ul] 1841 înainte, reprezentaţiunile romîneşti se dau în sala cea mare

---

[1] *sucurs* — ajutor (n. ed.).

de la „Soare“, mai apoi tocmai în teatrul german din cetate, pentru că acum începuseră a se preface opiniunile oamenilor. Insă nu ţin minte ca să se fi jucat în cîte un an mai multe ca 2—3 piese, căci de-ar fi fost mai multe, publicul „ar fi obosit“. Din momentul în care tinerica Thalia romînească se văzu într-un edificiu care-şi avea decoraţiuni înzecit mai multe decît erau ale sale (care costaseră abia 400 fr.mon.conv.), prin urmare tot mai semăna a teatru, acele decoraţiuni romîneşti încă ajunseră pe urma celor de la Blaj, tot într-un pod, sus, la capela romînească din cetate, pentru ca şi acestea să fie de culcuş şoarecilor şi cloţianilor din „ţara Bîrsei“. Pe la 1855 neci urma lor nu se mai afla.

Acela care ar avea plăcere să culeagă şi mai multe date despre fragedele încercări ale romînilor din Braşov de a prepara terenul prin diletanţi, începînd de la 1838 pănă în ziua de astăzi — căci iacă şi estimp se mai formă o societate de diletanţi — adecă în curs de aproape treizeci şi doi de ani, nu are decît să foiască prin *Gazeta Transilvaniei,* mai ales pe la lunile ianuarie, aprilie şi mai, pe unde va afla mai multe urme de succese şi mai măricele, şi mai mititele ; un lucru însă nu va descoperi nicăiri la generaţiunea care

se trece, că adecă să-şi fi deschis vreodată graiul sau vreun om dotat cu stare materială considerabilă şi să fi zis: „Voiesc să las un sîmbure de fond şi pentru înfiinţarea unui teatru romînesc". Se vede că cu toate încordaţiunile unor oameni din generaţiunea ce merge apunînd, cu tot zelul lor de a face ca limba romînească să răsune nu numai de pe amvon şi de pe tribună, ci şi de pe scenă, terenul pentru această plantă foarte delicată încă nu este preparat de ajuns, şi ne temem foarte că Thalia nu voieşte să-şi aleagă loc de reşedinţă nicăiri, pe unde nu este sigură atît de protecţiunea viguroasă a Minervei şi de ajutoriul diurn al surorilor sale muze, cît şi sigură de loviturile barbare ale despotismului, ca şi de insultele superstiţiunii şi ale prejudiţiilor omeneşti, care în Thalia nu voiesc a recunoaşte necidecum simbolul artei, ci numai pe reprezentanta plăcerilor brutale. Este prea adevărat că adepţii şi adeptele dînsei adesea i-au compromis foarte greu renumele şi o au degradat pănă pe treptele infime ale societăţii omeneşti, o au aruncat din Olimp de-a dreptul în părţile cele mai scîrnave ale cetăţilor mari, încît în acea stare degradată tocmai şi amicii dînsei s-au jenat de apropierea ei. Tot asemenea este adevărat că mai

toate muzele se feresc de acea parte a omenimei care se simte nefericită şi care spune la toată lumea că este nefericită. Muzele stau şi intră numai pe acolo pe unde întîmpină feţe ilarie, care sunt espresiunea îndestulărei şi a orişicărui grad de fericire pămîntească. La popoarele ferecate în lanţuri, la indivizii muribunzi, ele nu caută ospitalitate şi nu o acceptează ; neci am auzit vreodată, ca ele să-şi fi oprit pasul lor în regiuni şi stepe domnite de barbarie, sau între fiinţe omeneşti orbite de superstiţiuni seculare şi îmbrîncite întru întunecimea neştiinţei, pentru că, precum atinserăm mai sus, ele fără ajutoriul Minervei şi fără protecţiunea Vestei virgine, seamănă prea mult orfanelor persecutate de soarta rea. Tocmai însă din cauzele acceptate aici, bărbaţii care vor fi simţind în pieptul lor vocaţiunea de a prepara şi la noi locuinţă şi azil muzelor şi anume, Thaliei, sunt datori a medita foarte serios la condiţiunile, fără a căror împlinire scopul său nu se va ajunge la loc, sau foarte tîrziu şi în mod foarte imperfect.

Aparitiunea doamnei Fanni Tardini, a domnilor Milo şi Pascali dincoace de Carpaţi, pe scena romînească cu societăţile dumnealor, de la a[nul] 1863 încoace, adecă tocmai de cînd a început să

se audă aici limba romînească şi de pe tribuna legislativă, rămîne ca să fie apreciată de către vreo altă pană, mai junǎ, mai viguroasă, mai aprigă decît ar putea să mai fie a noastră vreodată. Venirea acestor societăţi a făcut la noi un fel de epocă pe terenul artei, ceea ce atît criticul, cît şi simplul recenzent nu va putea pierde din vedere. Ele aflaseră terenul preparat cevaşi. Pănă la ce măsură l-au preparat dînsele, şi pe ce treaptă va fi stînd astăzi dezvoltamentul gustului pentru artă, aceasta are să ne-o spună şi unul şi altul.

„Transilvania", an. III, nr. 11, 1 iunie 1870, pp. 131—133; nr. 12, 15 iunie 1870, pp. 142—144 (semnat: G. Bariţiu).

NOTE

* Reproducem din *Foaia pentru minte, inimă şi literatură*, poezia *Iubita părăsită (Cîntec sătenesc)*:

— „Călători din altă țară!
Ce la casă ne-ați venit,
Ien să-mi spuneți vă rog dară,
N-ați văzut p-al meu iubit?
Tot aștept, dar în zădar!
L-aș cerca, și nu știu unde.
Ce să fac? Suspin amar
D-atunci pieptul mi-l pătrunde!"
— „Fetișoară, ce durere
Iți apasă inima,
Bin', vedem; dar mîngîiere
Nu putem și vrînd a-ți da.
Locuri multe noi trecînd
Poate și să-l fi văzut;
Însă cine-i, neștiind,
A-l cunoaște n-am putut."
— „Ah! pe el a-l osăbi,
Ș-a-l alege dintră toți,

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Numai dacă-l vei zări,
Nu cu greu, ci lesne poți.
Trup înalt crescut frumos,
Ca un brad din Căliman [1]
Capu-n sus, mișcat fălos
Ca un fir de tulipan.
Ochii lui ca două steale
Cînd e ceriul săninos;
Sau ca două porumbeale
În un pom verde tufos.
Ceale dease sprîncenuță
Ce supt frunte-i strălucesc,
Ca un șîr de mărgeluță
Alba-i față-mpodobesc.
Care-i rumenă, curat
Ca și floarea rugului,
Parcă sînge ai picat
În albeața laptelui.
Pe din sus de buzișoară
Au pornit a răsări
O supțire mustăcioară,
Ce înceap-a să-nnegri.
Lungul păr în jos lăsat
Ca mătasa sclipicios
Mișcă-se de vînt suflat
Ca și unda-n rîu spumos.
Glasul lui ca îngeresc
Sună dulce mîngăios,

---

[1] Așa se numește muntele între Transilvania și Bucovina (nota lui Barițiu).

Nici ați văzt om pămîntesc
Să horească-așa frumos.
Din aceastea seamne dară
A-l cunoaște vi-ți putea,
Și să-i spuneți vă rog iară,
Undeva de-l veți vedea:
Cum m-ați văzt de o biată;
Și că-l plîng neîncetat;
Cum nu-l uit niceodată,
La el cuget necurmat.
Dimineața el mi-n minte
Tot el cînd soarele-i sus,
Îl iubesc ș-atunci fierbinte,
Cînd coboară la apus.
Și c-adînca întristare
Ce-mi rănește inima,
Sîngur el c-o sărutare
Mi o poate vindeca."

** Reproducem din *Foaia pentru minte, inimă și literatură* versurile intitulate: *Poezie populară (din Ardeal)*:

De n-ar fi ochi și sprînceane
Inima mea nu mi-ar geame;
Dar cînd la ele privesc
Nu poci să nu le iubesc.
Uitatul lor cel frumos
Mă pătrunde pîn' la os.
Ochilor cei îmfocați
Eu zic că sînt fermecați;

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Că nici nu mă otrăvesc,
Ci numai mă pedepsesc.

*

Pus-am adeseori pază
Ochilor să nu le vază ;
Da și acesta hotar
A fost numa în zădar.
De multe ori mă gîndesc
Ca să nu vă mai jărfesc,
Vouă fete tinerele
Libovul inimii mele.
Dar num-a voastră privire
Iară mă scoate din fire.
Patima dar mă îmvață,
Că făr'de voi nu-i viață ;
Sau de este, ea-i trudită,
Spuie inima pățită.
Așa și voi, mult iubite,
Făr' de noi sînteți pierite.
Mă mir totuși foarte tare,
Cum poate fi așa mare
A femeilor trufie,
În atîta armonie.
Cît în veci să-mprotivesc
Celora ce le iubesc ;
Dragi sînteți voi și iar dragi
Tinerilor pătimași,
Care nu cer altă plată,
Făr' dragoste-mprumutată,

Cu aceasta e datoriu
Tot tînărul iubitoriu.

Fodor Andras
Doctor primariu a Ci. Comit. Hunedoarei

Nici una din aceste poezii, cum e uşor de constatat din lectura textului lor, nu sînt culese direct din mijlocul poporului, deşi medicul de la Hunedoara şi-a intitulat versurile trimise lui Bariţiu *Poezie populară din Ardeal,* ci în primul rînd, prelucrări şi imitaţii după adevăratele cîntece din lumea satelor. Bariţiu şi-a dat seama de importanţa acestor prelucrări, şi mai ales de sursa lor de inspiraţie, şi a deschis astfel, prin cele două note ale sale, înaintea lui Vasile Alecsandri şi Alecu Russo, campania pentru descoperirea, înregistrarea şi valorificarea folclorului romînesc.

*** Intr-un studiu despre activitatea ziaristică a lui Andrei Mureşanu, publicat în anul 1946 se afirma că şi articolul *Un discurs asupra versificaţiei noastre,* semnat *Al vostru prieten iubitoriu,* „este a se atribui lui Mureşanu". Ceea ce-l determina pe autor să susţină această opinie era faptul că, în cuprinsul articolului menţionat, se afirma că un anumit citat în-

trebuințat de Andrei Mureșanu într-un articol publicat în *Foaia pentru minte, inimă și literatură* din 1844, nr. 47 *(Duplică)* n-ar fi fost luat din Virgiliu, cum s-a arătat „din sminteală", ci din Calpurnius, *Ecl.*, IV. *Un discurs asupra versificației noastre,* deși nesemnat, aparține lui George Barițiu, atît prin stilul cît și prin ideile susținute, idei pe care le găsim, între altele, și în articolul despre *Traducere* și în cel despre *Scriitorii clasici.* Și apoi, în *Discurs,* autorul ne arată că „zece ani de zile amara-mi soartă am tras-o în lupte-ntinse cu o răbdare-nțelinită". Cel care avea în 1845 zece ani de activitate publică, didactică și literară era George Barițiu, care-și începuse activitatea ca profesor la Blaj în anul 1835, într-o vreme cînd Andrei Mureșanu era încă student teolog. Barițiu, în introducerea articolului, amintește, în calitatea sa de redactor, și despre „norocirea" avută la începutul carierei sale jurnalistice, de a cunoaște doi bărbați care îl povățuiră în mod fericit. Cei doi bărbați despre care Barițiu vorbește adeseori în legătură cu începuturile sale publicistice au fost doctorul Vasile Pop de la Zlatna (1789—1842) și Timotei Cipariu.

Scriind *Discursul* pentru elevii săi din Braşov, care îl vor fi cunoscut şi din expunerile didactice, Bariţiu n-a simţit nevoia iscăliturii obişnuite. Lui Mureşanu îi aparţine însă articolul *Cîteva reflexii asupra poeziei noastre,* publicat în 1844 (*Foaie pentru minte...*, nr. 26) care a stîrnit o vie polemică între Andrei Mureşanu şi tînărul versificator Vicenţiu Babeş. Acesta răspunse prin articolul *Critică în. reflexiile asupra poeziei noastre* (nr. 44, 45) — polemica dintre Mureşanu şi Vicenţiu Babeş determinîndu-l pe Bariţiu să scrie *Discursul asupra versificaţiei noastre.*

**** Asupra acestor versuri şi a autorului lor, Mihail Halici, a publicat un amplu studiu profesorul Nicolae Drăganu în *Dacoromania* (Cluj, IV, 1924—1926, pp. 77—168). In acest studiu, făcînd un istoric al versurilor lui Halici, N. Drăganu arată că ele au fost tipărite mai întîi în anul 1674 în culegerea *Vota solemna,* de unde le-a reprodus Veszprémi în *Succinta medicorum...* Din *Succinta,* arată mai departe Drăganu, le-a luat Timo-

tei Cipariu în 1860 pentru *Elementele de poetică* (p. 135) şi apoi Aron Pumnul pentru *Lepturariu* (III, pp. 67—68). De aici, după o nouă copie făcută de N. Densusianu, versurile lui Halici au ajuns în mîinile lui B. P. Hasdeu care le-a publicat în *Columna lui Traian* (1883, pp. 413—414). Studiul lui Drăganu, după ani de uitare, le-a readus în publicitate în anul 1926, ele fiind reproduse, cu un comentar al profesorului dr. V. Bologa şi în *Revista istorică* a lui N. Iorga (1927, nr. 1—3, p. 22) şi în revista *Şoimii* de la Tg.-Mureş (1927, nr. 9—10, pp. 47—48), prezentate de profesorul N. Sulica.

Nici unul din aceşti comentatori, şi ne referim în primul rînd la N. Drăganu, care a făcut istoricul circulaţiei versurilor de la 1674, n-au arătat însă că ele au fost comunicate pentru întîia oară publicului romînesc de către George Bariţiu la 1847, prin articolul pe care îl reproducem în această culegere.

***** La origina *Cîntecului Iancului,* considerat de Bariţiu ca original, se află o doină

a lui C. Negruzzi cu subtitlul *Marşul lui Dragoş*. Această doină, împreună cu altele două, a apărut chiar în *Foaia* lui Bariţiu, la 30 martie 1842 (nr. 13, pp. 100—101). Intre *Cîntecul Iancului* publicat de Bariţiu şi *Marşul lui Dragoş* alcătuit de C. Negruzzi e o deosebire numai de nume şi de refren. In *Cîntecul Iancului* se invocă pentru ocrotire zeul Marte, iar în *Marşul lui Dragoş: doină, doiniţă*. Citǎm acest refren:

Doină, doiniţă!
Zînă plăviţă!
Cu noi să fii;
Tu însoţeşte
Şi-nsufleţeşte
Pe ai tăi fii.

Schimbarea numelui, nu din Iancu în Dragoş, cum credea Bariţiu, ci din Dragoş în Iancu, ca şi a refrenului, asupra cărora Bariţiu se arăta aşa de nedumerit, s-a comis în anii 1848—1849, în timpul luptelor din Munţii Apuseni. Schimbarea se datoreşte cîntăreţului Nicolae Begnescu care citise pe vremuri poezia lui Negruzzi în *Foaia* lui Bariţiu

și apoi, sub influența popularității lui Avram Iancu o prefăcuse într-un omagiu pentru conducătorul moților.[1]

Marșul lui Dragoș — într-o nouă versiune făcută de autor la 1848 — figurează în culegerea lui Negruzzi de la 1857 *Păcatele tinereților*, în ciclul *Neghină și pălămidă*, precum și în edițiile ulterioare.

[1] Cf. Vasile Moldovan, *Memorii*, Brașov, 1895 p. 26.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINSUL

	Pag.
Cuvînt despre George Barițiu . . .	3
Traducere	23
Scriitorii clasici	30
[Două note despre folclor]	43
Ce limbă este limba romînilor ? . . .	46
Cărți, cititori	52
Stilul de jurnale, stil de saloane ? . .	65
Un discurs asupra versificației noastre .	72
Cele dintîi versuri esametre și pentametre în limba noastră romînă . . .	104
Unele idei practice despre libertatea tiparului	108
Cîntece populare romînești	114
Caprițiu, umor, satiră	120
Thalia și Melpomene în Transilvania . .	142
Note	159

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

în

EDITURA DE STAT
PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

au apărut :

Paul Georgescu
INCERCĂRI CRITICE
2 vol.

*

Silvian Iosifescu
DRUMURI LITERARE

*

V. Mîndra
INSEMNĂRI DESPRE LITERATURĂ şi TEATRU

*

Mihail Petroveanu
PAGINI CRITICE

*

Ion Vitner
FIRUL ARIADNEI

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Responsabil de carte: T. Avramescu
Tehnoredactor: S. Malcaş
Corector: I. Grecu

Dat la cules 08.12.1958. Bun de tipar 22.06.1959. Tiraj 7140 ex. Hîrtie cărţi şcolare de 65 gr./m². Ft. 610×860/32. Coli ed. 5,46. Coli de tipar 5,37. Ediţia I. Comanda 3934. A. nr. 0861. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 R—95.

Tiparul executat sub com. Nr. 3393 la Intreprinderea Poligrafică, „13 Decembrie 1918", str. Grigore Alexandrescu 93—95, Bucureşti — R.P.R.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ÎN ACEEAȘI COLECȚIE
AU APĂRUT:

A. I. HERZEN
Despre munca literară

A. S. PUȘKIN
Despre munca literară

I. A. KRÎLOV
Despre munca literară

L. N. TOLSTOI
Despre munca literară

I. S. TURGHENIEV
Despre munca literară

SAINTE-BEUVE
Pagini de critică

FRANZ MEHRING
Pagini de critică

Lei 2,05

BCU BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ